

ГЛАС Епархије НИШКЕ



ГЛАСИЛО ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ
ЗА ХРИШЋАНСКУ
ПРОСВЕТУ И КУЛТУРУ

пета серија,
број 7, (1/2018)

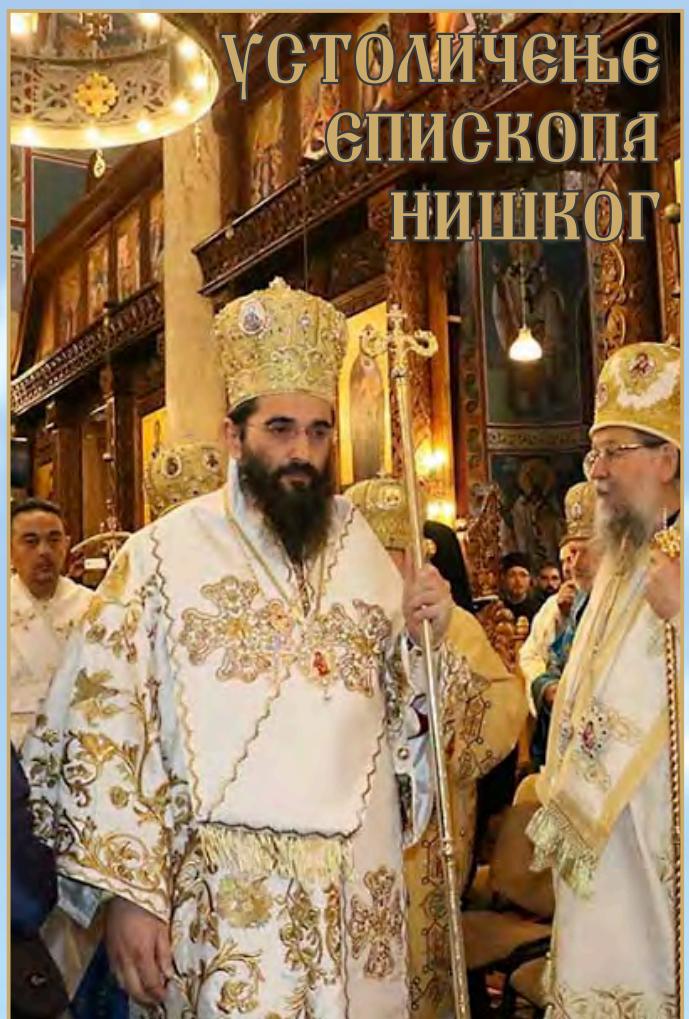


Фото: Ђакон Драган С. Танасијевић – инфо СПЦ

ОВАЈ НАРОД ВОЛИ СВОЈУ ЦРКВУ

Беседа Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја на устоличењу Епископа нишког г. Арсенија

Господ наш, Исус Христос, основао је цркву своју, поставио темеље њене, био је и остаје за свагда главни крманош цркве своје. Својим апостолима, приликом свога вазнесења на небо, рекао је: „Ја сам с вама у све дане до свршетка света.“ Није то рекао Господ само апостолима. Преко њих је те речи упутио свима нама. Све време трајања цркве своје овде на земљи, више од две хиљаде година, Христос је са црквом својом. Он брине о њој, води је и руководи, бира и поставља оне који ће наставити божанску науку његову. Најпре је изабрао апостоле, а затим и њихове наследнике. Свака хиротонија новога епископа и рукоположење новога свештеника јесте дејство Духа Светога, оног истог Духа Светога који је на дан Свете педесетице изабрао и осветио своје ученике, учинио их апостолима и онима који ће наставити науку његову.

Господ наш, Исус Христос, изабрао је нашега брата, новог Епископа нишког, Арсенија, кога данас уводимо у трон епископа нишких. На овом трону биле су велике личности наше историје, велике личности ове свете епархије, која има свој почетак од самих апостола. Ово је једна од апостолских епархија наше цркве, коју су основали ученици светих апостола. Од тада до данас, ова епархија, као и читава црква Христова, пролазила је кроз велике сциле и харизме, кроз велика искушења, велика страдања, али, ево, постоји до дана данашњега и постојаће дотле док постоји свет и ово време. На трону ове древне и славне епархије биле су велике личности које су оставиле дивног трага у своме времену и оставиле предиван пример, најпре Богу служећи, а потом и својим вернима. На тај узвиши и свети трон данас уводимо, по благовољењу Духа Светога и одлуци Светог архијерејског сабора, владику Арсенију, у трон епископа нишких.

Велика је одговорност бити у трону епископа нишких. Али сву нашу слабост и нашу немоћ људску надопуњује Дух Свети. Онда кад му отворимо своју душу и своје срце, он покаже своју благодат и своју милост. И Духом Светим сваки епископ води цркву своју, цркву Христову, путем Христовим. А другога пута и нема, пута истине и свега узвишеног и божanskog, осим пута Христовог – за који је Господ рекао да је он пут, истина и живот. Тај свети пут, и трон ове епархије, данас се повераја новоизабраном Епископу Арсенију.

Он долази вама, браћо и сестре, вама, православноме народу, честитом и благоверном, народу који воли своју цркву, који је дао много сведочанства своје љубави, како у временима мирним и благословеним, тако и у страшним временима. Када је било тешко бити и постојати и на страшном месту остати, наш народ је остао веран вери својој. То се нарочито потврдило у последње време. Када се није смело јавно изјаснили о вери својој, овај је народ носио веру у себи, у срцу. У то сам се лично уверио за време свога вишегодишњег столовања у овој епархији. Када се указало имало могућности, подизали смо, обновљали старе, подизали нове цркве. И ово је једно дело нашег времена,¹ које је стицајем околности доживело велику трагедију, велики пожар, али пламен љубави и вере према Богу и цркви својој био је већи и снажнији од онога пламена који је прогутао ову цркву. За кратко време, благодарећи Граду Нишу, благодарећи свештенству које се заузело свим снагама и силом, и народу нашем православном, овај је храм поново заблистао у свој лепоти. Али не само овај храм! Још је шест других храмова подигнуто у граду Нишу, који данас сабирају и окупљају народ, народ православни, на службу Богу на светој литургији. Овај народ, драги владико, воли своју цркву и воли своје манастире. Хвала Богу, има скоро двадесетак манастира у овој епархији. Било их је више, али смо део уступили Крушевачкој, новооснованој епархији. Заблистали су и цркве и манастири у једном тешком времену. Снага вере је била јача од сваких недостатака економије и других услова, као доказ да вера све може и све побеђује силом и благодаћу Божјом.

Ево, браћо и сестре, уводимо данас у трон новога епископа, младога епископа, који је пун вере и љубави пре свега према Богу, према цркви својој и, сигурно, према народу коме ће бити пастир и духовни вођа. Ја не могу ништа друго да вам препоручим до молбе свима да га примите као пастира, као духовнога оца који ће се испред вас Богу молити и све вас молитвама својим и цркве Христу Богу приводити. То је смишо и мисија свих нас који носимо то узвиши звање епископа. Владику познајем доста добро. Надамо се и верујемо да неће управљати епархијом силом, већ љубављу, да ће



љубављу својом према Богу освајати срца ваша. А жеleo бих да и срца ваша буду поверила њему, њему коме је Господ и црква наша поверила ту најсветију дужност да брине о народу, да брине о цркви. А кад кажемо цркву, ми не мислим само на зидове, него мислим на живу цркву. А живу цркву, браћо и сестре, то сте ви, и то смо ми сви. За ту живу цркву Господ је пролио крв, божанску крв, за ту живу цркву оставило је заједницу, духовну заједницу коју је назвао црквом, којој је обећао да ће увек бити са њом – наравно, под условом једним, да ми будемо са Богом. А када смо ми са Господом својим, са Богом својим, онда, по речима великог апостола Павла, ко ће против нас? Јер је Господ јачи и моћнији од сваке силе овога света.

Било је ту мале буре минулих година. Дошао је добар човек, који је имао и добре намере.² Али је имао неких проблема у себи, које је сам увидео и поднео молбу Светом сабору да га разреши дужности. Црква је то учинила. Чинио је колико је могао. Ми му желимо сва добра у животу у заједници са Богом и са народом. Благодарни смо на свему ономе добром што је учинио. А ако је било ичега другога, то остављамо Праведноме судији.

Нека је благословен данашњи дан, дан када у трон уводимо новога епископа. Нека Господ благослови данашњи дан, браћо и сестре, дан када је Епархија нишка добила новог архијереја, новог свештенопастира, новог молитвеника пред лицем Божјим, чији ће једини интерес бити интерес цркве и интерес његове пастиве, народа овога. Имамо пуно поверења да ће оправдати оно што, пре свега Господ очекује и жeli, и шта црква очекује и жeli – да у овом смутном и тешком времену води цркву, води народ свој, путем Христовим, путем истине, правде и љубави.

Драги владико, имаћете овде, поред нашега народа, једну малу групу другога народа,³ али ми смо се овде сјединили. Сви смо овде чланови једне истините цркве Христове. Сви припадамо вери православној, ни језик нас не одваја једне од других, а то су све услови да живимо као један јединствени народ Божји, народ цркве Христове.

Нека Господ дарује мир вама, браћо и сестре, нашем народу и свему свету, мир Божји, мир Христов који превазилази сваки разум. Нека Господ вашем новом епископу да снаге и мудrostи да настави дело својих великих и славних предака, тамо где су они стали да настави да чини оно за шта постојимо у овоме свету и за шта нас је црква изабрала да вршимо дело Божје. Драги владико, извршавајући одлуку Светог архијерејског сабора, данас вас уводимо у трон са жељом да дуго останете у њему и да делате оно што Свети Сава и Господ од свих нас очекују.

¹ Саборни храм Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу, у којем Његова светост држи ову беседу, страдао је у пожару 2001. године, али је кроз неколико година обновљен.

² Епископ нишки Јован (Пурић) налазио се на челу Епархије нишке од 2011. до 2016. године, када је из здравствених разлога поднео молбу Светом архијерејском сабору за разрешење од дужности епархијског архијереја.

³ Његова светост овде мисли на бугарски народ, који настањује делове источне Србије, на једном делу подручја Епархије нишке.



УСТОЛИЧЕН ВЛАДИКА

Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј началствовао је 13. августа 2017. г. светом архијерејском литургијом у Саборном храму у Нишу и том приликом увео преосвећеног Арсенија (Главчића) у трон епископа нишских.



Фото: Ђакон Драган С. Танасијевић – инфо СПЦ

Торжественом литургијом је началствовао Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј, а саслуживали су: високопреосвећени Митрополит загребачко-љубљански Порфирије, преосвећена господа архијереји: нишки Арсеније, бачки Иринеј, жички Јустин, врањски Пахомије, шумадијски Јован, браничевски Игњатије, далматински Фотије, будимљанско-никшићки Јоаникије, рашко-призренски Теодосије, крушевачки Давид, славонски Јован, тимочки Иларион, полошко-кумановски Јоаким, викарни Епископ стобијски Давид.

Свјатјејшем је саслуживао и: Епископ белоградчишки Поликарп, викар Митрополита видинског (Бугарска православна

црква), док су из Грчке православне цркве молитве са својом сабраћом архијерејима узносили: високопреосвећени митрополити Пантелејмон веријски, Георгије китруски, Јустин каламаријски и Епископ месаоријски Григорије из Кипарске архиепископије, док је из Антиохијске патријаршије саслуживао високо-преподобни Прокопије Туфик.

Торжественој литургији су присуствовали Епископ зворничко-тузлански Хризостом, новоизabrани Митрополит дабробосански, и високопреподобни архимандрит Никодим, новоизabrани Епископ далматински.

У саборној литургији саслуживали су високопреподобни архимандрити: Георгије са Свете Горе, Доситеј из манастира Липовца, др Тихон из српске лавре Студенице,protoјереји ставрофори: Милутин Тимотијевић, ректор Призренске богословије привремено у Нишу; др Зоран Крстић, ректор Богословије у Крагујевцу. Протојакон Игор Давидовић, ђакони Владимир Руменић и Немања Ристић из наше свете цркве, као и ђакон Пантелејмон Папамануил (Грчка православна црква) налазили су се у ђаконском сословију.

Архијерејски намесници Епархије нишке такође су узели учешће у торжественој литургији: protoјереј Марко Адамовић, први лесковачки; protoјереј ставрофор Слободан Петровић, топлички; protoјереј Дејан Станковић, други лесковачки; јереј Славиша Смиљић, белопаланачки; јереј Душко Видачић, пиротски; protoјереј ставрофор Зоран Стојановић, власотиначки; протонамесник Ђорђе Мирковић, Алексиначки; протонамесник Далибор Стефановић, јабланички; protoјереј Душко Капларевић, косанички; protoјереј Мидраг Павловић, први нишки; protoјереј Саво Крчо, други нишки; protoјереј Златко Василић, трећи нишки. Порту и Саборни храм испунило је часно свештенство Епархије нишке.

Ангелским гласовима су појали на торжественој литургији: Црквено-певачка дружина „Бранко“ и здружени хорови Епархије нишке: „Свети Прокопије“ из Прокупља, „Свети Јован Златоусти“ из Пирота, „Бранко“ из Лесковца, „Вода жива“ из Ниша и „Свети Никола“ из Алексинца, под диригентским војством гђе Саре Цинцаревић. Делове свете литургије појао је Дечји црквени хор „Бранко“, вођен диригентском руком гђе Јоване Микић. Уведећи Епископа нишког Арсенија у трон епископа

нишских, Његова светост Патријарх српски Иринеј је у препуном храму, испуњеном верним христољубивим народом са његовим пастирима, подсетио на историју Епархије и њене храмове и манастире, казујући и о епископској служби и њеним високим задацима.

„Увели смо у трон епископа нишког младог епископа, пуног вере и љубави, пре свега према Богу и према цркви својој и народу којем ће бити пастир и духовни вођа. Молим вас да га примите као духовног пастира и духовног оца, који ће се за вас Богу молити и све вас Господу приводити“, казао је првојерарх наше цркве. Свјатјејши је честитао Епископу нишком Арсенију и пренео

НИШКИ АРСЕНИЈЕ

сабраном народу да ће се владика Арсеније старати о свем свештенству и пастви, будући руковођен једино интересима цркве и пастве.

Одлуку Светог архијерејског сабора о избору владике Арсенија за Епископа нишког прочитao је високопреосвећени Митрополит загребачко-љубљански Порфирије.

У приступној беседи устоличени Епископ нишки Арсеније је захвалио Патријарху Иринеју и свим архијерејима наше цркве на указаном поверењу кад му је у архијастирско старање дао Епархију нишку, затим Епископу рашко-призренском Теодосију за његово администрирање овом епархијом, као и Архиепископији београдско-карловачкој у којој је службовао као викарни епископ Патријарха Иринеја.

Посебно је владика нишки заблагодарио браћи архијерејима из Грчке православне цркве и Епископу белоградчишком Поликарпу, викару Митрополита видинског (Бугарска патријаршија). Устоличени Епископ нишки г. Арсеније, подсетио је на славну историју ове епархије, још од апостолских времена, и на своје предшественике којих се и данас сећамо.

ске Србије: Начелник штаба Команде Копнене војске, пуковник Владета Балтић, и командант 3. бр КоВ, и пуковник Предраг Грибић, такође су присуствовали торжественој литургији и величанственом сабрању.

Саборни храм је био данас испуњен благоверним народом који је стигао из поједињих парохија Епархије нишке и из других епархија, као и из Архиепископије београдско-карловачке, праћен свештенством из Спомен-храма Светог Саве, Храма Сабора српских светитеља на Карабурми и из неколико београдских храмова.

Из манастира Нишке епархије својим присуством су увеличали устоличење владике нишког Арсенија: високопреподобни архимандрити: Серафим из манастира у Сукову, Рафаило из манастира у Височкој Ржани и Дионисије са мати Меланијом из манастира у Липовцу; протосинђели Дамаскин из манастира Светог Романа; Јован из манастира у Матејевцу, Мардарије из манастира у Поганову и Серафим из манастира у Дивљани; јеромонах Емилијан из манастира у Јашуњи; игуманије мати Марија из манастира у Ђунису, Арсенија из манастира у Сићеву и Ефросинија из манастира у Темској.



Између осталог, Епископ Арсеније је истакао да ће се у свом архијастирском раду руководити Светим писмом и Светим предањем и да ће највећа радост за њега као свештенопастира наше свете цркве и Епархије нишке бити ако сви будемо окупљени око Господа нашега, Исуса Христа.

У име Римокатоличке цркве торжественом сабрању присуствовали су надбискуп Лучијано Суријани, Апостолски нунције у Београду, монсињор Станислав Хочевар, Митрополит београдски, фра Леополд Рохнес, Генерални викар и катедрални жупник београдски.

Устоличењу су присуствовали: генерални секретар председника Србије, г. Никола Селаковић; саветник директора Управе за сарадњу са Црквама и верским заједницама, г. Марко Николић; амбасадор Републике Грчке, г. Илијас Илијадис; игуман манастира Гргетега, архимандрит Доситеј, са професором достославне Карловачке богословије,protoјерејем Јованом Милановићем, као и многобројне личности из јавног и културног живота Ниша и околине.

Представници градских и локалних власти са градоначелником Града Ниша, г. Дарком Булатовићем, као и представници Вој-

Фото: Ђакон Драган С. Танасијевић – инфо СПЦ

Торжественом сабрању присуствовали су и начелници Управних округа, председници нишских општина, Нишке Бање, као и многе уважене личности друштвеног и културног живота, пријатељи, дародавци, приложници, чланови Епархијског савета, поклоници који су специјално овим поводом из Архиепископије београдско-карловачке аутобусима допутовали у Ниш да би својим присуством изразили благодарност владици Арсенију за његово ревновање и духовно старање у време док је био викарни епископ Патријарха Иринеја.

За све госте је припремљена трпеза у оквиру комплекса Саборног храма, током које су добродошлици новом Епископу нишком пожелели црквени делатељи из same епископије, званичници и представници власти. О свему се са братијом свештеницима постарао protoјереј ставрофор Бранислав Цинцаревић, старешина нишког Саборног храма.

Зорица Зец

Претходно објављено у: Гласник,
Службени лист Српске православне цркве, бр. 8, август 2017.



ДА СЕ СВИ САБЕРЕМО ОКО ХРИСТА

Приступна беседа Епископа нишког г. Арсенија

Ваша светости, возљубљена у Христу Господу, високопреосвећена и преосвећена браћо архијереји, Ваша екселенцијо Апостолски нунције, преузвишени господине Надбискупе, високо-преподобни и високопречасни оци, поштовани господине генерални секретару председника Републике Србије, поштовани изасланичке директора Управе за сарадњу са црквама и верским заједницама Владе Републике Србије, поштовани представници Војске, Полиције и Жандармерије Републике Србије, поштовани господине градоначелниче Града Ниша, уважена господо градоначелници, председници општина и локалних самоуправа, преподобни монаси и монахиње, драга браћа и сестре, благословени народе Божји,

У овом свечаном и узвишеном тренутку, док руком Ваше светости бивам увођен у трон епископа историјске и славне Епископије нишке, цело моје биће прожимао свештени страх и осећање недостојности да будем наследник великих и умних архијереја, који су били понос наше цркве и истински пастири овог словесног стада Христовог.

Знајући да ништа не бива без промисла Божјег, смерно приклњањем своју главу пред светом вољом Божјом и благодарим Богу, Једноме у Тројици, Богу Оцу, Богу Сину и Богу Духу Светоме, Тројици једносушној и нераздељивој, Богу живом и истинитом, што је благодаћу Духа Светога, кроз Вашу светост и Свети архијерејски сабор призвао моју маленост да му служим на овом древном и свештеном трону.

Стојећи сада у првосвештеничком трону, пре много векова утврђеном на „камену крајеугаоном“ (Еф. 2,20) Христу Господу, у овом тренутку мисли ме воде кроз славну прошлост ове Епископије чији почеви досежу до апостолских времена. Први весници распетога и вакслога Христа били су ученици Светог апостола Павла, који су преко ових простора проносили неугасиву светлост јеванђеља Христовог са Истока на Запад, пролазећи кроз древни римски град Наисус, у коме су се укрштали сви важнији путеви тога времена.

Два века касније, у граду Наисусу зачуо се плач детета, које ће пронети његову славу од краја до краја васељене и заувек изменити историју света, а чије ће име постати симбол слободе хришћанства. Рођен је чувени римски император и војсковођа Константин Велики, кога је црква прогласила светим и уврстила у ред равноапостолних.

Родни град цара Константина, као важна римска метропола, веома рано постаје седиште православног епископа и то остаје до данас. Први историјски подаци о нишком епископу потичу из прве половине 4. века. На територији данашње Епархије нишке деловале су још четири епископије: Епископија ремезијанска са седиштем у римском граду Ремезијани, код данашње Беле Паланке, Архиепископија Јустинијане Приме са седиштем у истоименом граду, код данашњег Лебана, Епископија топличка или белоцркванска са седиштем у манастиру Светог Николе код Куршумлије, и Епископија нишавска са седиштем у Пироту.

У Нишу су чуване чудотворне мошти ранохришћанских мученика, чија имена нису позната, због чега је Свети Викторијус, Епископ Руана у Галији, у 4. веку назвао Ниш „градом мученика“ и сврстао га међу најважније хришћанске центре тога времена. Кроз бурну и мученичку историју ових крајева, смењивали су се освајачи и државе, смењивале су се црквене јурисдикције, али је Епископ града Ниша остајао и опстајао са својим народом, делећи његову судбину.

Трагом светих апостола понишављем су прошла и Света равнопостолна браћа Кирило и Методије, просветитељи Словена, и њихови свети ученици, који су реч Христову учинили разумљивом до тада паганским словенским народима. У Нишу је након тога обновљен рад Епархије и саграђен је Саборни храм Светог Прокопија, где су почивале његове свете мошти.

У састав српске државе „славни град Ниш“, по речима Стефана Првовенчаног, улази у време док је његов отац Стеван Немања столовао у Топлици. Као неизбрисиве трагове и сведочанство искрене вере и љубави према Христу, Стеван Немања је оставио своје прве задужбине, манастире Светог Николе и Пресвете Богородице у Куршумлији, и Цркву Светог Пантелејмона у Нишу.

После Стевана Немање, Ниш поново мења своје господаре, да би највероватније у другој половини 13. века поново постао саставни део српске државе, а Епископија нишка из јурисдикције Охридске архиепископије прешла у јурисдикцију аутокефалне Жичке, а потом Пећке архиепископије.

Падом српске државе под турску власт, отворено је ново поглавље у историји Нишке епархије, која је у свemu делила судбину Пећке патријаршије. У тој неравноправној борби, која је са собом оставила бројне кrvavе трагове, српски народ је остао одан вери својих отаца и светолазаревском, косовском завету, који подразумева добровољно ношење крста Христовог. Крст Христов, уздигнут на Косову пољу, постаће огњени стуб српског народа који ће га водити кроз пустину робовања до обећане земље слободе. Са непоколебивом вером у васкрслог Христа, храбро је понео крст на своју голготу и Нишки митрополит Мелентије који је, са још четвртицом угледних грађана града Ниша, био посечен од стране Турaka на мосту испред нишке тврђаве. Као вечити подсетник и символ херојске борбе српског народа који је „пет векова био стамена брана азијатском мору на јужној капији Европе“, по речима Светог владике Николаја, стоји јединствена у свету ћеле-кула у Нишу, која је сазидана од лобања и костију српских јунака, пострадалих у бици на Чегру.

Пред само ослобођење Ниша од Турaka подигнут је овај величанствени Саборни храм Силаска Светог Духа на апостоле, трудом и несебичним залагањем свих благочестивих Нишлија, који су овај храм зидали на темељу отаџке вере, а у његове зидове узидали своје молитве, сузе и уздахе, са надом да ће из мрака ропства коначно изаћи на светлост слободе. У овај свети храм сте и Ви, Ваша светости, узидали себе, као Епископ нишки, заједно са свештенством и благочестивим народом, обнављајући га и пре и после пожара који га је задесио 2001. године.

Ступајући на трон епископа нишских, дужност ми је да се сетим својих великих претходника, знаних и незнаних, који су столовали на овом свештеном трону. Поменућу само неке од њих који су остали дубок траг у историји наше помесне цркве. Међу тим славним личностима је Инокентије Павловић, потоњи Митрополит Србије, као и његов наследник Димитрије Павловић, први Патријарх обновљене Српске патријаршије. Са посебним пијететом поменућу светог исповедника Доситеја Васића, Митрополита загребачког, који је као Епископ нишки делио добро и зло са својим народом у време Првог светског рата, док је Србија крварила, а њена деца се гушила у мученичкој крви, остављајући пример свима нама какав треба да буде пастир словесног стада Христовог.

Ваша светости, драги наш оче и архијастери, Ви сте други патријарх српски од уједињења Српске православне цркве, који је био на трону епископа нишских. Тихо, скромно и смиreno, али мудро и достојанствено, достојно наших светих предака, носили сте крст епископске службе у Нишкој епархији пуних 36 година, неуморно радећи на њиви Господњој. Године Вашега рада у овој Епархији оставиле су дубок и неизбрисив траг, најпре у срцима људи, у живој цркви Божјој, а затим и на страницама наше народне и црквене историје као сведочанство за генерације које долазе. У Вама је овај народ Божји препознао свога оца пуног љубави, који се и данас као патријарх српски, брижљиво, очински стара за његов духовни напредак, као и за васколики род српски.

Служећи Богу и нашој светој цркви као викарни епископ Ваше светости, много тога сам научио од Вас, али најважније што сам

научио је да не штедим себе, већ да целог себе предам на служење цркви и народу Божјем. Године проведене уз Вас су за мене највећа животна школа. Хвала Вам на очинској љубави и разумевању које сте ми све ово време указивали. Нека дâ Бог да на многа и блага лета мудро водите брод наше свете цркве ка тихом пристаништу славе његове.

Своју благодарност упућујем и свом часном свештенству, преподобном монаштву и благоверном народу Архиепископије београдско-карловачке, на љубави, послушности, оданости и сарадњи.

Свесрдно благодарим и брату у Христу, Епископу рашко-призренском, г. Теодосију, који је у претходном периоду, са много саможртвене љубави обављао дужност администратора Епархије нишке и уложио велики труд у припреми данашње свечаности.

Данас, док стојим пред Вама, Ваша светост, и пред овим светим сабрањем, „у слабости и у страху и у великим трепету“ (1 Кор. 2, 3), осећам огромно страхопоштовање према нашим светим прецима, а мојим претходницима на челу ове епархије, огромну част коју ми је црква указала избором на ову свету дужност, али и сву тежину бремена и одговорности да будем епископ у овом делу винограда Господњег у коме је семе јеванђелске науке Христове засејано руком апостола, које је вековима заливано мученичком крвљу, и које од тада до данас доноси стоструcke плодове.

Утеху и охрабрење у ношењу крста епископске службе уливају ми речи Христове, упућене апостолима: „Ја сам са вами у све дане до свршетка века“ (Јн 15, 5). Зато своје молитве, данас, упућујем Њему, Великом архијереју и пастиреночалнику, Господу нашем Исусу Христу, да Он сâм, Духом својим Светим, управља бродом ове богоспасаване епархије, предајући себе и поверили ми народ Божји на његово божанско старање.

Христос који је „Пастир и Епископ душа наших“ (1 Петр. 2, 25) биће ми узор у архи-пастирском животу и раду, а неисцрпна ризница богооткривене истине и предања, Светојеванђеље, програм којим ће се руководити. У њему Христос објављује радосну вест: „Ја сам пут, истина и живот“ (Јн 14, 6). Истина није неки логички појам, није ништа људско, па било то култура, цивилизација, наука, философија, нити било шта од створеног света. Истина је, по речима преподобног Јустина Ђелијског, нешто неупоредиво више и веће од тога, истина је личност и то личност Богочовека Христа. То исто важи и за пут и за живот. У Њему је то троје једно и истовремено бескрајно и вечно. Он као пут води кроз истину у живот вечни. Нема истине ван живота у Христу, нити живота ван истине Христове. Истина је сва присутна у Богочовеку Христу, а он је сва присутан у цркви, зато је „Црква стуб и тврђава Истине“ (1 Тим. 3, 15). Нико не може да спозна истину, нити да задобије живот вечни ни на који други начин, осим кроз Христа и његову свету цркву коју је стекао крвљу својом (Дап. 20, 28).

Епископ мора истину да стави изнад свих интереса, па и изнад свога живота, јер само у истини Христовој може своје стадо да води путем спасења. Сведочење истине, много пута кроз историју цркве значило је губљење живота, зато морамо бити свесни да ако желимо да живимо у истини јеванђеља, треба да будемо спремни на жртву. Пут Христов је пут којим су неустрошivo ишли генерације хришћанских мученика, генерације наших предака, међу којима су и нишки свештеномученици, чије мошти почивају у овом светом храму, који су у своја срца као живе таблице урезали речи Христове „Не бојте се оних који убијају тело, а душу не могу убити“ (Мт. 10, 28), и храбро отишли у смрт, свесни да су победили силе овога света „који у злу лежи“ (1 Јн 5, 19). Како њима тада, тако и нама данас, снагу за борбу са силама овога света уливају речи Христове „Не бојте се, јер ја надвладах свет“ (Јн 16, 33).

Обраћајући се данас вама, са овог светог места, возљубљена ми у Христу чеда духовна, поновићу речи Светог апостола Јована Богослова: „Од тога немам веће радости, него да чујем како моја деца живе у Истини“ (3 Јн 4). Не дозволите да вас било ко или било шта одвоји од Христа и живота по Јеванђељу, да бисте избегли све странпутице и беспућа, која не воде Богу живом и истинитом, не воде у вечној животу, већ у таму греха и у сенку смрти. „Пазите да вас ко не обмане философијом и празном преваром, по предању људском, по науци света, а не по Христу“ (Кол. 2, 8). „Купљени сте скупо, не будите робови људима“ (1 Кор. 7, 23) поручује Свети апостол Павле.

Позивам вас, драга браћо и сестре, благословени народе Божји, да се сви саберемо око Христа, за трпезом његовом, за којом је сабрана „сва пуноћа цркве Божје, да у вечној животу заједници тела и крви његове, у ломљењу хлеба и благосиљању чаше“ (1 Кор. 10, 16) сусретнемо вакслога Христа, и ујемо „у радост Господара нашега“ (Мт. 25, 21). Само сједињени са Богочовеком Христом у цркви његовој, можемо превазићи све невоље и искушења „носећи бремена једни других“ (Гал. 6, 2) у нашем заједничком ходу ка дому Оца нашега, ка незалазном дану Царства Божјег.

Желео бих на крају да заблагодарим Вама, Ваша светости, свој богољубивој браћи архијерејима, свом часном свештенству, преподобном монаштву, благоверном народу, мојој мајци, мојој родбини и пријатељима и свима вами, драга браћо и сестре, који нисте жалили труда и дошли сте да учествујете у овој великој радости наше помесне цркве и да ме подржите својим светим молитвама.

Посебну благодарност изражавам Његовом преосвештенству, Епископу белоградчишком г. Поликарпу, из сестринске нам древне Бугарске патријаршије, на његовој братској љубави и молитвама.

Благодарим и преосвешћеном Епископу месаоријском, г. Григорију, викару Његовог блаженства Архиепископа кипарског г. Хризостома, који нам доноси благослов и молитве сестринске нам најсветије Архиепископије кипарске и мученичког кипарског народа.

Посебно бих захвалио својој драгој браћи у Христу, високопреосвешћеним митрополитима, веријском г. Пантелејмону и китровском г. Георгију, који су пре три године учествовали у мојој хиротонији, положивши своје свете и часне руке на мене не достојног, и који су дошли и данас да поделе са мном радост и да ме укрепе својим светим молитвама.

Своју дубоку благодарност упућујем и високопреосвешћеном Митрополиту каламаријском г. Јустину, који је својим доласком и учешћем у данашњој радости исказао своју искрену братску љубав.

Захваљујем и представницима Римокатоличке цркве, Његовој екселенцији Апостолском нунцију преузвишемон г. Лучану Суријанију, преузвишемон Ннадбискупу београдском г. Станиславу Хочевару и њиховој уваженој пратњи, који су данас молитвено учествовали у овом свечаном чину.

Благодарећи свима вама који сте данас овде присутни, молим вас да се и даље молите за мене великоме архијереју, Господу нашем Исусу Христу, „који ме је удостојио да узмем на себе јеванђелски јарам и архијерејско достојанство, да ми подари чисто и непорочно епископство“ у свештеној Епископији нишкој. „Благодат Господа нашег Исуса Христа и љубав Бога и Оца и заједница Светога Духа да буде са свима вама!“

Амин!

У Нишу, Недеља 10. по Духовима, 2017.



Фото: ђакон Драган С. Танасијевић – инфо СПЦ

ПОСЕТА ЊЕГОВОГ БЛАЖЕНСТВА ПАПЕ И ПАТРИЈАРХА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ И СВЕ АФРИКЕ ТЕОДОРА ДРУГОГ ГРАДУ НИШУ



Његово блаженство Папа и Патријарх александријски и све Африке г. г. Теодор II стигао је у уторак, 26. септембра 2017. године, у 19.45 сати у Ниш. У катедралном храму Силаска Светога Духа на апостоле одржана је доксологија у његову част.

Његово блаженство у пратњи Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја и делегације Александријске патријаршије и Српске православне цркве, свечано је дочекао Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније уз многобројно свештенство, представнике Града, Војске Србије и верни народ царског града Ниша и Епархије нишке. У пратњи предстојатеља налазили су се високопреосвећена господа Митрополит загребачко-љубљански Порфирије, епископи: Иринеј бачки, гвинејски Георгије, пилусијски Нифонт и зворничко-тузлански Фотије. Од представника Града Ниша учешће у овом историјском догађају узели су и градоначелник, г. Дарко Булатовић, са сарадницима, представници Војске: генерал-мајор Желимир Глишовић, пуковник Предраг Грибић, као и представници Жандармерије.

Након чина доксологије који је одслужен у нишком Саборном храму, а којим је началствовао игуман Суковског манастира, протосинђел Серафим (Мишић), уследили су узајамни поздрави и даривања епископа домаћина и Његовог блаженства. Епископ Арсеније даровао је иконом Светог цара Константина и царице Јелене Његово блаженство, који је узвратио даром – Александријским крстом. Владика Арсеније упутио је поздрав Његовом блаженству, изразивши велику радост јер после тек нешто мање



од два месеца столовања древном Епархијом нишком има Божји благослов да укаже гостопримство Његовом блаженству.

Након поздрава Епископа нишког, Његово блаженство се обратио патријарху, епископу, свештенству, представницима Града, Војске, и верном народу бодрећи их да буду поносни на своју земљу и свој народ. „Ваша отаџбина је благословена, ваша отаџбина је земља хероја, оних који су се борили за мир и слободу“, рекао је патријарх Теодор Други. „Ви сте“, додао је, „народ који је





саздан храброшћу и спремношћу да се бори за слободу и своју земљу.“

На дан празника Воздвижења часног крста, Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску



литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене уз присуство Његовог блаженства Патријарха Александријског и све Африке г. г. Теодора и Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја. Обраћајући се многобројном верујућем народу, Његово блаженство је, осврнући се на данашњи празник и град у коме се налази, нагласио да је крст увек био и заувек ће остати симбол љубави. „Под тим крстом су се моја деца, српски, грчки и афрички народ“, рекао је патријарх Александријски, „борили за слободу, па ће



остати и као симбол победе“. Он је бираним речима захвалио Патријарху српском, Епископу нишком и народу Ниша на топлом дочеку. Обраћајући се драгом госту, Његова светост Патријарх Српски г. г. Иринеј изразио је наду да ће Његово блаженство у древни град Александрију понети лепе успомене из посете Константиновом граду. У име Града Ниша, заменик градоначелника, г. Милош Банђур, уручио је Његовом блаженству стату цара Константина са жељом да га подсећа на боравак у граду у којем се равноапостолни цар родио.



Светој архијерејској литургији присуствовали су и Митрополит загребачко-љубљански г. Порфирије, Епископ бачки г. Иринеј, Епископ жички г. Јустин, као и Епископ зворничко-тузлански г. Фотије.

Посету Нишу Његово блаженство Патријарх Александријски и све Африке г. г. Теодор завршио је посетом Ђеле-кули и Богословији Светог Кирила и Методија.

ПРВА АРХИЈЕРЕЈСКА ЛИТУРГИЈА НОВОУСТОЛИЧЕНОГ ЕПИСКОПА НИШКОГ

Његова светост Патријарх српски г. г. Ирићеј присуствовао је на дан Изношења часног крста светој архијерејској литургији у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу. Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније началствовао је светом литургијом. Служби је присуствовао и Његово преосвештенство Епископ рашко-призренски г. Теодосије, дојучерашњи администратор Епархије нишке. Верни народ града Ниша окупио се у великом броју да се поклони часном крсту Спаситеља и Господа нашега Исуса Христа, прими патријарашки благослов свог некадашњег епархијског владике, а сада Патријарха српског г. г. Ирићеја, као и да узме учешће у првој архијерејској литургији којом је началствовао новоусточени нишки архијереј, преосвештени Епископ Арсеније.

ПОМЕН ПОСТРАДАЛИМА У БИЦИ НА ШУМАТОВАЧКОМ БРДУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску



литургију у недељу, другог дана Преображења Господњег, у Саборном храму Светог оца Николаја у Алексинцу. После свете литургије, Епископ је са свештеницем служио помен пострадалима на традиционалном молитвеном обележавању годишњице Битке на Шуматовачком брду из Првог српско-турског рата 1876. године, недалеко од Алексинца.

ГРАДСКА ЛИТИЈА У ПИРОТУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Пироту на дан славе овога града, празник Успења Пресвете Богородице. Након свете литургије пререзан је славски колач и одржана литија улицама Пирота, у којој је учествовао пиротски градоначелник, мр Владан Васић. Испред Градске управе такође је пререзан славски колач.

ПОСЕТА ЕПИСКОПА НИШКОГ ЦАРИЧИНОМ ГРАДУ И ОКОЛИНИ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је у понедељак, 11. септембра 2017. године, свету архијерејску литургију у Храму Светог Јована

Крститеља у Лебану. Тог дана Епископ је посетио археолошко налазиште, Царичин



град (Јустинијана Прима), село Бошњаце и село Пертате, у коме се тренутно гради нови храм.

ОСВЕЋЕЊЕ ПАРОХИЈСКОГ ДОМА У ТЕШИЦИ

У суботу, 16. септембра, када црква слави помен Светог Јоаникија, првог Патријарха српског, Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је свету архијерејску литургију у Храму Успења Пресвете Богородице у Тешици. Након свете службе преосвештени владика Арсеније освештао је парохијски дом и уручио грамате – захвалнице најзаслужнијима за његову изградњу. КУД „Дејан Јовановић Деша“ из Тешице увеличало је сабрање кратким програмом у порти храма, након чега је приређена трпеза љубави.

ПАРАСТОС НА ГРЧКО-СРПСКОМ ВОЈНОМ ГРОБЉУ КОД ПИРОТА

По устаљеној традицији, Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је 20. септембра паастос пострадалој грчкој и српској војсци чији телесни остаци почивају на гробљу надомак Пирота. Епископу је саслуживало свештенство и монаштво Епархије нишке и Грчке цркве, у присуству високих државних и војних званичника.

ПОСЕТА ЊЕГОВОГ БЛАЖЕНСТВА ПАТРИЈАРХА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније, уз многоbroјно свештенство, представнике Града, Војске Србије и верни народ царског града Ниша и Епархије нишке свечано је, у уторак, 26. септембра, у катедралном храму Силаска Светога Духа на Апостоле у Нишу, дочекао Његово блаженство Папу и Патријарха Александријског и све Африке г. г. Теодора II, који се налази у званичној посети Српској православној цркви. У пратњи предстојатеља налазили су се високопреосвештена господија Митрополит загребачко-љубљанска Порфирије, епископи Иринеј бачки, Георгије гвинејски, Нифонт пилусијски и Фотије зворничко-тузлански. Сутрадан, на празник Воздвижења часног крста, преосвештени Епископ Арсеније служио је свету архијерејску литургију у Храму

Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу, у присуству Његовог блаженства Патријарха Александријског и Његове светости Патријарха српског. Посета Његовог блаженства Патријарха Александријског Нишу завршена је обиласком Ђелев-куле и Богословије Светог Кирила и Методија.

ГОСТОВАЊЕ НИШКЕ ЦРКВЕНО- ПЕВАЧКЕ ДРУЖИНЕ „БРАНКО“ У РУСИЈИ

Нишкa црквено-певачка дружина „Бранко“ је, на позив Конзерваторијума „Чајковски“ и уваженог диригента и истакнутог уметника Руске Федерације, г. Станислава Калињина, приредила целовечерњи концерт у свечаној сали Конзерваторијума „Чајковски“ у Москви. На празник Воздвижења часног крста хор је певао на ли-



тургији коју је служио високопреосвештени Митрополит волоколамски г. Иларион (Алфејев), викар Патријарха московског и стални члан Светог синода. Приликом боравка у Руској Федерацији хор „Бранко“ је приредио концерт у сали Белгородске филхармоније.

ОСВЕЋЕЊЕ ЧАСНОГ КРСТА ЗА ХРАМ СВЕТОГ ВАСИЛИЈА ОСТРОШКОГ У НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније осветио је 30. септембра часни



крст, који је затим подигнут на храм у изградњи, посвећен Светом Василију Острошком у нишком насељу Дуваниште. Овом свештеној чину присуствовали су представници Војске, Града и градских општина.

КРСНА СЛАВА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је 7. октобра свету архијерејску литургију у Војној капели

Преподобног Симона Монаха у нишкој касарни „Кнез Михаило“, поводом крсне славе Треће бригаде Копнене војске Србије. Домаћин славе био је командант Треће бригаде Копнене војске, пуковник Продраг Грбић, а колачар заменик команданта, пуковник Слађан Стаменковић.

ПОСЕТА ЕПИСКОПА НИШКОГ СВЕТИЊАМА СТАРЕ ПЛАНИНЕ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније осветио је у недељу, 8. октобра, Цркву Свете Тројице у Јеловици уз саслуживање схиархимандрица Рафаила Голушкина, архимандрица Јована Јеленкова и уз учешће монаштва и верног народа



Епархије нишке. Након свете литургије и трпезе љубави, Епископ је посетио богојмоље на Старој планини: Цркву Свете Параскеве у Брлогу, Цркву Светог Николе у Дојкинцима, Манастир Светих мученика Кирика и Јулите у Смиловцима, као и новоосновани Манастир Петерлаши.

ПАРАСТОС ЖРТВАМА БУГАРСКЕ ОКУПАЦИОНЕ ВОЈСКЕ У НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је 12. октобра парастос жртвама бугарске окупационе војске из



1917. године у Спомен костурници у рововима Тврђаве. Овом свештеном чину присуствовали су представници Војске, Града и Удружења потомака ратника Србије из ратова од 1912. до 1920. године.

СЛАВА МАНАСТИРА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ЂУНИСУ

Манастир Пресвете Богородице у Ђунису био је и ове године средиште ходочашћа на празник Покрова Пресвете Богородице, не само народа Епархије нишке, већ целе наше помесне цркве. Његово преосвештенство Епископ ниш-



рејском литургијом началствао је Његово преосвештенство Епископ крушевачки г. Давид.

ЗАВРШНА СВЕЧАНОСТ У ОКВИРУ ПРОЈЕКТА „ХЕРОИНЕ ВЕЛИКОГ РАТА“

Завршна свечаност у оквиру пројекта „Хероине великог рата“ одржана је у суботу, 21. октобра, у сали Светосавског дома Саборне цркве у Нишу. Ученици седмог разреда из Ниша, Прокупља, Врања, Крагујевца, Пожаревца и Куманова, представили су радове писане на тему „Хероине Великог рата“, за које их је наградило Коло српских сестара. Свечаности је присуствовао Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније, као и представници Војске и Града.

ДОЧЕК МОШТИЈУ ТУМАНСКИХ ЧУДОТВОРАЦА У НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније дочекао је 22. октобра у порти Храма Светог Николаја у Нишу



мошти Светих Зосима и Јакова – туманских чудотвораца. У препуном храму, испред моштију преподобних, Епископ Арсеније одслужио је акатист посвећен овим светитељима.

ПРОСЛАВА ЈУБИЛЕЈА ХРАМА СВЕТОГ НИКОЛЕ У АЛЕКСИНЦУ

Свечана академија поводом сто осамдесет година Храма Светог Николе у Алексинцу одржана је 20. октобра у Центру за културу и уметност у Алексинцу. Академија је отпочела благословом и поздравним словом Његовог преосвештенства Епископа нишког г. Арсенија. Прослава је настављена у недељу, 22. октобра, светом архијерејском литургијом у Алексиничком храму, након које је старешина

храма, протонамесник Иван Цветковић, поделио грамате захвалности.



ПРОСЛАВА ЈУБИЛЕЈА МАНАСТИРА СВЕТОГ ЈОВАНА ПРЕТЕЧЕ У ЈАШУЊИ

Културно-духовна манифестација прославе пет стотина година постојања Манастира Светог Јована Претече у Јашуњи, уприличена је у дане од 26. до 29. октобра, у организацији Српске православне цркве, Православне епархије нишке, Града Лесковца, Народног музеја, као и Народног позоришта у Лесковцу. Првог дана прославе у лесковачком Народном позоришту одржана је пројекција документарног филма и концерт духовне музике, а испред Лесковачког културног центра и мултимедијалн спектакл „Векови духовности“. Другог дана је у сали за научне скупове у Народном музеју у Лесковцу промовисана монографија о овом јубилеју. Наредног дана, Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније отворио је у галерији Народног музеја у Лесковцу изложбу посвећену манастиру. Исте вечери, у присуству Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја и епископа нишког г. Арсенија у лесковачком Народном позоришту одржана је свечана академија. Његова светост Патријарх српски служио је 29. октобра у Манастиру Светог Јована Претече у Јашуњи свету архијерејску литургију, уз саслуживање преосвешћене господе Епископа врањског Паҳомија, Епископа тимочког Илариона и Епископа нишког Арсенија. Завршни чин обележавања пет векова Манастира Јашуња био је уручивање признања додељених од стране Светог архијерејског синода појединцима и институцијама заслужним за обнову ове светиње.

ПРОСЛАВА ЈУБИЛЕЈА ЦРКВЕНО-ПЕВАЧКЕ ДРУЖИНЕ „БРАНКО“ У НИШУ

У четвртак, 2. новембра, у Саборном храму у Нишу, у присуству Његове светости патријарха српског г. г. Иринеја и Његовог преосвештенства Епископа нишког г. Арсенија, одржан је концерт Црквено-певачке дружине „Бранко“, којим је обележен јубилеј – сто тридесет година деловања. Свети архијерејски Синод одликовао је Црквено-певачку дружину „Бранко“ Орденом Светог Саве првог реда. Управни одбор црквено-певачке дружине прогласио је Патријарха српског Иринеја почасним председником друштва.

ОСВЕЋЕЊЕ КОМПЛЕКСА ВОЈНЕ БОЛНИЦЕ У НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније осветио је на празник Светих



бесребреника и чудотвораца Козме и Дамјана комплекс Војне болнице у Нишу, обишањавши капелу посвећену Светим враћима. Свечаности су присуствовали високи представници Војске.

КРСНА СЛАВА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ И ОСВЕЋЕЊЕ СПОМЕН-СОБЕ

Протојереј ставрофор Милутин Тимотијевић, ректор Призренске богословије Светог Кирила и Методија привремено у Нишу, служио је поводом Dana Копнене војске и Dana пешадије, 15. новембра, свету литургију у богослужбеном простору Команде Копнене војске у Нишу, обележавајући крсну славу – Обновљење Храма Светог великомученика Георгија. Након свете службе, освећена је Спомен-соба Команде Копнене војске, у којој се налазе имена и презимена 1618 погинулих војника, полицајаца и грађана Ниша у балканским ратовима, Првом и Другом светском рату, оружаним сукобима у бившој СФРЈ и НАТО агресији 1999. године. Спомен-соба је део будућег Музеја Копнене војске и Гарнизона Ниш, на чијем подизању раде официри и подофицири Команде Копнене војске, по идејној замисли генерал-потпуковника Милосава Симовића, који је био домаћин славе.

УЧЕШЋЕ ЕПИСКОПА АРСЕНИЈА НИШКОГ НА МЕЂУНАРОДНОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ У ПАТРИЈАРХИЈИ

Његово преосвештенство епископ нишки г. Арсеније представљао је Српску православну цркву на Међународној право-



славној конференцији „Глас Светог апостола Андреја у савременом свету“, одр-

жаној 17. и 18. новембра, у пелопонеском граду Патријархији Грчкој. У присуству представника помесних православних цркава и великог броја научника из области теологије, филозофије, природних и друштвених наука, Епископ Арсеније је пренео поздравну поруку Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја. Његово преосвештенство Епископ нишки саслуживао је у недељу, 19. новембра, у Катедралном храму Светог Андреја, на светој архијерејској литургији којом је начаљствовао Његово високопреосвештенство Митрополит Манданије и Кинурије Александар из Константинопольске патријаршије.

ПРОСЛАВЉЕН ПРАЗНИК СВЕТОГ НЕКТАРИЈА ЕГИНСКОГ У НИШУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је на празник Светог Нектарија Егинског, у среду 22. новембра, свету архијерејску литургију у Храму Светог апостола и еванђелисте Луке у Нишу. Након литургије, Епископ се са свештеництвом упутио у Параклис Светог Нектарија Егинског испред нишког Дома здравља где је са директором, др Милорадом Јерканом, и осталим запосленима у овој установи пресекао славски колач. Верници су миропомазани уљем из Манастира Светог Нектарија на Егини. Истог дана у поподневним часовима, Епископ Арсеније служио је акатист Светом Нектарију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу, где се овим путем свештено и верни овога храма једном седнично молитвено обраћају светитељу.

СВЕТА ЛИТУРГИЈА У НИШКОМ КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је на празник Светог



Јована Златоустог, у недељу 26. новембра, свету архијерејску литургију у храму посвећеном Светом краљу Стефану Дечанском у кругу нишког Казнено-поправног завода. Овом молитвеном сабрању присуствовао је управник Казнено-поправног завода, г. Дејан Панић, представници градских општина у Нишу, Војске, Жандармерије, као и многобројне личности из јавног живота. Након литургије, Епископ је преломио славски колач у част благоверног краља Стефана Дечанског и окупљенима честитао празник.

СВЕТА ЛИТУРГИЈА И МОЛЕБАН У ВОЈНОМ ПАРАКЛИСУ ПОВОДОМ ИСПРАЋАЈА У МИРОВНУ МИСИЈУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је, на дан Светог апостола и еванђелисте Матеја, у уторак 29. новембра, свету архијерејску литургију у Војном параклису Преподобног Симона Монаха у касарни „Књаз Михајло“ у Нишу. Повод је био испраћај припадника Треће бригаде Копнене војске, који се упу-



ћују у мултинационалну операцију „УНИФИЛ“ у Либану. На крају свете службе одслужен је молебан, а владика Арсеније се обратио окупљенима, подсећајући на част и достојанство српског војника и призывајући Божји благослов на оне који се спремају на пут у задату мисију. Војници су били покропљени богојављенском водом и добили су на дар по једно Свето писмо.

ВАВЕДЕЊЕ У МАНАСТИРУ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У СИЋЕВУ

Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније служио је, на дан Ваведења Пресвете Богородице, свету архијерејску литургију у знаменитом Манастиру Пресвете Богородице у Сићеву, на дан храмовне славе. Епископу Арсенију саслуживали су угледни нишки протојереји ставрофори Радован Петровић, Мирољуб Стојановић и Миодраг Симић, који су претходних десетица уложили много труда у очувању ове светиње надомак Ниша, заједно са протосинђелом Стефаном и



јеројаконом Нектаријем. Уочи Ваведења, владика је служио празнично бденије у оближњем Манастиру у Вети, где је обавио чин монашког пострига једне искушенице.

Медијско-информационивна служба Епархије нишке

ЦРКВА – ЈЕДИНА, ВЕЧИТА, ИСТИНИТА И ТРАЈНА РИЗНИЦА СВАКЕ ВРЛИНЕ И ДОБРОТЕ

Разговор саprotoјерејем mr Иваном Цветковићем, старешином Храма Свете Петке у Нишу

Protoјереј Иван Цветковић од свог рођења је дете цркве, даровити син дугогодишњег старешине Саборног храма у Нишу. Школовао се на Богословском факултету у Београду, али и у Америци, не само на српском црквеном факултету у Либертивилу, већ и на најпрестижнијој православној богословској установи, Академији Светог Владимира у Њујорку. Након неколико година службе на месту професора богословије у Нишу, одлучио је да покуша још више да допринесе добру цркву, на практичном плану, користећи своје образовање и искуство. Због својих заслуга добио је звање protoјереја и место пароха нишке Саборне цркве. Већ кроз неколико година његовом заслугом подигнут је нови храм у Нишу, Црква Свете Петке код Железничке станице. На устројству и мисији ове цркве он неуморно ради до данас. Очекују се још већи резултати његовог рада. Све време отац Иван не престаје са поучавањем и просвећивањем народа у Нишу. Позвали смо га да своју надахнути реч упути и читаоцима овог броја Гласа Епархије нишке.

Где се данас налази стварно средиште духовног живота и обнове у нашем друштву?

Недвосмислено је да људи цркве средиште целокупног живота налазе у њој самој. Не само кабинетска, већ и делатна дефиниција цркве надилази храм, места наших „званичних“ молитвених сабирања. Наше породичне домове, школе и факултете, радну средину – сва она места где проводимо време – треба да преображавамо у цркву. Не ради се овде о некаквом искакању из светог у световно, нити је то неки агресивни импут налик секташењу. Ово је примарни доказ да је црква увек у стању динамичности и активности, да није пасивни посматрач живота. Обремењеност и брезана живота, сложићете се, претвара нам станове у својеврсне спаваоне. Оно што смо макар и традиционално називали „огњиштем“, савремени живот дислоцира на неколико тачака, али ни на једној од њих удови цркве (првенствено чланови породице) не смеју бити запостављени међусобно. Свака дисфункција подједнако оболешћује здравину како тела, тако и духа.

Које су добре стране садашњег устројства и мисије цркве у овој средини?

Људи ван цркве, па и велики број оних унутар ње, сматрају да црква робује клишејима, предрасудама, да је исувиše „одогмаћена“. Copy – paste ванцрквени и нецрквени калупи желе да направе неке нове „стандарде“ црквеног живота. Такође, пелцер или калем православне Грчке, Русије или пак домаће Шумадије, старе Србије, вишемилионског Београда – често није компатибилан нашој јужносрбијанској уцрковљености. Неговање помесне благословене традиције, може нам бити само на ползу. Увек се ваља сетити мисли Светог аве Јустина – да су Шумадинци у својој побожности државотворници, а ми јужњаци уцрковљенији. Међутим, понајбоља предност наше локалне цркве сада је возглavlјавање у личности младог епископа, човека који је у најфинијем филиграну личности саткан од орнамената старе Рашке по пореклу, банатске госпоштине по рођењу, светогорске озбиљности по духовном очинству, благословеном избору од стране патријарашке љубави. Богу хвала да ра-

зумемо да и у цркви младост представља предност, никако недостатак.

Шта се у том погледу може учинити да се глас цркве чује још јасније? Који су први кораци?

Јасност се не постиже увек појачаним волуменом. Савремена техника озвучења подразумева реглере отклањања шумова, дубине гласа, подешавања еха, различитог броја звучних кутија... Све ово преносно можемо ставити у контекст гласа цркве. Нека број звучних кутија буде број цркава. Богу хвала, у нашој епархији ту је већ доста учињено.

Идеал је да свако насеље има своју парохијску цркву. Ехо и дубина су у ствари широта – широта личности епископа, свештеника, ћакона и осталог клира цркве. Парохијска заједница захтева образованог и вредног пастира, његово лидерство које ће се огледати у служењу сабрању, зидању храмова и надзидавању вере ближњих, унутрашњем и спољашњем беспрекорном сведочанству личног и породичног живота. Напослетку, отклањање шумова је дар да у симфонији парохијског сабрања свака крштена душа добије своје адекватно место у телу Христовом. Препознавање дарова које носимо од минимализма пуног шумова

може створити оптимални тим, где ће појци појати, административци књиге водити, красноречиви проповедати... а Епископ све нас надзирати и исправљати.

О чему говори ваше искуство у једној градској литургијској заједници коју сте формирали и у чији развој улажете труд?

Искуство се стиче сусретањем. Скоро сам негде прочитао да хришћанин савременог доба највише треба да се плаши несрећног човека. Он је кадар не само да вам упропasti сусрет, већ, ако га прихватајте, и цео живот. Шта тиме желим да кажем? На првом месту ово се односи на лично сусретање са самим собом – изграђивање животних ставова и вредности, „сондирање“ терена по којем свакодневно ходимо, постављање циља, мера и параметара, свакодневно „баждарење“ ако све те мerne јединице издају из осе. Погађајте да је наша баждарница црква – једина, вечита, истинита и трајна ризница сваке врлине и доброте. Црква је онај ковчежиј за сваки накит наше боголикости – за нашу љубав, наду и веру, али и за правду, смерност, скромност, гостољубивост, истрајност, упорност... за цео ѡердан врлина. Године ми нису савезник да бих могао да изложим неко обимније искуство. Као млад професор и свештеник никако нисам могао да схватим постојање и порив оних људи који најактивније и свесно раде у корист своје штете, да грех толико обузме човека, да уистину, нечастиви од паразита на нашој личности прераста у њу саму. Много особног и пастирског труда захтева да се једна таква личност опет врати у првобитну красоту. Посебно се везујем за децу и људе које сам лично крстio. Господ ми их је дао најчистије, неупрљане. За њих мислим да ће ме највише испитивати. Позивам све читаоце Гласа Епархије нишке да се моле. То је заиста најтежи „посао“. Увече нека то буде обавезно са целом породицом, посебно где су деца мала. То су приказе из детињства које најсветлије памтим ја, а надам се и моја и Ваша деца.



Желько Живковић

КУЛТУРА СВЕТА – СВЕТА КУЛТУРА



Есеј о култури, њеном духовном и мисионарском значају из пера презвитера Желька Живковића. Аутор живи у Нишу, дипломирао је на Православном богословском факултету у Београду и на Филозофском факултету у Нишу, на Департману за српски језик и књижевност, где је стекао звање мастер филолог. Служи у једној сеоској парохији у околини Ниша.

Реч култура води порекло од праиндоевропског *kwel*, што у осталим језицима даје речи као што су чакра, коледа, круг, коло, а на латинском глагол *colere* и именицу *cultus*. У модерном српском језику реч култура је преузета из латинског, где је њено значење било – *обрађивати земљу, њиву, поље; гајити, неговати; китити, украсавати*.

Као што видимо, термин култура је уско повезан са земљом, односно са обрађивањем земље и пољопривредом. Одатле и одомаћени назив – пољопривредна култура за све оно што се систематски и пажљиво гаји на земљи.

Земља се помиње као битан елемент више пута и у књизи Постање у Старом завету. Бог прво ствара Небо и Земљу, а од Земље саздава и првоствореног човека Адама.

Г. Бранко Горгијев у свом научном раду својевремено говори: „Први културни чин који се дододио, био је онај метаисторијски, Божански чин преобликовања, преображавања Земље путем удахнућа Божанског даха у већ преобликовану Земљу, којим настаје и сам човек. У том смислу смо ми, саздани људи, својеврсна прва висока култура Божија! Све остало, целокупна људска историја која следи, у ствари је подраздавање овог првог Божанског чина!“

Не само што можемо да говоримо о човеку као првој култури у божанској башти, него и о Богу као првом Уметнику – архитектуну, уредитељу и устројитељу овога света.

Жива и нераскидива веза постоји између културе и уметности, то јест између чина културног стварања и уметника као промислитеља и ствараоца. Та веза је видљива како на језичком, тако и на теолошком нивоу.

Реч *уметност* у српском језику има извorno значење: оно што је створено, вештачко (уметно), а у латинском *ars, artis* значи *вештина, занат, знање, наука*, а изведенница је опет – *артифицијелно*, односно *вештачко*. Тако и грчка реч *tehne* има скоро истоветно значење. У језичком погледу сва ова значења указују на рад, дељање, чињење – стварање, и то не обично стварање, већ преобразовање већ постојеће стварности у нешто ново и другачије, али боље, лепше и савршеније. Како ово увек важи за пољопривредне културе – још више је случај са осталим аспектима културног деловања човека, а највише на пољу уметности.

„Све се напуни светла и сијања, зато што је Сам Уметник свега и Господ дошао из Очинских недара, не удаљујући се од престола“, каже Свети Јован Дамаскин још у осмом веку. И други све-

ти оци сведоче да је Бог уметник: „човеку даровао биће заједно са вољом и са том вођом повезао његову стваралачку способност“ (Свети Максим Исповедник), „одушевљени лик Створитеља“ и „уметничко дело, премудро и љубавно створено Творцем“ (Епископ Василије Селеукијски), а Цариградски патријарх Фотије каже да су људско тело и душа „суштина уметничког дела Његове човекољубиве, благоделатне промисли“. Позивајући се на апостола Павла (Рим. 1, 20), отац Серафим Роуз назива свет Божјом поемом, одухотвореном симфонијом Изврсног и Премудрог Уметника.

Бог јесте уметник.

Његово дело јесте уметност. Сврха те уметности није стварање физичког подобија, нити се она иссрпљује у реалности овога света, а само уметниково дело не може да се објасни, јер је непојмљиво рационалним тумачењима – трансцендентно је по свом духу.

Тако и свако људско уметничко дело у себи непрестано открива симболе Творца.

Свети Максим Исповедник под овим символима подразумева отиске другог, невидљивог, горњег света у овом свету - доњем и тварном. Притом, пише он, „уметник мора бити посвећен у виши Логос, који потиче од Бога, а затим тек постајати посвећен у логос овоземаљских ствари“.

На сличан начин говори и руски теолог, филозоф, математичар, физичар, инжињер и проналазач, отац Павле Флоренски: „Уметник не ствара слику из себе, него само скида покрове са лица који већ постоји, и уз то постоји пре стварања света: не набацује боје на платно, него као да рашчишћава њему туђе слојеве, 'записе' духовне реалности“.

У књизи Постање Старога завета видимо да је сваки човек створен по обличју Божијем, да је у сваког човека утиснут печат Божији, и да је он слика Божија.

По чему ми (с)личимо на Бога, по чему смо боголики, јединствени и непоновљиви у створеном свету, није ни разум, ни интелигенција, ни говор (све то у извесној мери имају и животиње), већ једино и само слобода. Слобода је печат боголикости на нама, дар којим је сваки човек дарован. Ту и такву боголику слободу човек у овом свету пројављује на два начина – као уметник и као јединствено и непоновљиво уметничко дело Творца. Савремена наука је показала даје непоновљиви и јединствени карактер рукотворине Божије, тј. човека, тиме што му је одредила ДНК, отисак прста, мрежњачу ока итд., али је та иста наука остала нема и немоћна пред чудом јединствености и непоновљивости свакога човека од Адама до дана данашњег.

Иако нема свако од нас дар и таленат за неку уметничку област, ипак је сваки човек уметник. Уметник је пре свега зато што преобразава поверени му свет, па и самога себе, својом слободом и љубављу. Тај преобразај света и јесте највећа тајна која је човеку дарована и поверена. Тај дар Божији који човека одваја од осталог створеног света јесте његово позвање и послање. Оно што је Бог даровао човеку кроз Христа јесте чин крајњег човекољубља и слободе, то јест поново дароване сile да преобразава свет и себе у уметничком заносу.

Врхунац уметничког преобразаја света је света литургија где се читав свет преобразава у нову реалност, нову стварност – „Твоје од Твојих, Теби приносећи због свега и за све!“



Света Тројица, Андреј Рубљов

Хришћанство настаје у оквирима старозаветне јудејске културе. Хиљадама година пре тога, народи живе једни поред других, не мешајући се. У Христово доба, римска цивилизација влада читавим тада познатим светом, али културни обрасци различитих народа коегзистирају упоредо са хеленистичко-римским културним тековинама.

Због тога видимо у Новом завету даје за књижевнике и фарисеје потпуно неприхватљиво то што Христос општи са нејеврејима, било да их лечи или поучава – он тиме руши све табуе и правила настале изопаченим тумачењем старозаветних заповести. И Христос и хришћанство се први пут окрећу ка другим културама и цивилизацијама и то на начин непознат у дотадашњем свету. Видимо да у време светих апостола постоји расправа о томе да ли у цркву треба примати нејевреје само крштењем или се они морају прво подвргнути старозаветним обредима. Тај сусрет између јудејске и хеленистичке културе се одвија не само на Блиском истоку, већ и у остатку тада познатог света.

Данас изгледа скоро незамислiva ситуација у којој Свети апостол Павле пред Атињанима, који желе да чују његову проповед, долази до места у њиховом Партенону где стоји постолje посвећено „богу кога не познајемо“. Он почиње своју проповед управо говорећи им о том Богу – проповедајући Христа у оквирима културног обрасца прихватљивог Атињанима, а не нарушавајући притом никакве хришћанске истине. Насупрот томе, многи „ревносни хришћани“ данас би захтевали рушење Партенона као бого-мрског паганског светилишта, потпуно уверени да су у праву.

Док у првим вековима у сусрету култура препознајемо да хришћанска пракса почива на преображавању и христијанизацији свих других културних образаца, у латинском средњем веку затичемо поражавајућу мисионарску делатност у Новом свету, обележену масовним покољима, истребљењима и темељним уништавањем дотадашњег идентитета, традиције и високе културе староседелаца.

Вероватно један од најсветлијих примера светоотачког односа према „нехришћанским“ културама јесу кападоцјски свети оци. Иако су живели под окриљем хеленистичке културе и имали класично јелинско философско образовање, они то нису просто пре-зрели и одбацили, већ су начинили својеврсни подвиг, христијанизујући јелинске философске термине и дајући им нов, хришћански смисао. Термини и изрази јесу остали исти у језичком погледу, али њихово значење, интерпретација и есхатолошки значај добијају хришћанску димензију. И не само то – то нису тек нова значења старих речи, већ је читава дотадашња култура преобразена и тиме једна цивилизацијска заједница принесена Христу. Овим се свети оци кападоцијци пројављују и као својеврсни уметници који жртвоприносе и себе и своју традицију и културу у којој су рођени и васпитани – у нову есхатолошку реалност. Дакле, дотадашња култура није одбачена, већ обожена, хеленски идентитет и начин постојања је из историје прерастао у вечност. Тај искорак из историје у есхатон је својеврсно духовно кретање – подвиг, који ће одредити и хришћански однос према култури и уметности са једне стране, али и однос према личности са друге стране.

Растко Немањић је тако у исто време син Немањин и брат Стефанов, али не остаје само принц престолонаследник, културни и етички просветитељ, већ постаје Свети Сава – Христов, али и Свети Сава – српски и свеправославни. И не само то; он својим личним подвигом рађа и препораћа свог оца Немању у Светог Симеона, своју мајку и брата, али и многе друге у Свете Србе, а читаву српску културу освећује и узноси у вечност. Многи су савремени Срби често збуњени Савином личношћу, па у њему препознају и посебно издвајају Саву писца, Саву просветитеља, Саву лекара, Саву законодавца, Саву дипломату, Саву помиритеља... а све због тога што превиђају пре свега и изнад свега Саву



Јапанска Богородица

светитеља који као хришћански уметник преображава своју личност и тиме своју, али и нашу реалност.

Веома слични су примери (пр)освећења Грузије, Јерменије, Русије – кроз њихове светитеље и преобразитеље.

У исто време се на западу дешава потпуно обрнут процес, уери хуманизма и ренесанса. Ови покрети су били повратак античким вредностима и идеалима и одбацивање светодуховне преображујуће сile цркве. Повратак античким вредностима – естетика, лепота и доброта, означио је издвајање уметности као посебне дисциплине, која има своје законитости и занатска правила. Уметност постаје људска делатност која има своје циљеве у задовољавању човекових потреба и одриче се своје преобразитељске сile. Уметност се чак дели на засебне области – сликарство, вајарство, музика, књижевност, архитектура... Долази до потпуне неохеленизације западног друштва, али и западног хришћанства, под чијим окриљем настаје такозвана „црквена уметност“, која се разликује од сваке друге уметности. Све то доводи до својеврсне схизофрене дихотомије.

Ова „црквена“ уметност има своја јасно прописана правила, као и етичке вредности које промовише, а пред читаво стваралаштво се стављају идеолошки захтеви које уметници морају да испуњавају како би уопште били прихваћени и признати као уметници. И сам Леонардо ствара своја позната уметничка дела ван црквених кругова (многа тајно, скривена од очију јавности), док у исто време ради као уметник за римокатоличку цркву.

Касније, током барока, ствара се још дубљи јаз када паралелна „црквена“ уметност тежи да преузме све области људског стваралаштва и легитимише се као једина „права“ и „подобна“. Јављају се тако књижевна дела са искључиво теолошком тематиком, позоришне представе са верским садржајем (тзв. „мистерије“), које се чак изводе у црквама; сви „признати“ уметници осликовају катедрале и капеле, а цркве се пројектују и граде са монументалним оргуљама, на којима највећи композитори у историји музике изводе своја дела (нека од њих се и дан данас једино и могу одсвирати на оргуљама у римокатоличкој цркви). Концерти хорске музике се



Индиска литургија



Дрво живота, Густав Климт

одржавају у црквама, а хорско певање улази у богослужбени живот римокатоличке цркве, чак се мења и форма саме мисе. Сви ови опасни преседани кулминирају прописивањем посебних норматива и вредности које свака уметност и ствараоци морају да поштују. Не одустајући од свог неохеленистичког ропства, Ватикан и дан данас редовно објављује списак књига, филмова и других уметничких дела која се не препоручују (а у прошлости буквально забрањују) верницима – Index Librorum Prohibitorum (*Списак забрањених књига*). На овај начин се римокатоличка црква добровољно враћа у паганско морално-идеолошко ропство, а уметницима се намеће непотребна дилема између „подобних“ тема и слободног боготражитељског стваралаштва.

Сваки чин уметничког стварања иначе никада није усамљен и никада се не тиче само уметника и његовог дела. Стваралаштво добија пун смисао тек у перцепцији и учествовању других. Тако је сваки чин уметничког стваралаштва истовремено и чин уметника и заједнице која његово дело прима. Поставља се онда логично питање: да ли се дешавања у свету уметности – дакле изван цркве – не заједнице – уопште тичу живота цркве? Јасан је закључак да је сваки чин стварања – уметнички чин, односно одраз наше Богом дароване слободе и да је, у крајњој линији, то подражавање стварања Првостворитеља. Онда је сасвим природно да црква буде заинтересована за свако стваралаштво и уметност.

И заиста, кроз историју, Православна црква никада није окретала главу од људског стваралаштва, већ га је радосно прихватала, тражећи и препознајући га као своје. Већ смо напоменули да процес стварања подразумева заједницу и перцепцију те заједнице, тако да црква у сусрету са стваралаштвом, својим доживљајем одређеног уметничког дела, она исто обогађује, преобразажава, узноси ка Богу и тиме га практично усваја. Иако некада ни сам уметник није део црквене заједнице, или није свестан тога, црква у његовој уметности увек препознаје боготражитеља и боготражење – јер свака права и истинска уметност која трага за *смислом и истином* природно води до Бога и његовог првобитног стварања.

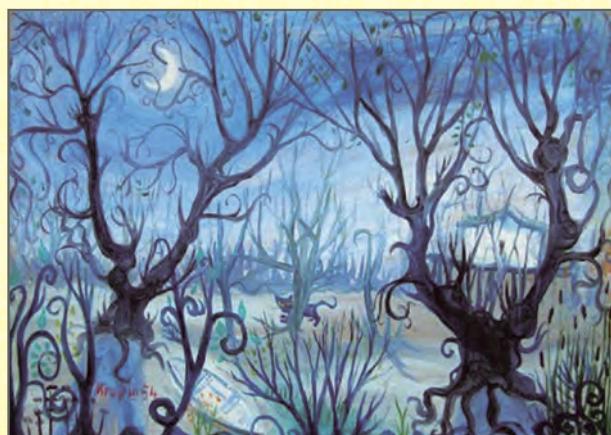
Уметничко дело пружа могућност да црква у њему препозна и себе и своје, а често их уз жртвено преобразујући љубав и чини својим. Тако оно што није било наше, а поверено нам је (читав свет), постаје преобразујућом силом и другачије (а остајући исто) и наше. Постајући православни, Јапанци не мењају свој културни идентитет, свој начин певања, сликарски израз, већ преображені у Христу дају својој уметности есхатолошку потврду. Слично се дешава и са свим другим помесним црквама. То духовно искуство у православном свету остаје живо до дана данашњег.

Још у 15. веку чувени сликар Андреј Рубљов начинио је ремек-дело – икону „Гостољубље Аврамово“, у којој је црква, кроз три ангела изображена на икони, препозната старозаветну представу Свете Тројице. Без икакве формалне одлуке, до дана данашњег се овај начин изображавања узима скоро као стандард, иако је потпуно слободно и једнако прихватљиво на иконостасима видети и другачије представе. Не постоји ни захтев ни утврђено правило (догма), већ је црква у „Гостољубљу Аврамовом“ препозната Свету Тројицу и она то и постаје.

На сличан начин црква препознаје стваралаштво Фјодора М. Достојевског као „своје“. Да будемо јасни – Достојевски није никада писао „црквену“ књижевност. Његови романси су били популарна литература, тзв. мејнстрим, излазили су у огромним тиражима и у наставцима, а за њима је владало невиђено интересовање. Жанровски припадају комплементарним романима који су у то време популарни и на западу. А опет, бројни црквени оци су се бавили (а баве се и данас) стваралаштвом Достојевског, препознају у њему истинског боготражитеља, а у његовој литератури дубоко и искрено исповедање православнє вере (једнако код самог писца и у његовим делима). Не мали епитети су стављени уз његов број из периода готово свих мислећих људи цркве у 19. и 20. веку – „пророк“, „апостол“... а Свети Јустин Ђелијски пише о њему 1923. године чувену књигу „Философија и религија Ф. М. Достојевског“.

Насупрот овој слици о Достојевском, његов лични живот би у данашње време био велика препрека перцепцији овог писца као исповедника хришћанске вере, па чак и као православног хришћанина уопште. Својевремено је Сигмунд

Форжд са великим презиром (чак гнушањем) писао о личности Достојевског и његовој уметности, карактеришући га као развратника, блудника, који се само из страха за сопствени живот „показајао“ и писао тако да би се додворавао властима у Русији. Не би било тешко замислити овакве наслове о Достојевском у таблоидима данашњег времена да нам је писац савременик. То много више го-



Пејзаж, Игор Васиљев

вори о изменјеном погледу на уметност, који је данас често замагљен етичким захтевима и нормама, потпуно заборављајући на онтолошки и стваралачки карактер уметника и његовог дела. Лични преобразај Достојевског и сведочанство о том преобразају у преобразавајућој уметности, коју је црква радосно прихватила као своју, и њега као свога (чак и формално – сахрањен је уз цркве великодостојнике са највећим почастима које црква одаје само миропомазаним владарима) – све је то пример везаности цркве за уметност и стваралаштво.

Само из перспективе поимања и сагледавања уметности, како је то чинила Православна црква, можемо доживети Студеницу и Дечане или Ђурђеве ступове – као неке од најлепших примера православне архитектуре (новонастала „рашка школа“), иако су сви они грађени романским стилом, архитектонским решењима и материјалима карактеристичним за латинске цркве, па чак и од руке неимара римокатолика. Једнако доживљавамо поезију Алексе Шантића или Јована Дучића, Васка Попе, Десанке Максимовић или Матије Бећковића...

Пред нама је изазов препознавања вечног и непролазног у стваралаштву писца Душана Ковачевића, сликара Игора Васиљева, редитеља Емира Кустурице, песника Милана Младеновића. А како је уметност глобална, онда су једнако „наши“ и писац Гилберт Кит Честертон или сликар Густав Климт, музичар Том Вејтс или редитељ Дејвид Линч (*The Straight Story*) и Ларс фон Трип (*Европа, Dancer in the Dark, Меланхолија...*).

ИЗАЗОВИ ОБНОВЕ И РЕФОРМАЦИЈЕ ПРЕД ЛИЦЕМ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

У историји православне цркве је нема примера одлучних промена и развоја, чак ни периодичних реинтерпретација и идејних реформулисања. Једним делом, то је природни резултат, чак и неизбежна последица њене пневматологије и теологије оваплоћења. Промене су део сталне Педесетнице у цркви или последица њеног догађања у свету. Црква има своју историјску димензију и свој есхатолошки циљ. Црквено учење или догме у православном богословљу нису апстрактни концепти или самоочигледни теоријски принципи, већ изрази искуства и живота цркве. Када су они угрожени јеретичким учењима, то има последице не на теоријском нивоу, већ на нивоу црквеног и личног живота. По речима Афанасјева, правила цркве су временски изрази вечних истине. Поред

основних учења – тих непроменљивих, вечних истине, које ни време ни епоха ни друштвени или културни контекст не могу да окрену или промене – постоје такође и временски израз и историјска примена ових истине, а они јесу подложни променама, модификованају и реформама.

За цркву је карактеристичан сталан покушај да се изнова уобличава начин постојања истине, уз држање њеног језгра нетакнутим. Ради се о томе да узимамо вечну, уипостасирану истину хришћанства, и оваплоћујемо, прилагођавамо је специфичном времену и простору. Изузев учења о Светој Тројици и Христу, која су крајеугаони камен хришћанске вере и праксе, све остало може се слободно преиспитивати и чак реформисати, зависно од тачне ситуације (времена, места; друштвених промена, нових филозофских трендова итд), зато што оно има са овим светом више него са суштином вере.

Протестантизам мисли о цркви као чисто човечанској установи. Међутим, она је и божанска и човечанска. Иза разлике у приступима реформацији код православних и западних хришћана, којој се може ући у траг од превласти августинизма на Западу (посебно у римокатолицизму, али и у протестантизму), стоји дубинско теолошко одударање. Августинизам тврди да се о Богу може мислити само у терминима његове суштине, што омета ма какво разумевање или прихваташте источног учења о човековом обожењу и стварном човековом учешћу у Божјем животу кроз божанске енергије. То је одвело протестантизам ка порицању могућности ма какве суштинске заједнице између Бога и човека у цркви, и стога ка одбијању слављења светих и светотајинског реализма.

...
Могуће је учинити краћак преглед неколико великих тренутака у дугом процесу еволуције и реформације, који је обележио појаву источног хришћанства. Иако је сваки од њих био само рејнтерпретација или реформулација пређашњег откровења или већ постојећег предања, сви они били су у пракси мале револуције или реформације свог доба.

Први такав догађај било је отварање ране цркве према народима и посебно према свету хеленске културе, на које указују јовановски списи, теологија Светог Павла или одлуке Апостолског сабора у Јерусалиму 48. године. Био је то сусрет или синтеза између хришћанства и хеленизма, када је хришћанска вера са својим захтевима за универзалношћу била формулисана и изражена у категоријама мисли позајмљених из класичне хеленске филозофије.

Сличан процес водио је од библијског богословља, са коренима у семитској и још конкретније јеврејској мисли, до отаџке теологије, која не потиче само из јудејске мисли и речи Јеванђеља, већ такође из хеленске филозофије и културе. Отаџко богословље почело је као егзегетски облик богословља, заснован на тумачењу Светог писма,

Аутор је савремени грчки православни теолог, управник Академије за богословске студије Волос. Испече из његовог текста „Challenges of Renewal and Reformation Facing the Orthodox Church“, објављеног у серијској публикацији *The Ecumenical Review*, Vol 61, No 2, July 2009, стр. 136-164, одабрао, превео и приредио И. Ж.



који такође настоји да изађе у сусрет изазовима и питањима која су постављали пагански филозофи и грчка мисао уопште. Током времена, међутим, оно се значајно променило у начину на који су свети текстови били тумачени. Оно представља првји покушај демитологизације (посебно у списима Оригена и Григорија Ниског). Они нису оклевали да користе све методе тумачења које су биле доступне у њихово време и све своје знање из филозофије и других дисциплина. Оци су се увек трудали да истакну да еволуција њихове мисли, њен „раст“ у поређењу са библијском или раном црквеном мисли, у овом смислу, не подразумева неку врсту усавршавања, сазревања или напредовања у откривеној вери, већ углавном већу пуноћу духовног живота, дату у Христу и кроз Светога Духа, једно обогаћење учења које настаје из самог живота цркве.

Богословље ране цркве и донекле оно отаџког периода представља једну врсту прототипа „модерности“ за своје време и предчавање извесних елемената будућег модерног света на Западу. Оно је лично искуство и сједињење са Богом ставило на место апстрактне метафизике, постигло полну и расну једнакост и учинило прве кораке према ослобађању жена, есхатолошки у Христу преокренуло све форме неправде и подела, негирало божанственост цезара, мистику моћи, и ослободило појединача од религијске потчињености граду, држави или било којој обоготовреној сили, ослободило људска бића од још једне форме подређености, оне биолошке, расе, структури патријархалне породице и племена, потврдило апсолутну јединственост и немерљиву вредност сваког људског бића, ослободило их потчињености слову закона, отпочело пут ка ослобођењу у оним аспектима људске биолоџије који су били тајanstveni и у то време необјашњени, одбацило магичну моћ и мистику природе, и тако даље.

Други пример је развој литургије, која је из заједничког обеда и обичне захвалне молитве првих векова хришћанства израсла у читаву серију служби и обреда. Ова еволуција трајала је до почетка 16. века и делом била обележена транзицијом од парохијске према монашкој литургичкој традицији. Ипак је умногоме успела да очува заједнички и есхатолошки карактер богослужења и виђење евхаријије као врховне свете тајне цркве – темељну свету тајну хришћанске заједнице, у којој је читавој заједници која се моли дата улога упреобразавању света и историје, кроз овај предокус есхатона и антиципацију есхатолошког Божјег царства.

Канонске реформе, посебно оне предузете од Петошестог (Трулског) сабора 691–692, значајно су модификовале не само цркве канонско-правни систем, већ такође и њене еклесијолошке структуре и литургијски поредак. Оне су биле покушај да се црквено богословско учење прилагоди реалистима историје, које су се од времена ране цркве промениле. Ово реформско дело сведочи о креативности Сабора, која је ишла тако далеко да преиспитује, чак и

мења извесне канонске или саборске одлуке. Та реформа довела је и до озбиљних проблема.

Са превођењем библијских и литургијских текстова на локалне језике, отпочето је у раним вековима хришћанства, као део византијског мисионарског труда од његовог почетка. Уједно са тиме ишло је и одбијање сваког учења о „свештеним језицима“, јер је оваплоћење Христу осветило свако људско дело, сва места, све језике и све културе.

Слично значење имају примери из доба након ране црквене ере, као што је рађање монаштва (које је почело као покушај враћања есхатолошке димензије хришћанске вере и није било ништа друго до протест против компромиса које институционална црква чини са светом и земаљском моћи) и поштовање иконе (које се везује за теологију оваплоћења, којом се превазилази антиконичка семитска форма богопоштовања). Занимљиво је приметити да су монаштво и поштовање иконе временом постали суштински изрази православне духовности и побожности.

Ове промене и развоји део су историје наше цркве, цркве која се држи своје верности апостолском предању и која је ученила то предање кључним, ако не и врховним стандардом свог богословља и црквеног живота. Идеје реформације и обнове у њиховом ширем смислу нису стране предању православне цркве.

Парадокс је у томе што свака реформација тражи свој легитимитет путем враћања коренима, ономе првобитном, суштинском. И Лутер и Калвин позивали су на повратак аутентичности раног хришћанског живота и једноставности Јеванђеља, противећи се злоупотребама и испадима средњовековног папства. Адолф фон Харнак тражио је повратак једном аутентично библијском или, прецизније, семитском духу, позивајући на прекид онога што је он видео као дигресију, „хеленизацију хришћанства“ отпочету „платонизујућим“ црквеним оцима, саборима и систематизовањем учења. Реформација не може да одвоји суштину ових заједница или текстова од саме њихове историје и социокултурног живота, као ни од историје саме, јер ниједан текст не постоји изван сопствене историје и изван историје његовог тумачења. Повратак коренима није просто ход уназад; он не значи отпор променама или живљење у прошлости. Он пре трага за критичким усвајањем изворне поруке, дубоким, интуитивним разумевањем основног, светог текста. Штавише, свака реформација трага за редефиницијом прошлости, критичким превредновањем историје и предања; она стога укључује динамичку анализу и тумачење прошлости. Зато повратак коренима заправо треба видети као динамичан, стваралачки процес, постављање питања о аутентичној прошлости да би се изградила она будућност у којој континуитет и обнова једно друго допуњују.

Поред богословља оваплоћења и историјске димензије црквеног живота, о којима је горе дискутовано, чини се да богословски оквир који лежи у основи и подупире читаву ову серију промена и развоја, и малих и великих, јесте једно есхатолошко виђење цркве и нарочито есхатолошко и на неки начин „футуристичко“ разумевање предања. Овај наизглед противречан, парадоксални концепт види то предање као предодређено и условљено пре будућношћу него прошлости. Он га види као нешто што потиче из есхатолошког Царства Божјег – Царства које долази – и што долази из будућности у садашњост и прошлост пре него обрнуто, из прошлости преко садашњости у будућност.

Предање добија свој облик и значење од Царства Божјег, као извора и корена живота и истине, које ће бити остварено и потпуно откровено у последњи дан, а не од властитих људских предања, обичаја, навика, ранијих структура и форми итд. Ова предања задржавају неспорне елементе, или у најмању руку трагове црквености и светости, али она су неизбрисиво запечаћена падом и промашајем, уступцима духу овога света или социјалном конформизму.

Предање није мртво слово нити носталгично понављање или некритичко прихватање прошлости, већ уместо тога представља стално стваралаштво у Светом Духу, отвореност према будућности и предокушаном новом свету Царства Божјег. Без ове богословске визије, предање се идентификује са прошлостију и са тврдоглавим одбијањем да се прихвати промена. Тада је свака озбиљна дискусија на тему обнове и реформације немогућа.

Ухваћено на дуже време између римокатолицизма и протестантизма, православље је постепено почело да се ограђује, окоштава, бори за опстанак и конзервира своју веру и предање. Најпреча ствар за православље није био развој, обнова или реформација, већ просто преживљавање и одржање историјског континуитета. Такође, морало се наћи начина да се одоли омамљујућем позиву на унију и спречи присилно преобраћање својих чланова у католицизам, а нарочито у ислам.

Међутим, не може се дискутовати о изазову реформације у православном хришћанству без узимања у обзир велике религијске реформације која је преокренула Запад наглавце у 16. веку, те просветитељства и модерне на Западу. Православље је прилично рано ступило у контакт с различитим правцима протестантске реформације, а није избегло ни додир, штавише утицај од стране просветитељства – без обзира што до правог сусрета између православља и модерности још увек треба да дође. Упркос свој резерви и оклевашњу, православни су у почетку видели реформацију као велики покрет ослобођења од лажних категорија које су затвориле хришћанско Јеванђеље. Протестанти су веома брзо тражили везу са православними и са самом источном црквом, препознавајући у њој како отпор претеривањима и искривљењима папства, тако и једну неримску верзију хришћанства. Филип Меланхтон је превео Augsburško исповедање и послао га Константинопољском патријарху Јеремији Другом, молећи за дијалог са источнима, за које су реформатори веровали да су интегрални део универзалне цркве. Историјске околности и различити теолошки приоритети спречили су да овај рани контакт доведе до позитивног исхода.

Став католичке цркве према идеји реформације очигледно је био став уздржаности и чак непријатељства. После свега, реформација 16. века радикално је ставила под знак питања њене канонске, еклесијолошке и богословске основе, те су сукоби између

католика и протестаната за неколико векова опустошили Европу. Православна црква такође је усвојила уздржан и сумњивач став према појму реформације. Повод није био само страх да се не нађе у сличној ситуацији, већ и лоше искуство са доктриналним „новинама“ још од древних јереси и, у скорије време, од западне цркве (*filioque*, примат Рима, принудни целибат за свештенство, спор око бесквасних хлебова, итд.). Због овог негативног искуства, нарочито због метода које је средњовековни Запад користио да их наметне хришћанском Истоку (крсташи и освајање Константинопоља 1204, присилна унија на сабору у Флоренци 1439, унијање итд.), православље је доживело себе као отпорно на промену и верно слову учења или познатих формулатија.

Познати принцип „повратка оцима“ код православних често се схватаја заправо као импулс за повлачење у једно фундаменталистичко тумачење предања, на основу чега је знао да допринесе оцрњивању свега што има везе са Западом, нарочито са западном модерношћу. Ова парола Флоровског разумела се и тумачила, а његова теорија „хришћанског хеленизма“ била је преузимана и развијана на такав начин, и у њеном академском и у апологетском виду, као да у крајњој мери успоставља стално гледање у прошлост, у оце, пре него гледање са оцима у будућност (што је оно што верујемо да се види у списима Флоровског). Не само то – тај принцип учинио је православно богословље немуштим и немим пред изазовима модерног, савременог света. Православни верни задовољни су да се ослоне на строги смисао предања и своју верност том предању, знајући да њихова црква, више од ма које друге, чува пуноћу тог



Фото: www.oikoumene.org



Фото: <http://project-sow.org/kalaitzidis>

предања, богословља и духовног наслеђа неподељене цркве првог миленијума. Ово знање још увек наводи православне да улогу богословља у свету данас пре свега виде у повратку коренима, у понављању и чувању речи отца, који су искусили божанско, и мудрости једне славне, побожне прошлости, која се чува у предању као некаквом депозиту вере.

Без обзира на то, кроз двадесети век, чак и раније (широко говорећи, откада су „православни“ народи ослобођени од отоманског ропства), православно хришћанство предузимало је кораке према сусрету и дијалогу са модерним, савременим светом.

Један илустративни пример за то је руска религијска књижевност и филозофија. Други је богословска и еклисиолошка обнова до које је довео Московски сабор 1917–1918. Сабор је укључио жестоку дебату о деловању цркве и њеном послању у свету. Он је донео читав пакет реформи и промена у ставовима, посебно по питању учешћа лаика у литургијском животу и администрацији управе обновљеног патријархата, затим односа између цркве и државе, обнове парохијског живота, положаја жене у цркви, јединства између хришћана итд.

Слично сведочанство даје обнова православног богословља у 20. веку, посебно богословља руске дијаспоре после 1920. и грчког богословља од 1960. године, у којој су ове струје почеле да се ослобађају утицаја схоластицизма и откривају дух грчких отаца. Православни теолози ушли су у конструктивни дијалог са западном мисли, настојећи да одговоре на питања која ова мисао поставља православној свести. Из тог настојања формирало је тзв. западно богословље. Једна од његових грана је свехаријстијска еклисиологија, која ставља нагласак на теологију локалне цркве и еклисиологију заједнице. Не може се пренебрегнути ни учешће православне цркве у екуменском покрету од самог његовог настанка, захваљујући напорима Васељенског патријархата у Константинопољу од 1920. године, а нарочито њено учешће у Светском савету цркава (основаном 1948), као ни припрема великог и светог сабора који, први пут након дванаест векова, треба да окупи све православне цркве под једну саборску процедуру.

Теологија личности и релациона онтологија, идеје које су најпре развила двојица великих грчких теолога, Митрополит пергамски Јован Зизјулас и Христос Јанарас, представљају можда најоригиналнију синтезу идеја у савременом православном богословљу. Оне су покушај да се отпочне један иновативни, плодни дијалог између грчке отачке мисли (пре свега на тему онтологије) и савремених западних филозофија (посебно феноменологије и филозофије егзистенције) и да се, тако, личност (као јасно различита од индивидуалног као и од колективног) учини категоријом по себи и једним основним онтолошким и теолошким концептима.

Током недавне историје, православно хришћанство (с могућим изузетком дијаспоре) изгледа уплашено од модерности и не ступа у озбиљан дијалог са њом. Једини изузеци су наметнути сусрет у време Петра Великог у Русији, те онај који се догодио унутар грчког просветитељства крајем 18. века. Међутим, данас као да ни дијалог ни било каква синтеза између православног хришћанства и модерности нису на дневном реду. Представници православља и теологије нису једини који избегавају разговор. Остаје да се види да ли су

обострано игнорисање и неповерење резултат дубоко укорењене... несагласности између два света – православног хришћанства и модерноти – или, напротив, простирући из историјских околности.

Заправо, и највише из историјских разлога, православље није било укључено као актер у стварању модерног света. Оно такође није искусило ренесансу, реформацију и контрареформацију, верске ратове, француску револуцију, индустријску револуцију, појаву „субјекта“, развој индивидуалних, људских права и сецуларне националне државе. Отуда све што се верује да карактерише модерност као да остаје суштински туђе православном хришћанству. Многи верују да то објашњава озбиљне тешкоће које оно има при општењу са модерним светом.

Живимо у доба које је с једне стране обележено порастом етничких и религијских сукоба, искушењем фундаментализма и повратком традиционализму, а на другој страни глобализацијом вредности, космополитизмот и транзицијом из модерне у постмодерну. Да ли се православно хришћанство заглавило у предмодерном свету? Може ли се православно богословље укоренити само у традиционалном или традиционалистичком окружењу? Да ли су форме руралног друштва, његове етаблиране перспективе о односу световног и светог, религије и политици, цркве и друштва – једине које оно може да користи? Је ли православна црква препознала достигнућа модерне и њихове последице на религију и друштво, и осећали она извесну носталгију за старим структурима и организационим формама своје славне прошлости? Јесмо ли ми, православни, свесни искушења које нас вуче назад ка предмодерности, одбијајући предности које модерност доноси и размишљајући о постмодерноти само у терминима прилике да се црква у модерности и сецуларизацији врати на своје?

Изазови глобализације и необичне мешавине народа, култура и религија који живе заједно у нашим мултикультурним друштвима намећу императив православној цркви и православном богословљу да се суоче са питањем религијске другости и односом према онима који су „други“, који су створени по лику Онога који је крајњи „Други“. Економски раст, компјутерска револуција, брзе геополитичке промене и велика кретања људи довели су до масовних демографских промена и мешања различитих народа и култура, чинећи питање религијској сапостојања и интеркултуралног дијалога ургентним за постављање и решавање. Зигмунд Бауман писао је о транзицији од концепта идентитета ка нечег компактног и јединственог ка парадигми вишеструких, разноврсних идентитета. Од модерних друштава захтева се да буду „отворена друштва“, способна да поштују све форме различитости кроз једнака права за све. У таквој врсти друштва, сваки захтев за културном ексклузивношћу или историјским привилегијама лако се погрешно разуме и често може водити ка узалудним сукобима.

То је контекст у којем православно хришћанство мора да постави и развије теологију другости и идентитета. Православна црква се суочава са многим искушењима: фундаменталистичком самоапсорцијом, традиционализmom, одбијањем да се прихвати модерност и постојање мултикултурних друштава, одбијањем дијалога и „другога“, религијским национализмом и националистичким или чак племенским разумевањем јеванђеоске поруке. Пажљивија богословска свест може помоћи цркви да доследно превазиђе све њих. Најхитнији задаци православне цркве данас су, дакле: да искорени ова искушења, да коначно уђе у озбиљање – мада већ дugo окаснели – дијалог са модерном, да предузме конструктивну, стваралачку улогу у постмодерни и да без оклевења прихвати плурализам и ослобођење модерних друштава од религијске власти.

Ако православна црква настави да инсистира на одрицању сваке промене и реформе, често у име очувања свога јединства и стабилности, онда се та црква једног дана може урушити. Чак и на нивоу црквене праксе, у начину на који верни дају практичан израз аскетским, етичким, богословским и еклесијолошким вредностима у литургијском и духовном животу, има извесних случајева где су очигледно потребна пастирска преиспитивања и прилагођавања, те другима, где се морамо враћати првобитном смислу, оригиналном, аутентичном разумевању многих православних пракси. Ове ствари не смеју бити условљене навикама, већ о њима треба увек да се разуђује коначном, крајњом мером – истином. Оне се морају користити тако да изграђују тело Христово и помогну му да учествује у евхаристији, а не да буде искључено из ње.

Дитрих Бонхефер

СКУПОЦЕНА БЛАГОДАТ



Дитрих Бонхефер (1906–1945) је велико име не само немачке лутеранске етике, већ и свеколиког хришћанства у свету десетог века. Жртвовао је свој живот активно се противио Хитлеровом режиму у одбрани хришћанских вредности. Бонхефер је веома омиљен православним читаоцима новијих генерација, а посебно је значајан по утицају који је извршио на идеје и стил знаменитог православног теолога Александра Шмемана. Српски превод његовог дела *Наслеђе објављен је под насловом: „Цена Христовог следбеништва“*, Београд: Иконос 2016. Кратке исечке из овог рада одабрао и приредио И. Ж.

Не кажем да проповед наше цркве није више Божја реч. Али колико је ту нечистог звука, колико тврди људски закони и колико погрешна надања и утехе муте чисту Исусову реч и отежавају праву одлуку! Нисмо ли можда ми сами ти који често стају на пут Исусовој речи, тиме што се можда исувише везујемо за одређене формулатије? Не постоји ништа што би се дубље супротстављало нашој намери и што би уједно било штетније за нашу објаву, него када бисмо уморне и оптерећене, које је Исус позвао к себи, оптеретили тешким људским прописима (Мт. 11, 28) и тиме их поново отерали од њега.

Зар је цркви стало до тога да успостави духовну власт над људима, тиме што ће самовољно, под претњом земаљских и вечних казни, одређивати и наређивати у шта све човек мора да верује и ради како би постао блажен? Да ли реч цркве треба да донесе нову тиранiju и насиље над душама? Може бити да неки људи чезну за таквим ропством. Али може ли црква икада служити таквом захтеву?

Када Свето писмо говори о Исусовом следбеништву, онда оно тиме најављује ослобађање човека од свих људских прописа, од свега што притиска, што оптерећује, што ствара бриге и мучење савести. У Исусовом следбеништву људи излазе испод тешког јарма својих властитих закона и прелазе под благијарем Исуса Христа. Ко у потпуности следи Исусову заповест, ко без поговора носи на себи Исусов јарм, томе ће терет који треба да носи бити лак, тај ће прими у лаком терету овог јарма снагу и прећи ће прави пут без изнуривања. Исусова заповест је тешка, нељудски тешка за онога који се опире. Исусова заповест је блага и није тешка за онога који јој се вољно предаје. „А његове заповести нису тешке“ (1 Јн 5, 3). Исусова заповест нема ништа са душенасилним терапијама. Исус од нас не захтева ништа, а да нам не даје снагу да то и учинимо. Исусова заповест никада не жели да уништи живот, већ да га одржи, ојача, излечи.

Смртни непријатељ наше цркве је јефтина благодат. Наша борба данас је борба за скупу благодат. Јефтина благодат означава благодат као бесцење, обезвређено оправштање, обезвређену утеху, обезвређену свету тајну, благодат као неисцрпну ризницу из које се непромишљено и безграницно расипа, благодат без цене, без трошкова. Као да је суштина благодати то да се за сва времена унапред измири рачун.

Јефтина благодат значи благодат као учење, као принцип, као систем. Она значи и оправштање грехова као општу истину, значи љубав Божју као хришћанску идеју Бога. Које прихвати, он тобоже већ има оправштење својих грехова. Црква кроз ово учење о благодати постаје и сама учесник у њој. У оваквој цркви свет проназије јефтино покриће својих грехова за које се не каје и којих заправо не жели да се ослободи. Јефтина благодат је стога порицање Божје речи, порицање очовечења речи Божје.

Јефтина благодат значи оправдање греха а не грешника. Будући да благодат све сама чини, све може остати као што је и било. Свет је оправдан благодати и зато – због озбиљности те благодати! – хришћанин тобоже може да живи као и остали свет! Нека хришћанин не следи Христа, већ нека се теши благодати! Јефтина благодат је проповед оправштања без покајања, крштење без васпитавања заједнице, причешће без исповедања грехова, ослобађање без личне исповести. Јефтина благодат је благодат без следбеништва, благодат без крста, без живота, оваплоћеног Исуса Христа.

Скупоцене благодат је скривено благо у пољу због којег човек иде и с радишћу распрађаје све што има (Мт. 13, 44), скупоцене бисер за чију цену трговац даје све што има (Мт. 13, 45), царство Христово због кога човек ископа око своје које га саблажњава (Мк. 9, 47). То је позив Исуса Христа због кога ученици остављају своје мреже и иду за њим (Мк. 1, 16-20). Скупоцене благодат је Јеванђеље које се увек тражи, дар за који се моли, врата на која мора да се куца (Мт. 7, 7).

Скупоцене је јер позива на следбеништво, благодат је јер позива на следбеништво Исуса Христа; скупоцене је јер кошта људски живот, благодат је јер му тек на тај начин покланја живот; скупоцене је јер проклиње грех, благодат је јер оправдава грешника. Благодат је скупоцене пре свега зато што је Богу била скупоцене, зато што је коштала живота његовог Сина – „и сте, наиме, скупо купљени“ (1 Кор. 6, 20) – и зато што не може нама бити јефтино оно што је Богу било скупо. Скупоцене благодат јесте оваплоћење Бога.

Скупоцене благодат је светиња Божја која мора да се чува пред светом, која не сме да се даје псима (Мт. 7, 6). Она долази као оправштајућа реч уплашеном духу и сломљеном срцу (Пс. 51, 17).

Ширењем хришћанства и све већом секуларизацијом цркве спознаја скупоцене благодати постепено је нестајала. Свет је био христијанизован, благодат је постала опште добро хришћанског света. Јефтино се добијала. Ипак, Римска црква је сачувала један део првобитне спознаје. Од пресудног значаја било је то што се монаштво није одвојило од цркве и што је мудрост цркве подносила монаштво. Монашки живот постао је живи протест против секула-

ризације хришћанства, против појефтињења благодати. Тиме је црква издржала протест и није допустила да дође до избијања гнева, релативизовала га је, успела је чак да из њега извуче оправдање свог властитог световног живота; јер сада је монашки живот постао посебан успех појединца који није морао да буде обавезан за масе црквеног света. Монаштво се суштински много више удаљило од хришћанства тиме што је дозволило да његов пут постане слободан и посебан успех једног мањег броја људи, и тако за себе захтевало посебну заслугу.

Да ли ми знамо да је ова јефтина благодат у највећој мери била немилосрдна према нама самима? Да ли је цена коју данас с прошћу организованих цркава треба да платимо нешто друго него нужан след исувишје јефтино стечење благодати? Објава и свете тајне су дате јефтино, крштавано је, миропомазивано, читав народ је ослобођен од греха без питања и безусловно, светиња људске љубави дата је подругљивцима и неверницима, благодат је даривана у огромним количинама без краја и конца, али позивање на строго следбеништво Христово ретко се где чуло.

Јефтина благодат била је немилосрдна такође и према већини нас лично. Она нам није отворила пут ка Христу, већ га је затворила. Није нас позвала на следбеништво, већ нас је очврснула у непослушности. Преварени, слаби човек у власништву јефтине благодати, одједном се осетио јаким (Рим. 14), а у стварности је изгубио снагу за послушност, за следбеништво.

Све се јасније исказује потреба наше цркве у облику питања: како данас можемо да живимо као хришћани? Срећни су они којима следбеништво Исуса Христа не значи ништа друго до живот по благодати и благодат ништа друго до следбеништво.

И пролазећи виде Левија Алфејева где седи на ћарини, и рече му: Хајде замном. И уставши отиде за њим. (Мк. 2, 14)

Позив је упућен, и без икаквог даљег посредништва следи послушни чин позванога. Одговор ученика није изговорено исповедање вере у Исуса, већ је то послушно чињење. За здрав разум, ту се нешто мора разјаснити. У сваком случају, мора се пронаћи некакво посредништво, психолошко, историјско. Управо о овом текст упорно ћути. Очигледно је суштина у сасвим непосредној послушности чињења после позива. Постоји једно једино образложение за овај редослед позива и дела: сам Исус Христос. Он је тај који позива. У овом кратком тексту објављен је Исус Христос и његов захтев човеку, друго ништа. Није показан пут ка вери, ка следбеништву, не постоји ниједан други пут ка вери осим послушности према Исусовом позиву.

Шта је овде речено о садржини следбеништва? Следи ме, иди за мном! То је све. То сигурно није животни програм чије би остварење могло да делује сислено, није идеал којем би требало стремити. Позвани остављају све што има, не да би тиме учинио нешто посебно вредно, већ једноставно ради позива, јер иначе он ни не може ићи за Исусом. Мостови су порушени и једноставно се иде напред. Човек је позван да изађе и треба да „изађе“ из досадашњег постојања, човек треба да „егзистира“ у строгом смислу те речи. Старо остаје иза, у потпуности се жртвује. Ученик је бачен из релативне животне сигурности у потпуну несигурност. То није ништа друго до везивања за самог Исуса Христа, то јест управо кршење сваког програма, сваког идеала, сваког законодавства. Није могућ никакв даљи садржај, јер је Исус једини садржај. Поред Исуса, овде не постоји више никакви садржаји. Позив на следбеништво је само веза са личношћу Исуса Христа.

Идеја о Христу, систем поучавања, општа религиозна спознаја благодати или опрштања грехова, не чини следбеништво неопходним; искључује га, следбеништво је непријатељ. Зарад неке идеје човек ступа у однос спознаје, одушевљења, можда чак и остварења, али никад личног, послушног следбени-

штва. А хришћанство без следбеништва је увек хришћанство без Исуса Христа. То је идеја, мит. Следбеништво је везано за посредника, и где се правилно говори о следбеништву, ту се говори о посреднику Исусу Христу, Сину Божјем.

Мора се учинити први корак послушности како вера не би постала побожна самообмана, јефтина благодат. Битан је први корак. Он се квалитативно разликује од свих следећих. Први корак мора одвести Петра од његових мрежа, из чамца, Левија од царинарнице, младића од његовог богатства (Мк. 1. 16-18; Мт. 14, 29; 19, 21). Едино у тој новој егзистенцији, створеној кроз послушност, може се веровати. Овај први корак сада треба посматрати као једно спољашње дело које постоји у замени једног начина постојања неким другим. Овај корак може свако да учини. Петар не може да се преобрати, али може да напусти своје мреже. И он то треба да учини, како би могао да се преобрати.

Прво буди послушан, учини видљиво дело, напусти оно што те веже, одустани од оног што те раздваја од воље Божје. Не говори: „Немам вере за то.“ Немаш је све док остајеш у непослушности, све док не пожелиш да учиниш први корак. Не говори: „Имам веру, више не морам да учиним први корак.“ Немаш је све док не пожелиш да учиниш тај први корак и зато што у неверовању упорно истрајаваш под видом понизне вере. Лош је изговор да се иде од мањкаве послушности ка мањкавој вери и од мањкаве вере опет ка мањкавој послушности. Ако верујеш, онда учини први корак. Он води ка Исусу Христу. Ако не верујеш, онда учини исти тај корак, јер ти је тако заповеђено. Питање твоје вере или твоје нёвере није ти наложено, већ ти је заповеђен чин послушности и заповеђено ти је да га учиниш одмах. У њему је дато стање у којем је вера могућа и у којем она заиста постоји.

Јадиковање над мањком вере увек долази из свесне или не толико свесне непослушности, и то јадиковање исувишје лако одговара утешама јефтине благодати. Притом, непослушност остаје непрекидна, реч благодати постаје утеша коју непослушни самом себи приписује, опроштење грехова које самом себи додељује. Невера се храни јефтином благодату јер инсистира на непослушности. То је често стање у данашњој близи о спасењу душе.

Све се своди на то да духовник има спремна оба става. Једино послушан верује и једино онај који верује слуша. Духовник мора да позве у име Исуса на послушност, на деловање, на први корак. Напусти оно што ти спутава и следи га! Тиме се нико не наводи на пут уздања у себје и своја властита дела. Више се указује човеку на то да његова вера није вера и он се ослобађа од заплићања у самог себе. Он мора слободно да одлучи. Тако ће бити у стању да поново чује Исусов позив на веру и на следбеништво.



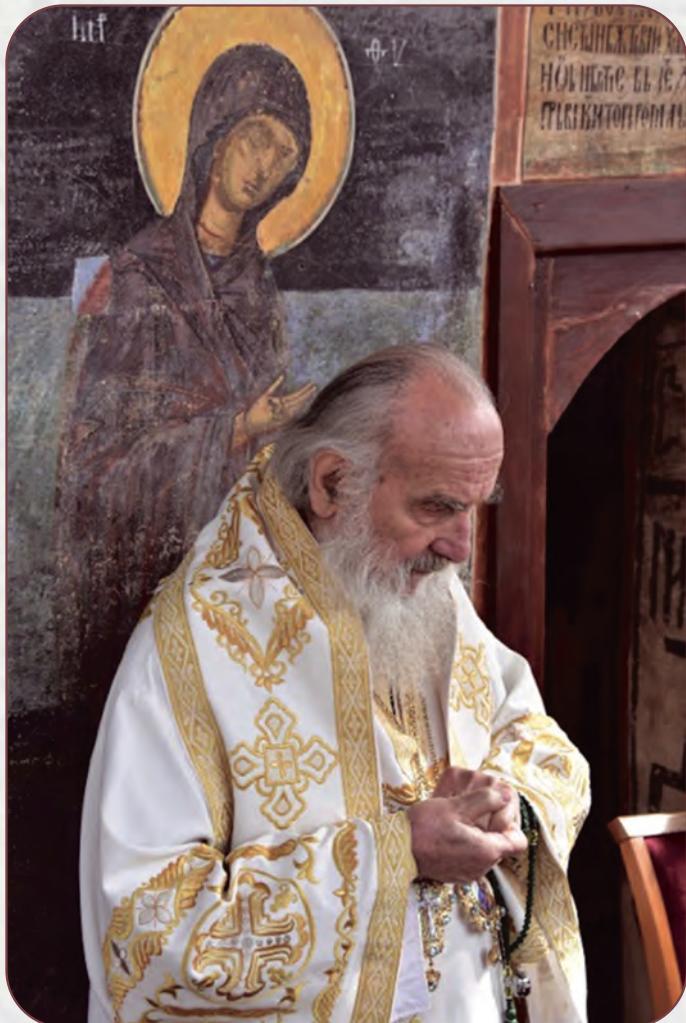
Dietrich Bonhoeffer

Nachfolge



Фlossenбург, логор у којем је страдао Дитрих Бонхефер

ПЕТ СТОТИНА ГОДИНА МАНАСТИРА



На животном платну историјског постојања једног народа, као и у животу сваког човека понаособ, увек се могу наћи одређени људи, посебни догађаји или места, који су на неки посебан и неизбрисив начин, на народ или на појединца оставили дубок траг, који би врло често бивао прекретница или својеврсна одредница остатка битисања поменутог народа или човека, пружајући га, стапајући се са њим и остајући заувек његов нераскидиви део. Онај који је прожео собом историју и биће васцелог рода људског, поставши његов нераскидиви и истински живи и животворни део, по коме нас познају и по коме ће нас познати у вечности, Христос, истинити Бог наш, оставил је васцелом роду људском, па и нашем православном роду српском, као трагове на путу којим треба ходити, пре свега светитеље и подвижнике, чији је живот и подвиг својеврсни доказ и труда и награде за труд, онима који путем Христовим ходе, а затим и места и обитељ у којима су се они подвизавали и градили их, као својеврсна светила, мирне луке и духовне бедеме, животворна изворишта Христова, са којих, напајајући се, добијамо снагу да као победитељи ходимо овоздњачким животним путем и као победитељи излазимо из бура.



искушења, хитајући на оснаженим духовним крилима вере ка Сунцу правде у Небеском царству.

Једно од таквих места, уплетених у духовну нит живота народа Јабланичког округа, а самим тим и животну нит васцелог рода српског, место које је, чувајући Христа у себи, на тај начин духовно оплеменило и охристовило генерације мученичког српског народа ових крајева, јесте и манастирска обитељ Светог Јована Претече и Крститеља Господњег у Јашуњи, у Бабичкој гори, не тако далеко изван и изнад града Лесковца. Поменути манастир подигнут је за време Алј-бега, 1517. године, на темељима некада постојећи светиње из ранијег периода, неколико година након подизања женског манастира, посвећеног Ваведењу Пресвете Богородице, а који се од ове обитељи налази на удаљености од пола сата хода. У вековима који су уследили након оснивања, прошла је ова обитељ трновитим путем кроз, за саму обитељ као и за наш народ, тешка и страшна времена.

Тим поводом, у периоду од 26. до 29. октобра 2017. године, у организацији Српске православне цркве, Православне епархије нишке, Града Лесковца, Народног музеја Лесковца, као и Народног позоришта Лесковца, уприличена је својеврсна културно-духовна манифестација прославе пет стотина година постојања ове обитељи.

Овај за нас посебни и велики догађај почeo је 26. октобра, у 19 часова, у Народном позоришту у Лесковцу, пројекцијом документарног филма „Првих петсто година“, након чега је уследио концерт духовне музике у коме су учешће узели вокална група „Либеро“, као и Црквено-певачка дружина „Бранко“ из Лесковца. Вече је завршено мултимедијалним спектаклом под називом „Векови духовности“, испред Лесковачког културног центра.

Следећег дана, 27. октобра, у 12 часова, у сали за научне скупове у Народном музеју у Лесковцу, одржана је промоција монографије „Пет векова Јашуњског манастира Светог Јована Претече“.

Сутрадан, 28. октобра, у галерији Народног музеја у Лесковцу, у 18.30 часова, у присуству представника градских власти и културних установа Града Лесковца, многоbroјног народа и свештенства Српске православне цркве, изложбу под називом „Јашуњски манастир Свети Јован Претеча“, на радост свих присутних, отворио је Преосвећени епископ нишки г. Арсеније. У наставку вечери, на челу са својим архијерејем, свештенство Саборног храма у Лесковцу дочекало је Његову светост, Патријарха српског г. г. Иринеја, који је прво посетио Саборни храм и Цркву Оџаклију, да би затим присуствовао свечаној академији „Свети Јован Претеча – пет векова постојања“ у Народном позоришту, у 20 часова. На отварању културног програма ове свечаности, присутнима су се обратили градоначелник Града Лесковца, др Горан Цветановић, а на огромну духовну радост и задовољство присутног верног народа и Преосвећени епископ нишки г. Арсеније, као и Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј, говорећи о духовном значају и важности поменуте свете обитељи,

како за народ ових крајева, тако и за православне уопште. Културни програм овога дана, такође је завршен 4Д пројекцијом „Векови духовности“ испред Лесковачког културног центра.

По завршетку програма, Његова светост Патријарх српски Иринеј, заједно са Преосвећеним епископом нишким господином Арсенијем, најратко су се окрепили у просторијама Црквене општине Лесковац, задржавши се онолико колико су им обавезе дозвољавале у разговору са присутнима, да би убрзо кренули пут манастира, како

СВЕТОГ ЈОВАНА ПРЕТЕЧЕ У ЈАШУЊИ

би се припремили за сутрашњу предстојећу архијерејску литургију.

Света архијерејска литургија служена је у Манастиру Рођења Светог Јована, Пророка, Претече и Крститеља Господњег у Јашуњи, са почетком у 9 часова, 29. октобра текуће године. Литургијом је началствовао Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј, а саслуживали су Преосвећени епископ нишки г. Арсеније, Епископ врањски г. Пахомије, Епископ тимочки г. Иларион, као и пречасно свештенство и свештеномонаштво Епархије нишке. На светој литургији, Патријарх Иринеј одликовао је достојанством архимандрита досадашњег протосинђела Јоаникија, бившег настојатеља Јашуњског манастира иprotoјереја Тихомира Радивојевића, дугогодишњег пароха Јашуњског и кутлешког, правом ношења напрсног крста.

Завршни чин обележавања пет векова Манастира Јашуња био је уручивање признања које је Свети архијерејски синод доделио појединцима и институцијама заслужним за обнову ове светиње:

1. Орден Светог Саве II степена додељен је доктору Горану Цветановићу, градоначелнику Града Лесковца, за делатну љубав према маџи цркви, нарочито приказану у материјалној помоћи приликом обнове Јашуњског манастира;

2. Орден Светог краља Милутина додељен је Скупштини Града Лесковца, Бојану Тојаги, начелнику Управе за друштвене делатности Скупштине Града Лесковца, као и Ђокић Горану и Бојану, сувласницима компаније „Браћа Ђокић“ из Лесковца.

Његово преосвештенство епископ нишки г. Арсеније доделио је грамате као знак захвалности за ангажовање у обнови манастира и организацији прославе овог великог јубилеја. Награђени су:

Народни музеј у Лесковцу, директорка Народног музеја у Лесковцу Мира Ниношевић, заменик директора Музеја Верољуб Трајковић, затим Ненад Цветковић из Лесковца, Славиша Јовановић из Равне Дубраве, Никола Костадиновић из Лесковца, Михајло Станковић из Лесковца, Игор Соколовић из Лесковца, Миодраг Митровић из Лесковца, Боривоје Стевановић из Бошњаца, предузеће „Термоцентар“ из Лесковца, Братислав Рајковић из Лесковца, фирма „Југотерм“ из Мерошине, Иван Стаменковић из Лесковца, предузеће „Браћа Цветковић“ из Топонице и Дејан Гичић из Лесковца.

Ови, пак, дани, дани у којима смо прославили петстоту годишњицу постојања Јашуњског манастира Светог Јована Претече, у срцу, мислима и души свештенства и верног народа ових крајева, неће остати упамћени пре и изнад свега као дани напрости испуњени уметничким програмом и одликовањима оних који су иста несумњиво заслужили. Ови дани су се у душу свакога од нас урезали пре свега као дани у којима смо сви заједно били благословени приликом да у више наврата будемо у присуству свога новопостављеног архијереја, Његовог преосвештенства епископа нишког и сада већ нашега оца Арсенија, да упознавши се са њим лично, препоручимо се његовим молитвама, те тако изистински осетимо радост деце која имају родитеља који ће се о њима старати.

Посебна благодат за окупљени верни народ је било то што смо, не само трудом око уређења и обнове светиње, него и својим присуством у великом броју, подсетили и у срцима својим осетили део оне старе славе коју су све наше велике светиње имале и носиле у себи у она славна, давна времена, када је и светих обитељи и људи који су у окриља молитвеног тиховања њихових зидова хитали, било много више.



Кроз векове свога постојања, ова света обитељ, носећи и делећи са својим народом терете страдања и муке, постала је и остала нераскидиви део душе ових мученичких и страдалничких крајева. У овим данима, када смо прославили пет стотина година постојања ове светиње, ми као потомци оних који су грађењи и вековима често и својим животима чувајући њене свете зидине, потрудили смо се да, трудом који смо у њену обнову уложили, постанемо доследни наследници свега онога што су нам наши славни претци у наслеђе оставили!

У својим срцима носимо и овим путем изражавамо најдубљу и најискренју љубав и захвалност свима онима који су својим трудом и залагањем учествовали у обнови ове свете обитељи, као и свима онима који су на исти начин, свесрдно се трудећи, учествовали у организацији и умногоме помогли и омогућили да се уприличи и доследно одржи једна оваква духовно-културна свечаност, поводом петстогодишњице постојања ове светиње.

Јереј Миле Јовановић
Фото: Новица Петровић



ВИЗАНТИЈСКО-СЛОВЕНСКА ЧТЕНИЈА

Научна конференција на Универзитету у Нишу

Ове године по први пут је организована научна конференција „Византијско-словенска чтењија“. Смисао конференције је у годишњем саборном представљању чланова и сарадника нишких центара: Центра за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, Центра за црквене студије и Међународног центра за православне студије.

Конференција је одржана на Нишком универзитету, дана 25. 11. 2017. године. На свечаном отварању, проф. др Ненад Павловић, проектор Универзитета у Нишу, говорио је о резултатима Центра за византијско-словенске студије, посебно истакавши постојећу међународну сарадњу и издавачку делатност. Део ове сарадње су активности у Међународној научној мрежи *Pax Byzantino-Slava*, међу чијим оснивачима су и ови центри, а коју чини двадесет девет угледних институција из света из области византологије и славистике. Проф. др Драгиша Бојовић, управник нишких центара, нарочито је подвикао значај научних скупова које су до сада организовали ови центри. Посебно је апострофирао конференције организоване у 2017. години: „Српска краљевства у средњем веку“ (Краљево), „Нака и православље“ (Београд) и „Византијско-словенска чтењија“ (Ниш). Свечано отварање украшено је наступом Николе и Бојане Пековић, познатих по томе што у наше време, уз помоћ гусала и једне хармонике, уздижу српску музику и традицију у наднебеску сферу.



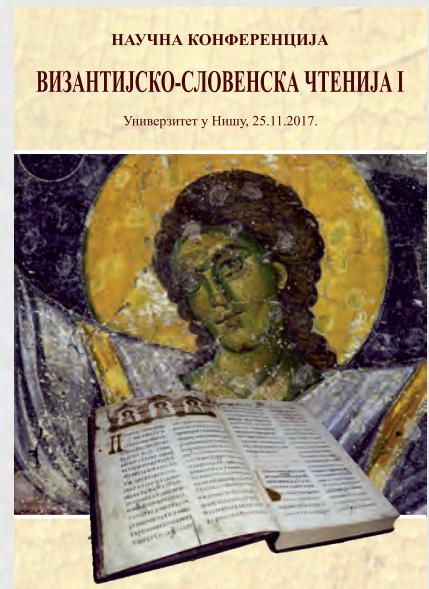
Пленарно излагање поднео је проф. др Георгиос Нектариос Лоис са Универзитета у Патри (Грчка), представљајући савремени грчки поглед на све димензије византијско-српске сарадње у средњем веку. На скупу је учествовало око четрдесет научника, чији су реферати из следећих

области: теологија, филозофија, филологија, патристика, историја цркве, историја, историја уметности, канонско право и др. Конференција је одржана у два сабрања (сесије). Модератори првог били су проф. др Слађана Ристић Горгјев, проф. др Александар Петровић и Анђелија Милић, а другог проф. др Драган Николић, доц. др Борис Стојковски и Владан Станковић.

На првим „Византијско-словенским чтењијама“ своје реферате представили су (по реду излагања): Марко Дабић, *Симбол вере Светог Никите Ремесијанског*; др Бобан Димитријевић, *Питање примата у званичном дијалогу православних и римокатолика*; проф. др Павле Ботић, *Светитељско тумачење Јеванђеља о спасењу два човека и пропasti свиња*; проф. др Бранко Горгјев, *Логос и тропос – Хераклит и Свети Максим Исповедник*; проф. др Слађана Ристић Горгјев, *Двојни карактер ума у учењу Светог Григорија Паламе*; проф. др Александар Петровић, *Ареопагитов спис De divinis nominibus / гл. 5/ и егзистенцијална поимања идеје Добра као узор позијијој исихаистичкој традицији у Византији и Србији*; проф. др Ђоко Ђорђевски, *Библискиот пристап кон општествено ранливите групи во делата на Свети Климент Охридски*; др Дарко Крстић, *Од Постања до Апокалипсе – библијски космогонијески и апокалиптички мотиви приликом описа градње Студенице и Хиландара у Савином Житију Светог Симеона*; Данијел Дојчиновић, *Дјела Григорија Богослова у хиландарској и дечанској библиотеци*; проф. др Драгиша Бојовић, *Једна Теодосијева позајмица из писма Василија Великог Григорију Богослову о монашком устројству*; проф. др Драгомир Костић, *Теодосијево Житије Светога Саве као роман*; Јелена Јонић, *Животописац Данило II у виђењу Димитрија Богдановића у делу Студије из српске средњовековне књижевности и Милана Кашанина у делу Српска књижевност у средњем веку*; Анђелија

Милић, *Снови као медијум за чуда исцељења и њихово тумачење у Византији*; Снежана Милојевић, *Функција снови и виђења у описима страдања и смрти старе српске књижевности*; Доц. др Кристина Митић, *Светитељке које пазе на женске послове*; Милица Вучковић, *Византија у књижевно-теоријским текстовима Милорада Павића*; Јелена Младеновић, *Елементи православног и гностичког учења у поезији Новице Тадића*; проф. др Сунчица Денић, *Срна и јасика као симболи духовног подвига у делу Светог Јустина Поповића и монахиње Стефане*; Јована Бојовић, *Српски и словенски топоними у књижевном тексту Григорија Божовића*; доц. др Иван Јовановић, *Лексема Божић у француској и српској паремиологији*; проф. др Данијела Здравић Михаиловић и Марко С. Милenković, *Духовност у савременој музичкој пракси: Boјана и Никола Пековић* (у првом сабрању), а др Бојан Томић и Милица Томић, *Културно, историјско и научно наслеђе и мултидисциплинарни приступ у раду Центра за византијско-словенске студије*; проф. др Ирена Љубомировић, *Верска толеранција на примеру Константина Великог и његове политике према хришћанима и паганима*; проф. др Драган Николић и доц. др Александар Ђорђевић, *Хришћанство, црква и епитимије у најстаријем словенском правном зборнику Закон судњија людем из IX века*; доц. др Зоран Чворовић, *Упоредни поглед на кривична дела против вере у првој српској (Душановом законику) и првој руској кодификацији (Саборном уложењу)*; др Ивица Жиковић, *Положај детета у православној цркви, од Византије до данас*; др Мирко Станимировић, *Повезаност литерије и архитектуре у православном средњем веку*; Душан Симић, *Српски градови у историјском делу Лаоника Халкокондила*; доц. др Јасмина Шаранац Стаменковић, *Рецепција Светог писма у Пселовим еномионима посвећеним цару Михаилу VII Дуки*; Владан Станковић, *Српски средњовековни сакрални простор као хронотоп*; др Небојша Карталија, *Света Гора као простор византијско-српско-руских духовних односа у периоду од XI до XV века*; доц. др Марија Копривица, *Епископ Методије – савременик Стефана Првовенчаног*; доц. др Владимир Алексић, *Примери персоналне уније код Срба у средњем веку*; доц. др Борис Стојковски, *Угарско-турски сукоби у XVI веку кроз призму византијских Кратких хроника*; проф. др Драгана Новаков и проф. др Рецеп Шкријель, *Један османски документ цркве Светог Ђорђа код Берана*; проф. др Славиша Недељковић, *Српска црква на Косову и Метохији од Берлинског конгреса до Устанка на Криту (1878–1896)*; и др Андреј Митић, *Идеја државе у руској конзервативној мисли: православље, самодржавље, народност* (у другом сабрању).

По завршетку конференције, доц. др Кристина Митић, секретар Међународног центра за православне студије, упутила је свим учесницима писмо-благодарницу, срдачно све поздрављајући, позивајући их да доставе своје радове у писаној форми и изражавајући наду да „делимо радост и задовољство зарад једног успешни обављеног задатка и, како је на отварању и најављено – сабрања у истини и љубави, јер само таква сабрања рађају плод“.



Универзитет у Нишу, 25.11.2017.

НИШКА ЦРКВЕНО-ПЕВАЧКА ДРУЖИНА „БРАНКО“ ОБЕЛЕЖИЛА СТО ТРИДЕСЕТ ГОДИНА НЕПРЕКИДНОГ ДЕЛОВАЊА



Сводови нишког Саборног храма Свете Тројице памте 1887. годину као ону у којој је група богољубивих и музикалних Нишлија, окупљена око свог епископа Димитрија (Павловића), основала Нишку црквено-певачку дружину „Бранко“. Саборни храм је дочекао да у друго новембарско вече 2017. године исти тај мешовити хор гала концертом свечано прослави јубилеј свог непрекидног стогодишњег деловања.

Прва реч на овом јубиларном концерту припадаје домаћину, Његовом преосвештенству Епископу нишком г. Арсенију, који је радосно поздравио Његову

светост Патријарха српског г. г. Иринеја, бројно свештенство и монаштво, представнике републичких, градских и војних власти, певаче, диригенте и остale присутне – све који су, испунивши наос и галерије Саборног храма, желели да те вечери буду сведоци овог јединственог догађаја у историји Ниша.

После извођења Светосавске и Српске химне, концерт је отворен композицијом „Све си премудро створио, Боже“, у извођењу Дечје омладинске црквено-певачке дружине „Бранко“. Подмладак хора изнедрио је и аутора ове композиције, Јакова Милутиновића, која својом свежином и побожношћу наговештава радост неких нових јубилеја. Дириговала је гра Јована Микић, уметнички руковођилац дечјег хора од његовог оснивања 1995. год.

Стручни осврт на историјат и деловање хора, пројект топлином личног доживљаја, дала је музиколог, професор др Даница Петровић, која је подвукла значај обележавања оваквих јубилеја.

Током концертне вечери изведене су композиције Петра Динева и Корнелија Станковића, такође у извођењу дечјег хора. Нишка црквено-певачка дружина „Бранко“ представила се делима Петра Јелича Чайковског, Николаја Кедрова (опа), Павела Чеснокова, Стевана Стојановића Мокрањца, Владимира Милосављевића, Јакова Александровића Чмелова, Андреја Цинцаревића, Георгија Свиридова, Павела Ивановича Гребешникова, Васиљева и Јулијаније (Ирине) Денисове. Са хором су певали солисти: Снежана Савићић Секулић, Маријана Радосављевић, Хаци Марио Петровић, ђакон Александар Секулић, јереј Владица Савић, Даница Гостовић Ђирић и Андреј Цинцаревић. Нишка Саборна црква била је пуна верног народа и

музичке публике, који су с пажњом и поштовањем, осим музике, пратили и речи наратора, гђе Емилије Радмиловић и гђе Марине Милутиновић, о историјату Хора. Публици су се поклонили и гра Мирослава Јованчић и Миодраг Јоцић, који су певали у хору „Бранко“ у време његовог тихог деловања у периоду након Другог светског рата. Овај хор је више од четрдесет година делао само под сводовима Саборног храма, без права на јавни наступ, поделивши тиме укупно катакомбно искуство Српске цркве.

Врхунац концерта било је обраћање Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја, који је посебно емотивно говорио о Хору „Бранко“, нагласивши да је песма хора најбоља реч и проповед о његовом делу. Патријарх је говорио уопштено о црквеним певачима и о њиховој служби у цркви, али је и лично, као дугогодишњи надлежни епископ овога ансамбла, посведочио какви су то прегаоци кроз историју били.

Свети архијерејски синод Српске православне цркве, на предлог надлежног Епископа нишког, Његовог преосвештенства г. Арсенија, одликовао је Црквено-певачку дружину „Бранко“ орденом Светог Саве I реда. Одлуку Светог архијерејског синода о додељивању ордена прочитала је архимандрит Стефан Шарић, старешина Храма Светог Саве у Београду, а орден је хору уручио Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј. У име хора орден је примио потпредседник хора, г. Бојан Илић.

На отвореној седници којој су присуствовали сви певачи, Управни одбор дружине „Бранко“ прогласио је Његову светост Патријарха српског г. г. Иринеја за доживотног почасног председника. Управа хора предала је Патријарху тим поводом повељу и замолила га да се ове дужности прими.

Част да у име хора захвали за примљени орден, припадаје гра Сари Цинцаревић, диригенту и уметничком руководиоцу хора од 1990. год. У узбудљивом слову захвалности у име садашње генерације певача, представљени су публици чланови хора са певачким стажем дужим од две деценије. Бурним аплаузом публика је поздравила њих деветоро, а нарочито топло је поздрављена гра Јанка Павловић, која је већ педесет три године чланица овог хора. Речи захвалности Његовој светости упућене су и у име свих бивших, преминулих и разсељених чланова који остају део колективе „Бранко“, без обзира што више физички нису ту. На високом признању гра Сара Цинцаревић захвалила се и у име почасних чланова, од којих су у публици били присутни г. Иван Реди, отац Ермолаос Масарас, проф. др Зоран Перешић и генерал-потпуковник Милосав Симовић, командант Копнене војске Србије.



Своје обраћање гра Цинцаревић завршила је рећима: „На крају, захваљујемо у име најмлађе генерације хора ‘Бранко’, деце певача, којима поверавамо последњу соло деоницу на овом концерту. Дозволите ми, Ваша светост, да им,

као диригент, доделим један задатак. Најмлађи певач хора ‘Бранко’ на овом концерту је Михаило Павловић. Од тебе, Михаила, тражим да кроз седамдесет година, када се буде прослављала двеста година хора, лично сведочиш шта се вечерас у овом храму десило.“

ЦРКВЕНО-ПЕВАЧКА ДРУЖИНА 130 ГОДИШЊИК



ДРУЖИНА „БРАНКО“ СДИНА



Фото: Зоран Михајловић

Милан Ранђеловић

ПОГУБЉЕЊЕ ХЕТЕРИСТА У НИШУ 1821. ГОДИНЕ

Као један од најважнијих трговачких центара Румелије, део хришћанске заједнице у Нишу чинили су Грци и њима блиске хеленизоване националности. Због своје економске моћи, трговине и политичких веза широм Османског царства, они су значајно допринели очувању хришћанске заједнице у Нишу, упркос притисцима османске власти, локалних функционера и незавничих угледника. Није сасвим познато када је основана грчка заједница у Нишу. С обзиром на ток друштвених и политичких прилика на Балкану, сигурно је да је њихова заједница основана паралелно са ширењем Османске државе на овим просторима.

Након укидања Пећке патријаршије (1766), већина њених епархија била је интегрисана у састав Васељенске патријаршије. Таква судбина задесила је и епархију Ниша, једну од најзначајнијих епархија Српске православне цркве. Од тада, фанариотски грчки епископи били су постављани на службу у овим епархијама. Период под фанариотским епископима представља период делимичног отуђења српске пасти у Нишу, за шта је један од разлога била практика појединих епископа да инсистирају на коришћењу грчког језика за време службе, који доминантно српско становништво није разумело. Друга ствар био је њихов убрз намеског пореза како би осигурали доволно парга за исплату пенешеша држави, тј. пореза за постављење на положај епископа. Овај порез, иако је погађао све хришћане, био је много подношљивији богатим Грцима, него Србима, који су углавном чинили сеоско становништво. Ипак, проблеми који су погађали хришћане Османског царства са почетка XIX века, истакли су ове епископе као бранитеље хришћана свих националности, тако да фаворизовање грчке пасти на рачун осталих хришћана није било тако изражено.

У периоду 1766–1821. године тројица фанариотских владика столовали су у Нишу: Макарије I Хроми (1766–1778), Макарије II (1778–1815) и Мелентије I Мученик (1815–1821). Од њих тројица Мелентије је досегао највећи политички утицај, који је прелазио оквире нишке епархије. Његова служба представљала је потпуну политичку симбиозу између Филики Хетерије и православне цркве у Нишу.

Српска историографија не документује податке о животу и служби епископа Мелентија пре него што је стигао у Ниш. Оно што је познато о њему то је да је 1821. године, у време његовог погубљења, био педесетак година стар. Стога, годину његовог рођења треба тражити приближно око 1770.

На службу у овај град Мелентије је стигао најкасније до средине јула 1815. године, у јеку Другог српског устанка. Како је Филики Хетерија основана 1814. године, може се претпоставити да је у ту организацију ушао релативно рано. Дела и карактер који откривају његове поступке у Нишу, указују да је био изузетно користан члан ове грчке тајне организације.

Осим Мелентија, уочи Другог српског устанка у Ниш је стигао и нови мухафиз. То је био Марашили Али-паша, у то време активни румелијски валија. Његов задатак био је да напредује према Београду и врши притисак на српске устанике у централној Србији, док је са запада исти задатак имао босански управник Ахмед Хуршид-паша, бивши морејски валија. За разлику од ратоборног босанског управника, Марашили је имао софицирањији приступ према српским устаницима. Мир са њима планирао је да постигне кроз преговоре, за шта је ангажован епископ Мелентије да посредује у преговорима са књазом Милошом Обреновићем. Ангажовање у овоме доказује да је Мелентије, исте године када је дошао у Ниш, већ изградио значајан ауторитет у локалној заједници. За веома кратко време, он је српском књазу одаслао серију писама у којима га је уверавао у Марашилијину искреност и добру вољу да сукоб оконча без употребе сile. Коначно, почетком септембра 1815. године, споразум је постигнут имеђу Марашилије и књаза Милоша. Иако у овој фази српског устанка ангажовање владике Мелентија

није документовано, однос који је изградио са књазом Милошем и поверење које је књаз стекао у њега нису окончани без позитивних резултата. То се види из буџета Србије за 1816. годину, када је 3000 гроша требало да буде послато Мелентију у Ниш. Након избора београдског митрополита (1817) за Мелентија није више било оваквих поклона. Није познато да ли је српски књаз наставио да према Мелентију на други начин практикује обичај даровања и помагања политичких савезника Срба у региону. Оно што је очигледно јесте да је књаз Милош, као први човек српских устаника, високо ценио епископа Мелентија због заузета у умиривању Срба.

Што се тиче Мелентијевих активности у Нишу, оне су биле од великог значаја. Није познато да је имао икаквих проблема са Целаледин Саид Али-пашом и Карсли Али-пашом, двојицом мухафиза који су пашевали у Нишу за време његове службе. Ако је и било неких проблема, они нису значајно утицали на Мелентијев рад у овом граду. Осим тога, 1815. године дошло је до спајања пиротске и нишке епархије, чиме је повећана територија Ниша као центра митрополије. Из тога стајала је Васељенска патријаршија па, с обзиром да је процес био извршен, могло би се рећи да се Порта томе није противила. Након увећања надлежности на овај начин, епископ Мелентије добио је звање *епарха Доње Мезије*. Поред овога, постигао је још један успех од великог верског значаја за хришћане у Нишу – добио је дозволу османских власти 1819. године да обнови Цркву Светих архангела Михаила и Гаврила у Нишу, која је раније страдала у пожару. У то време, она је била једина хришћанска богомольја у целом граду.

Први контакт од већег значаја са Филики Хетеријом међу Србима постигла је њихова устаничка дијаспора која је емигрирала у Аустрију и Подунавске кнежевине након гушења Првог српског устанка (1813). Тражећи стратешке савезнике у борби против Порте, бивши вођа Првог српског устанка, Карађорђе Петровић показао је интересовање за сарадњу са хетеристима. Карађорђева веза са њима био је његов помоћник Јорѓа (капетан Ђорђе Николајевић Олимпије), који је и сам био хетериста. Након ступања у контакт са Филики Хетеријом, Карађорђе је био инициран у њене редове за време боравка у Бесарабији (јун, 1817). Његов пријем требало је да обезбеди логистику за даљу сарадњу између устаничког подземља у Србији и Грка. Заједнички план била је припрема устанак у Грчкој и Бугарској. Овај устанак требало је да почне на знак који би дала Филики Хетерија, након пажљиво изабраног тренутка за то.

На југу Србије, где су трговинске везе дозвољавале мање сумњив контакт између Грка и Срба, ширење Филики Хетерије десило се пре тога, можда одмах након што је ово удружење основано (1814). Како се у Нишу активности ове организације јављају од времена владике Мелентија, може се рећи да је он био тај који је радио на њиховом ширењу.

Околности у нишком пашалуку 1815. године биле су идеалне за то. У Србији је у то време трајао Други српски устанак (април, 1815), међутим, за Србе у Нишу није било лако да учествују у њему, као што су у Првом српском устанку. Разлог за то био је опрез локалних османских власти, па је већина незадовољника из нишког краја пришла Филики Хетерији, као мање видљивом, али озбиљно организованом непријатељу Османлија. Ипак, треба претпоставити да ова организација у Нишу није регрутовала чланство међу већинским сеоским становништвом. У њеним редовима били су прихваћени углавном Срби занатлије и трговци, због сличности свог социјалног профила са оним који су имали локални Грци.

Рад хетериста у овом пашалуку није био фокусиран само на главни град Ниш. Постоје спекулације да је и у Пироту, другом по величини граду у пашалуку, постојала ћелија ове организације. Иако нема директних података о томе, на тај закључак упућује

сумња мухафиза Ниша, Целаледин Сејид Али-паше, у вези са једним случајем из 1816. године. Групи свештеника из Пирота те године он је одбио да изда дозволу за одлазак на Свету Гору. Врло је вероватно да је паша сумњао како се иза овог подухвата крије намера пиротских свештеника да ступе у контакт са хетеристима и фанариотима у Цариграду. Ова, као и сличне опструкције мухафиза Ниша нису битно утицале на координацију хетериста у Нишу. На крају 1820. године они су успели да пошаљу гласника у Цариград, званично као изасланик владике Мелентија. Његов човек је у Цариграду провео два-три месеца, смештен у Васељенској патријаршији. Ово се временски поклапа са плановима хетериста за 1820. годину. У њима су хетеристи планирали да те године Ниш и Видин буду означени као упоришта из којих би, у сарадњи са књазом Милошем, акције против Османлија требало да почну. У вези са тим, очекивања хетериста од своје ћелије у Нишу била су донекле амбициозна, што не значи да нису имали оперативно људство у Нишу за ово. Да су га имали, било је јасно због директног учешћа Срба у Ипсилантијевом устанку у Молдавији, када су акције против Османлија почеле (6. март 1821). Након гушења овог устанка, 1002 хетериста побегло је у Русију, судећи по једном документу који је пронађен у Одеси. Имена тех побуњеника сачувана су у овом документу. Међу њима било је и 28 Срба, с тим што се зна да је више од 40 њих пре тога дошло у Румунију како би учествовали у овим акцијама. Колико је тачно Срба учествовало у овом устанку и колико је током њега погинуло – није познато. Свакако је да је један део њих дошао из нишког пашалука.

Иако Ипсилантијев устанак у Молдавији није успео, послужио је као иницијална варница за Грке у Румелији да почну са својим акцијама. Маниоти на Мореји били су међу првима који су се побунили. Крајем марта они су већ водили борбу против Османлија са великим успехом (25. март). Нажалост, борба између Грка и Турака није вођена само на фронту, већ и у великом градовима широм Османског царства. Сматрајући да је фанаријотско свештеништво подржало устанак Грка својим пасивним ставом, султан Махмуд II оптужио је патријарха Георгија V за учешће у тим догађајима. Патријарх је бацио анатему на грчке побуњенике, али узалуд – државници на Порти веровали су да побуњеници и фанаријоти делују руку под руку, те да их зато подједнако треба казнити. Зато је Георгије V био јавно обешен, као и десетине црквених велико-достојника, укључујући и бившег патријарха Кирила VI. Широм Румелије почеле су бројне кампање против грчких епископа и свештеника, од којих је више од 70 било процесуирано. Многи међу њима доживели су исту судбину као и патријарх Георгије V. Да би се истражила могућа повезаност владике Мелентија у Нишу са актуелним дешавањима у царству, бивши солунски валија Хусеин-паша Гаванозолу, послат је у Ниш уочи Ускrsa 1821. године.

Његова истрага, која је трајала два месеца, изазвала је много метежа у Нишу. Извршени су бројни упади у хришћанске куће, а око 200 људи је ухапшено. Иако је у претходном делу чланка полемисано о могућем броју хетериста у Нишу, број од 200 људи се не може узети као релевантан за то. Затварани су и они који су оптуживани за друге прекршаје, поред оних за чланство у Филики Хетерији. На крају, истрага коју је спровео Гаванозолу, довела је до закључка не само да је епископ Мелентије био члан Филики Хетерије, већ да су њени чланови били и водећи хришћански трговци у Нишу. Карсли Али-паша, тадашњи мухафиз Ниша, био је оптужен за превиђање стварања завереничке ћелије у Нишу и немогућност да је елиминише. Гаванозолу је овај његов пропуст толико озбиљно формулисао, да је Карсли званично наведен као савезник хетериста.

На други дан празника Свете Тројице (12. јуна), Гаванозолу је јавно обесио владику Мелентија у Нишу, заједно са свештеницима Стојаном Поповићем и Ђорђем Цинцарином, екмегџијом-башом Радославом и мутавџијом Голубом. У исто време у Пироту локални свештеник Јосиф обешен је под истим оптужбама као Мелентије. Поред њих, и Карсли Али-паша је такође осуђен на смрт. Он је јавно погубљен у Нишу тако што му је одсечена глава, која је затим послата у Цариград. О свему овоме Гаванозолу је писао Марашли Али-паша у Београд 15/28. јула 1821. године. Његов извештај је сачуван до данашњих дана и даје директан увид у ове прилике.

Његовој племенитости срећном, милостивом Брату ми најце-њенијем, најпоштованијем Господину Везир и Муширу

Прећашњи мухафис Ниша Али-паша, не хотећи да мирује, начинио је савез са нишким митрополитом па је потајно одржасао састанак ноћу и кројио планове да, не дај Божје, истреби народ мусимански у Нишу и на тај начин да високој царској влади и вечном царству натури на врат једну велику бригу. Пошто сам најсавесније испитао ствар, погубљени су поменути паша, митрополит, двојица свештеника и два ћафира, који су били утицајни људи у вароши.

Пошто су због тога погубљени, њихова тела што су у зло била огрезла, склоњена су са лица земље. Отсечена глава поменутог паше послата је на врело правде (у Цариград).

Даље што се тиче овога краја користим прилику да вас извес-тим да се неће пропустити ништа да се учини што буде потребно у пуној оданости и искрености према вама. Од Бога се надам да ће ваш слуга Мустафа бег много цењени мугурдар, ако то ви зажелите, моћи да вас о свему томе обавести више но што је у овом мом писму казано. У сваком случају жеља би ми била да пре-писку наставимо и покорна молба даме штедро помажсете чиме ћете ме особито обавезати.

*25. шевала 1236. године
За љубав за правицу изгубилих мученика
за веру у Бедр и Хусеину,
Хусеин ата, син Муратов*

Карсли Али-паша у Нишу није био изолован случај да један османски званичник буде оптужен за везе са Филики Хетеријом. Валија Смирне је такође погубљен 1821. године због оптужбе да је био у савезу са хетеристима. Што се тиче владике Мелентија, најава његовог погубљења, паства у Нишу га је прозвала Мелентијем Мучеником. Његово тело сахрањено је у гробу иза олтара Цркве Светих архангела Михаила и Гаврила, где лежи и данас.

Након Гаванозолуове истраге, активности хетериста у Нишу су замрле. Међутим, то не значи да је етничка грчка заједница престала да ради на самоодржању у српском окружењу. Напротив, заједничко учешће Срба и Грка у Филики Хетерији само је зближило две заједнице, што им је осигурало очување и ојачало њихово етничко повезивање. Управо због таквог близежавања, од друге половине XIX века формиран је значајан број крупних трговачких и привредничких породица у Нишу. Све оне представљају стуб локалне економије и развоја.

С обзиром на такве друштвене услове, треба напоменути да је већ у 1820-им основана грчка школа у Нишу. У њој је известан Грк, Кратовалија Никола Ђорђевић, предавао грчки и словенски језик. На основу тога може се закључити да шира грчка заједница, након догађаја из 1821. године, није сносила последице нити је трпела колективну осуду османских власти.

Нишкa епархијa остала је у рукама Грка у наредних педесет година. Неофанаријотски епископи који су током овог периода служили овде инсистирали су више него епископи пре 1821. године да црквена служба буде на грчком језику. Ипак, било је изузетак, будући да су неки од њих знали српски језик и користили га у комуникацији са локалним становништвом. Зато присуство Грка на чelu епархијe Ниша није утицало на отуђење српске пастве од цркве. Напротив, захваљујући јаким везама у османском престоници, ови епископи су у великој мери допринели развоју образовања и очувању православља у нишком пашалуку. Штавише, грађење Саборног храма у Нишу, највеће српске цркве у Румелији, иницирао је владика Јоаникије II 1854. године. Две године након тога храм је био свечано освештен. Због таквог односа српске пастве и неофанаријотских епископа, нишка епархија је до последње деценије уочи ослобођења Ниша од Турака остала под јуријескцијом Васељенске патријаршије, упркос великом притиску Бугарске егзархије (1878).

Највише заслуга за то иде владику Мелентију – хришћанском мученику и духовном пастиру свих хришћана у Нишу. Захвални људи Ниша 1913. године подигли су споменик у центру града, на истом месту где је Мелентије погубљен заједно са осталим оптуженицима за учешће у Хетерији.

БОЖИЋ У БЕЛОЈ ПАЛАНЦИ

ЗА ВРЕМЕ ВЕЛИКОГ РАТА

У ЗАПИСИМА ИРСКОГ ПУТОПИСЦА

(први део)

Иако је Ниш током Великог рата (1914–1918) био место доласка бројних европских државника, новинара и хуманиста, несразмерно је мало било њихово интересовање за ширу околину српске ратне престонице. Ако у то укључимо и верску особеност српског народа као предмет знатиље, опус западних извора у којима се аутори наменски баве тиме, додатно је смањен. Па ипак, тумачења и записа у западној мемоаристици о овом делу културно-верског наслеђа јужне Србије има, за шта су заслужна истанчана и префињена интересовања поједињих аутора за обичаје и културу становништва на овом простору. Један од таквих аутора је Вилијем Фредерик Бејли (1857–1917), правник из Ирске и истакнути управник неколико установа културе у Даблину.

У ширем контексту, током Великог рата Бејлијево интересовање било је усмерено на словенско становништво у оним деловима Европе који су били директно захваћени ратним окршајима. Због динамичног и сликовитог наративног стила, тешко је прецизно утврдити о којим догађајима пише као непосредан учесник, а о којим као пук тумач и наратор. Ипак, његов запис о Белој Паланци у време Божића (највероватније 1915. године) указује на његово непосредно присуство у овој варошици, где га је локални домаћин Милош Генчић угостио заједно са сарадницима који су га пратили (фотограф Ф. К. Мур и асистент Ц. В. Бејте). Дело у коме је Бејли оставио своје записи о Божићу у Белој Паланци објављено је под насловом *The Slavs of the War zone* (Словени у ратом захваћеним областима). Изашло је у Даблину свега годину дана пре смрти овог истакнутог ирског интелектуалаца.

„Божићно је вече и сунце тоне у ватрењу слави иза високих, назубљених, снегом прекривених планина које окружују сеоце Ак Паланци. Овде, у средишту Балканског полуострва, одакле свет са свом својом буком изгледа врло удаљен, осим планинских бујица и ларме која је нормална за сеоски живот, природа је сведена на тишину. Ветрови, који последњих јесењих месеци ричу кроз дубоке клисуре и кршеве, истутњали су се. Ни дашак не помера голе гране у шумама. Дуж главне улице градића и преко срушеног дворишта његове древне турске тврђаве, кроз снег су утабане стазе, а иза, у долини, путеви скоро да су нестали испод ледене белине. Ово је типично време српског Божића.

Давно, давно, у паганска времена, пре него што је прост народ у Ак Паланци чак и чуо за долазак *Бојића*,¹ ове ноћи је слављена Гозба мртвих. ‘А Он није љубоморан, Благословено дете’, објашњава ми старица, ‘није љут што и даље палимо свеће за мртве који тугују за светлом у ноћи Његовог рођења’. За ову ноћ, која је сада празнично вече Малога Христа – Божић, пагански преци српских Словена су веровали да се Земља спаја са Рајем, пребивалиштем мртвих. Ове ноћи они замиљају духове преминулих како плачу пред праговима кућа живих за светлом да им се принесе. А кад им се принесе, у виду запаљених свећа, то их чини задовољним, те лежу поново и спавају у спокоју наредних дванаест месеци.

Доле у долинама, горе у хладним горама, на својим праговима, они чују и дан данас, као што су чули и некада, јадиковање Невидљивог. Чак и када чују кроз звоњаву божићних звона глас Светlostи света. (...)

(...) На прозорима белих кућа, са четвртастим вратима, упаљене су свеће – знак да је велики празник *Бадњи дан* (Божић) почeo.

Хајдемо да следимо до куће последњу групу локалаца, док излази кроз врата *Mехане*, и проведемо тамо са њима празник Божића, у земљи моћног Душана.

У овој дивљој и планинској земљи, са суворим и мрачним клисурима, где вирови стреме да излију поплаву на камениту, са муком обрађену земљу, у цеој земљорадничкој заједници најбогатији и најуспешнији су они који следе позив пастира или свињогојца. Породица сељака је у запећку дуге процесије сељака који се пробијају према излазу из града. На челу групе, која се креће утабаном стазом у снегу, хода *Господар* или *Старешина*. То је стар човек, беле косе, од кога ниједан од његових петорице синова или шесторице унука, који корачају иза њега, није виши нити управљенији. У својим гигантским овчијим гуњевима са дугим длакама, срменим прслуцима и широким, сребром опточеним појасевима, на којима су накострешене кубуре и *jamatagani*, у белим туникама и скерлестним или крznеним капама, кроз прозирну таму изгледају као приказе хероја. Бешумно, брзо, њихово широко обмотано стопало прави уски траг, начињен између дубоких снежних наноса. Насред пута запре-

га дрвесечине породице стење и цичи, док их нико погнутих, рогатих глава волови вуку по тешком невремену. Држећи са тешком муком корак са својим мушкирцима, иза њих иду жене. Само њихове светле очи и пар инча образа или чела могу се на њиховим главама видети испод обмотаних марама, а испод овчијих кожуха – свила, сребро и дрангулије на њиховим везовима и огрлицама сијају под звездама. За разлику од већине група које их следе, домови ових људи су релативно близу селу. Њихова *задруга* налази се три или четири километра од периферије града, уз споредан пут који води од главног друма за Пирот. *Старешина*, по имени Милош Генчић, са својим синовима, од којих су четворица ожењени, са својим снајама и њиховом децом, има домаћинство које броји двадесет петоро људи, не бројећи животиње које заузимају врло важно, присно и часно место у приватном животу Срба. Генчићева *задруга* је сиромашна. Све је заједничко власништво, а то чини око осамнаест *плугова*² земље, стадо оваца и коза, нешто добрих волова, коњића и крдо свиња.³ Порезе држави Милош Генчић редовно плаћа. Његови људи и он марљиво кулуче, мудро штеде и са поштовањем празнују хришћанске постове и празнике. За његовим столом мало је њих тако добро дошло као стари поп,⁴ који, у дугот црној туници и високом црном капом на глави, са ретким седим коврџама које му падају низ рамена, често може да буде виђен како јаше свог чупавог коњића дуж пута између Ак Паланке и Генчићевог имања.

Генчић и његови синови посекли су у зору *Бадњак* – кладу Малог бога. Пре него што су га посекли, помолили су се стојећи у правцу истока и без капа на главама.⁵ Њихова породица ће свакако бити срећна у предстојећој години, како Милош каже самом себи, јер *Бадњак* никада није пао тако право на земљу као данас, када се сручило на снег не додирујући труло лишће на гранама својих шумских сродника.

Волови се по инстинкту сместа окрећу дуж пута који пролази између меланхоличних врба ка Генчићевом имању. Имање је иза палисаде од десет фита високог прућа, безбедно од вукова и разбојника. То је ниска, двоспратна, окречена кућа, окружена широком, дрвеном верандом, на којој преко лета вињаге праве хладну сенку. Осам зелених прозора гледа на пут и на први поглед се чини као да нема улазних врата.

Али након што се прође капија на палисади, иза које се налазе двориште и помоћне зграде, главна врата могу да се запазе испод стубова над којима је балкон.⁶ Ово је типично старо српско пребивалиште, које је било широко прихваћено пре него што су страници увели новине.

Са улаза, испод балкона, иде се право у велику дневну собу, где се сви оброцијују и, такође, често кувају. Намештај се састоји од великог, грубо дељаног, небојеног стола, дељаних, дрвених, других столица и високог дрвеног креденца. На некада белим, сада чајавим

зидовима, налазе се три свете иконе и испод сваке од њих мало кандило гори. Ту је и велико огњиште, димњак кроз који допира небо, али и киша и снег. Скоро целу једну страну просторије обухвата огњиште и око њега се суше комади сланине и шунке. Десно од дневне собе је друга, чаки већа соба, у којој сви ожењени чланови домаћинства зими спавају, од *старешине* и његове жене, па надаље, како би се грејали топлотом из суседне собе. Пуна је намештаја, одеће и оружја и садржи најмање три кревета, на којима је по пар дебелих мадраца, од којих су на сваком везови и чипке, а јорган је руком рађен прекривач или ћилим величанствених боја. Зидови су такође прекривени сличним прекривкама, а обожене, плаве или црвене овчије коже, прострте су по земљаном поду. Као и у дневној соби, и тако и овде, полице и креденци су препуни кошуља, богато везених прслука, ланених туника и породичног наслеђа.

Штале, торови, обори и поткровља на вишем спрату обезбеђују комоцију још слободним и младим члановима заједнице, те се ту осећају комотно онолико колико то прилике дозвољавају.

Такав је дом Генчићевих, који у ово време скидају јармове са волова, док се седокоса жена *старешине*, која је остала код куће да чува бебе и одржава огњиште, повија да пољуби грубу, од рада измучену руку свога супруга, уз стари поздрав 'Бог ти помог'о', на који он озбиљно одговара: 'Бог помог'о и теби, добра жено!'

Много треба да се уради пре него што се одморе и крену да ужијају у свом *Бадњем дану*. Прво, животиње треба да се утерају у штапу и, због Божића, да се дарују вишком хране, а затим треба да се помену покојни. Сваки члан породице пали свећу на веранди 'да осветли пут онима што ходају у тами'. И, након што се ово изврши, долази време да се спремају за велику вечерњу церемонију. Руке су добро орибане, прљави опанци су замењени оним чистим и сваки део намештаја из дневне собе, који је могао да се помери, однесен је у торове. Из силних кутијица жене износе свој најлепши накит и одећу, што чине у част Божића и Његовог *Бадњег дана*. Затим се скupina са пуним поштовањем стиша, док жена старешине пали две високе свеће, поставља их на прагове са обе стране отворених врата и седа међу жене у полуокругу. Пошто је нежнијем полу забрањено да додирује свете ствари, она посматра повијене главе како један од мушкараца одлази до улаза са чинијом пшенице, а стари Милош и његови мушки сродници уносе унутра *Бадњак*. Док се велика клада уноси преко кућног прага, син који држи чинију посипа га пшеницом и гласно изговара: 'Добро вече и срећан Бадњи дан!' Убрзо након тога *Бадњак* је пуцкетао у огњишту тако да је један део вирио према соби и, док су пламенови липтили ка димњаку, Милош је изговарао древни поздрав Божићу, који је био сељак као и он, и чинио знак крста преко глава своје дече. Затим, окрећући се, он грли свако од деце испред кладе, симболишући тако нежну љубав овце према свом јагњету, краве према својој телади, кокошака према својим пилићима, љубав и нежност свих живих бића, једних према другима. 'Нек Христово вечно светло сија над нама во вјеки вјекова!' Док изговара ове речи, он баца у ватру комадић сребрног новчића, со, кукуруз и мед. Затим одлази у удаљени део собе и пали тамјан у бакреном кандилу које држи његов најмлађи унук. 'Јер Ђаво чезне да се умеша међу нас, мали Никола Генчић?' Ако је тако, твој задатак је мучан и требаће више од тамјана и дечијих молитви да одагњају *бесове, вукодлаке* и зло из наше куће – наше државе⁷.

Одмах затим почиње да се смеје као мало дете, док дечачић ревносно носи кандило које шири слаткасти дим, а жене улазе са великим свежњевима сламе коју посипају на под у облику крста, у исто време имитирају звукове различитих животиња из домаћинства. Дошло је време за вечеру и ниједан Србин неће нигде суделовати у њој, сем на сеном засутом поду. И док Божић једе, и они ће да једу, напомињући да они нису ништа бољи од свог Господа.

Вани, у дворишту, пеке се прасе над ватром која липти, омеђеном кругом од цигала. И док пламенови куљају према сафирном небу, бацају сјај као из пакла на лица и фигуре дечака и девојчица који окрећу ражањ и певају својим пискавим гласићима чудну, монотону молитву. После неког времена, све је спремно и, док дрвени часовник на полици откуцава осам сати, Милош и његови синови одлазе на веранду и пцујају из пиштоља у ноћ. На њихов знак, *домаћица*⁸ се појављује, носећи свећу састављену од три уплетене свеће од пчелињег воска – зелене, плаве и црвене, уплетене као да су једна грана или тако да су на врху одвојена сва три пламена.⁹

Ово је Пламен Светог Тројства и, док се поставља у средиште трпезе, главна жена поставља земљану посуду са упаљеним жаром

Бадњака на један крај ње, а на друге три главна бадња колача. Свако и скоро свашта у Србији има свој посебан божићни колач. Сваки члан породице, од старешине до најмање бебе, свака животиња, од коња до вола па надаље, до најнебитније перади, чак и поља и воћњаци, сви и свако добија на поклон колач. Али најбитнији од ових ритуалних колача су они које домаћица поставља поред свеће. Посвећени небеским светлостима, са поштовањем су названи Suntse (Сунце), Mesets (Месец) и Vlashitshis (звездано јато Плејаде).¹⁰ Након што је завршена церемонија уношења свеће и светих колача, долази време да се унесе печено прасе. Врло отвара апетит и добро мирише ова печена, накежена, хрскава животињица која се дими, онако окружена рузмарином¹¹ и бршљаном, са пар ораха и јабуком углављеном у чељусти. Пре него што се прогута парче, дужност је *старешине* да налије чашу црвеног вина, подигне је изнад главе, отпије и затим проспе остатак на под, док се остали крсте и кажу: 'Срећан Божић!¹²' Милош не зна зашто је просуо вино, али је свакако уверен да ће, уколико га не буде просуо, 'мрачна сенка пасти' на њега и његове. Такође, то можда не спречава само материјалну штету, већ и утваре – крвопије, вукодлака или вампире, који око веселих светковина наводно вребају спремни, уколико се бог не умеша, да баце зле чини на храну или слављенике. Због тога је мудро придобити пићем моћна божанства. Ни Милош ни његови не схватају ни најмање да управом овим одиспањем пића чине исто што су чинили њихови пагански преци пре много, много векова, пре него што је мали били Христ покорио старе богове.

Свуда по Србији дубоко је укорењено сујеверје да не ваља mrзeti или узимати икому нешто за зло у време *Божића*. Стога се подразумева да за време вечере у част Малог белом богу, они који једу заједно морају да забораве све несугласице. Срећом, ови људи и поред све своје неустројивости, отворене непосредности и плахотивости, далеко да су свадљиви у приватном животу, те се опраштају породичне зачкољице које су углавном небитне природе.¹³ Можда се једна снаја препуцавала са другом или су се њихови мужеви покачили око породичних послова. Све такве детиња се свађе брзо се и лако заборављају после грљења и љубљења у образ и веселог смеха од срца. Све се чини само да се спречи да бебе плачу, јер 'плакање беба на празник Божић значи плакање за целу породицу у предстојећој години'.

Прождрљива глад је незаобилазан додатак словенског празника широм света, те се на слаб апетит гледа скоро као на увреду – не само према *домаћици*, већ и за Малог бога чији је ово обед. Ипак, нема никаквог одбојног усилјавања у среду нуђења по два-три пута. Храна се не баца ни пред ким – овде је да се ужива у њој и људи би требalo да једу онолико колико могу, што више, то боље.

Мало-помало, постаје све врелије у соби. Троделна свећа на поду још увек гори постојаним темпом, али оне на прозорима су се већ угасиле и смрде грозно. Мириси хране, јаког дувана, овијијих кожа и тамјана, падају тешко. 'Чек! Слушајте вукове, имали су слаб лов судећи по њиховом завијању!' Лица су прилепљена за прозоре, а очи посматрају неке мрачне, одмичуће ствари како јуре преко белих пустолина. Далеко, жалосно завијање одјекује низ клисуру и нестаје у ноћној тишини.

Има још сат или два до спавања и, пошто су се сви прејели и препили, изнете су гусле¹⁴ и свира¹⁵ и подигоше се весели, звучни гласови уз неке дивље, народне, јуначне песме, уз интерпретацију коју само деца природе, као ова овде, могу да разумеју.

Сви по реду морају да ураде нешто за забаву, време пролази тако брзо да поноћ већ указује, као и тињање Пламена Светог Тројства кога скоро нико и да није био свестан, да је време да се отпева успаванка за Малог бога.

Свеће су почеле да се гасе једна за другом, а сенке на кровним гредама постала су све дуже, док се нису изгубиле у тами, док је само *Бадњак* остао да гори у мраку, Милош је изрекао стару, стару молитву, посвећену *Божићу*. Дубоке и веома милозвучне су прве строфе српске божићне честитке, такта који подсећа на љуљање колевке. Онда одједанпут успаванка прелази у ратни марш, марш небеских житеља Раја и поново ратничко певање прелази у мелодију, нежну и веселу. Малишан мора да спава и сва створења која Он воли и која је створио, прва створења која су га поздравила на земљи и поделила своје јасле са њим, позвана су да Га успавају молитвом, те се изблиза и издалека побожне животиње окупљају око његове колевке. У задњој строфи све оне у молитви певају своје делове; свака особа у заједници имитира звук неке животиње или птице,

звучећи тако као да оне певају. Петао кукуриче – то ради једна од снаја, славуј трепераво цвркуће, кос такође, куквица кука, а голуб гуче; жаба крекеће, лисица завија, овца блеји, магарац њаче, лав риче, коњ њишти, во муче, чак и свиња скичи! И све кроз ову чудну халабуку, музика се провлачи као златна нит.

Тако се полако привршава *Бадњи дан* и свако напокон одлази на починак, сэм једног од млађих чија је дужност да остане и пази да *Бадњак* не изгори, јер, уколико се ово буде десило пре заласка сунца на дан Светог Стефана, верује се да ће лоша срећа највероватније задесити домаћинство.

Долази божићно јутро. Прво видите прозирно, сребрнасто сивило, након чега иде ружичаста румен која, избијајући са истока, боји гримизном бојом велике беле планине, које чине вечити бедем између видљивог и невидљивог. Одједном наступа промена, нестаје црвеног сјаја и велики, невидљиви врхови постaju бојe *lapis lazuli*, а њихове падине пурпурно-тамнопурпурне у наредних неколико минута ишчезавају, остављајући свет са таквим блистањем – запањујућом чистотом од које све стрепи.

Доласком првих сунчевих зрака, отварају се врата на палисадама око Генчићевог газдинства и излази група девојчица, носећи глинене врчеве на главама. Иду на извор да донесу божићну воду. Много обичаја је везано за ово захваташе божићне воде. Устаљено је веровање да их анђели, када прелазе преко извора у божићној вечери, додирују крилима и тако чине чистим. Стога, само је чистима и невинима дозвољено да захваташе воду изјутра те, према томе, задатак природно пада на мноштво младих и неудатих жена, од којих свака мора да баци шаку кукуруза и босиљка у воду. Кукуруз ће донети богату жетву као вода, док босиљак чисти од свих нечистоћа које би могле да загаде извор наредних дванаест месеци. Слика на врху планине је као сцена из Старог завета и доста времена прође док се не напуне сви врчеви, јер се вода захваташе рукама, са малим платненим врећама закаченим на крај мотке. Потребно је пет таквих да се напуни врч.

Прву захваташу воду са извора пажљиво носи кући девојка која ју је захватила, како би се користила у прављењу колача званог *чесница*. Он се поподне дели на онолико делова колико има чланова домаћинства. У сваки део се ставља комадић дрвета, који би требало да представи неки део пољопривреде. Један комадић, на пример, издаљен је да подсећа на кошницу, други на пастирски штап, затим лопату, виле и тако даље. Свакој особи предаје се предмет за који се сматра да је најбоља у његовом коришћењу. Сама чесница се обележава у византијском маниру, маковим семењем и шећером, а границе босиљка и рузмарина, које су висиле око свете слике¹⁷ код улазних врата, пободене су у њу. Ова погача се ставља на средину трпезе и спада у најглавније јестиво. У њу је уметнут сребрни новчић, а поједица који га пронађе, уживаће велику срећу у новој години.

Речи не могу да опишују буку и јурњаву у српској кући првих часова Божића. Дивље узбуђење и дечија усхићеност наглашавају важност догађаја.

Нико се не замара доручком. Хладна воде, неколико кашика сирутке или парче печене паприке довољно је да се заварава глад до поднева, када наступа друга божићна гозба. У међувремену, кућа мора да се очисти и освежи зеленилом и гиздливим ружама. И даље пуно колача мора да се испече, а бадњи пламен да се одржава, јер више никада неће горети ако се, кад буде дошао *положајник*, он буде угасио. Мало-помало, све бива на свом месту и домаћинство је спремно да прими свог божићног госта који, уз бучно куцање на вратима и прозору, улази унутра, чистећи снег са својих опанака ударцима о тло. *Положајник*¹⁸ је леп пример человека из народа. Није ни чудо што га девојке меркају иза леђа *домаћице*, док маше изнад главе благословеним Бадњаком уз речи 'Христос се роди!', на шта сви отпоздрављају са 'Вајстину се роди!', а *домаћица* посипа ново-придошлог кукурузом. Праћен раздраганом и говорљивом гомилом која са нестрпењем окружује призор, *положајник* одлази до огњишта, удара кладу комадом који је управо одломио са њега и, док искре падају наоколо и по шункама и сланинама обешеним о димњак, казује породици своје добре жеље. 'Нек овај свети, весели празник донесе кући онолико пуно оваца, коња, крава, кошница, паре, слободу и чисту савест, колико искри пада са овог *Бадњака*'. Изговарајући то, он баца сребрни или златни новчић у пепео, који ће наредног дана Милош извадити и дати ковачу да га помеша са гвожђем од кога ће му направити наредни плуг, како би обезбедио плодну земљу. Тиме је његова обавеза завршена. *Положајник* је слободан

да са својим младим другарима тумара по снежним польима.

Али забава је ускоро прекинута. Кроз тишину се пролама звоњава бројних звона са волова и гласови сељана на њиховом путу према цркви у Ак Паланци. Друм који води до градића препун је сељака, саоница и закровљених воловских запрега, пуних збијених људи у овчијим кожама. Даљина није велика, па Милош и његови људи остављају своје животиње на божићни доручак¹⁹ и одлазе у градић пешице.

¹ „Мали бог”, како је име дато Христу-детету, чије слављење је мање-више измешано са слављењем ранијег древног паганског бога Дабога или Дајбога – Бога Сунца који је у стара времена био представљен у виду дрвене фигуре са сребрном главом и златним брковима.

² *Плуг* мери нешто мање од хектара (2 ²/јутра).

³ Свака породица има своју земљу и пољопривредне алатке, изузете од конфискације врстом Закона о домаћинствима.

⁴ Свештеник Источне православне цркве.

⁵ Бадњак одговара англосаксонском Јуле клади. Секу га ујутру на Божић мушки чланови породице. Мора да се узме од правог, младог храста и да буде недодирнут голом руком, јер је свет. Пре него што га посеку, мушки карци из домаћинства бацају пшеницу по њему и изговарају 'Нек је са срећом, у име Христа'. Онда се окрену на исток и изговоре кратку молитву. Онда се дрво посече, а комадићи се задрже да сачувају млеко, да благослове пчеле или излече болесну стоку. Биће несрћеће ако се *Бадњак* распадне док пада или додирне у паду друго дрвеће. Има ли много граница на деблу, биће плодна година. У неким крајевима секу три дебла, једно за Девицу, друго за Светог Јосифа и најмање за Свето дете. Када се донесе кући, ставља се уз источни зид да тако стоји до ноћи, када га у свечано ноћи мушки карци из домаћинства уносе унутра, док један од синова стоји на вратима и баца по њему из котлића кукуруз и зоб. У неким крајевима се украсава тракицама и бобицама. Када се стави у огњиште и запали, један за другим синови и унуци бацају на њега мед, вино, кукуруз и со, заједно са комадићем сребрног новчића. Без сумње, то је некад био симбол повратка сунца земљи након зимске tame, а колачи који Срби пеку у част *Бадњака*, посвећени су светлу на небесима. Нижедиој жени није дозвољено да га додирне. Његов пепео се чува као превентива од болести; за његову ватру се верује да прочишћава кућу и све у њој. Данас Бадњак представља Спаситеља и његову славу. Христос је једноставно потиснуо Сунце као бог ових људи, који су још увек полулагани са својим обожавањем природе и лепоте.

⁶ 'Веће задруге' углавном имају два или три спојена и мања дневна боравка, где млађи чланови породице живе, док је главна трпеза увек смештена у главној згради, где живи *старешина*.

⁷ 'Бесови' су демони, *вукодлаци* су зли духови вукова. Турци и Аустријанци су од последњег балканског рата често називани овим именима. Запаљени тамјан на Бадње вече требало би да отера зле духове са проласве Божића.

⁸ Газдарица, или главна жена *задруге* – најважнија жене у породици, обично супруга *старешине*.

⁹ Верију се да ће свако чију сенку ова свећа баци на зид, ако испадне да има предугачак врат или се не буде видела глава, умрети наредне године.

¹⁰ Код нас се називају *Влашчићи*.

¹¹ Рузмарин је омиљен биљни украс код Срба у њиховим божићним декорацијама. Имају легенду да је Девица сушила одећу Светог детета на грму рузмарина. Верници сматрају да од тога потиче његова светост и леп мирис.

¹² Срби увек наздрављају богу на својим гозбама.

¹³ Срби се свађају када заиста имају битан разлог за то, па се свађа, по правилу, преноси са генерације на генерацију.

¹⁴ 'Жичани инструмент налик на издужену виолину. Има дугуљасту резонантну кутију, затворену овијом којом је пробијена на пар места. Жича је често само једна и то сачињена од длака из коњског репа, које се користе и као струна за стрељачке лукове. У овом крају инструмент има три жице.

¹⁵ Врста фруле.

¹⁶ Камен модроплаве боје.

¹⁷ 'Бељи милиси на икону (M.P.).

¹⁸ *Положајник* је главни божићни посетилац, који је пажљиво одабран и, по правилу, неожењени син најближег комшије. Његова дужност је да наврати рано на Божић и, док улази у кућу, одломи део тињајућег Бадњака, изговарајући поздрав старешини 'Христос се роди!', док прима отпоздрав: 'Мир божији, вајстину се роди!'

¹⁹ Обичај је код Срба да свако животиња на имању дају дуплу порцију следовања на божићни дан. Свеће се такође пале изнад штала и сматра се злосрећно и баксузно да се запостави проста животиња на празник Божића.



ПИРОТСКИ ЕГЗАРХИЈСКИ МИТРОПОЛИТИ (1869–1878)

На територији данашње Нишке епископије, према неким изворима, од 1761. године, постојала је посебна црквена организација, која је била под духовном јурисдицијом Цариградске патријаршије. Реч је о Нишавској митрополији чије је седиште било у граду Пироту. У време Нишког митрополита Гаврила II 1761. године, Цариградска патријаршија узима од Софијске и Нишке митрополије одређена подручја и оснива посебну црквену јединицу у Пироту.

У акту Цариградског патријарха Кирила VI и Светог синода Велике цркве из 1815. године, први пут се помиње Нишавска митрополија и њен митрополит Самуило.¹ У овом акту налазимо значајне податке о историји пиротске дијецезе. Митрополија нишавска са седиштем у Пироту најпре је била у саставу Митрополије у Софији, да би касније од ње била одвојена и подигнута на статус архиепископије. Свети синод у овом акту, због тешких околности које су задесиле ову митрополију, али и због „разузданог и сасвим неприличног владања њеног архијереја Самуила“, спаја је са Митрополијом нишком и ставља је под духовно руководство Митрополита нишког кир Мелетија.

Након мученичке смрти Митрополита Мелетија 1821. године, Нишавској митрополији под духовну надлежност биле су стављене области око Пирота, затим Висок, Комшица, Драгоман, Магово, Брезник, Трин, Стрелац, Ак Паланка и сва насеља до Сићева. Са овим областима, Пиротска митрополија дочекаће 1871. годину и присаједињење Бугарској егзархији.

БУГАРСКА ЕГЗАРХИЈА

Укидањем Пећке патријаршије 1766. године и Охридске архиепископије 1767. године, сви православни Словени у Турској потпали су под Цариградску патријаршију, која је у већини епископија некадашње Пећке патријаршије поставила Грке. Када је 1830. године Србија успела да се избори за своју самосталност и поново успостави Српску митрополију, талас побуђене националне свести почeo је све више да захвата и остале Словене под турском влашћу, који су предузимали све јачу акцију за увођење националне јерархије. Први важан корак у тој акцији, учинио је хиландарски монах Неофит, када је 1849. године у Цариграду, у коме је било много имућних Бугара, подигао бугарски храм. Тај храм је ускоро постао средиште свих Словена под Турцима. Православни народи у Отоманској империји су испрва тражили само да се у словенским епископијама постављају Словени за архијереје. Цариградска патријаршија је одбила тај захтев и тако је настао сукоб. Међутим, под великим притиском Порте, али и због унијатске политике Римокатоличке цркве, Цариградски патријарх је почeo да поставља и поједине Словене за епископе. То ипак није задовољило Бугаре, који су желели посебну црквену организацију. Они су настојали код Цариградског патријарха, да изађе у сусрет њиховој жељи, да би се отпор законитим путем решио. Међутим, када у томе нису успели, Бугари су дипломатским путем од султана Абдула Азиза затражили националну цркву независну од Цариградске патријаршије. Тако је султан 27. фебруара 1870. године издао ферман о оснивању самоправне Бугарске егзархије.

По том ферману, на челу егзархије стајао је егзарх са сталним синодом. У састав те словенске црквене области у Турској ушле су све чисто бугарске епархије, и оне од мешовитих, у којима две трећине православних становника изјави да жели бити под Егзархијом. Затим се приступило организацији. Фебруара 1871. године, донет је егзархијски устав, а 1872. године изабран је први егзарх, као старешина самоуправне Бугарске цркве са седиштем у Цариграду. Цариградски патријарх није хтео да одобри тај поступак, те је настао оштар сукоб, који је најзад довео доле да је бугарски Егзарх Антим исте године самовласно прогласио своју егзархију за аутокефалну цркву. Ово је довело до тога да Цариградски патријарх сазове Сабор источних патријараха, на коме је осуђен етнофилетизам. Бачена је

анатема на тако отцепљену Бугарску егзархију и она је проглашена шизматичком црквом.

У јужној Србији у свакој епархији било је много становника који нису хтели да приступе Егзархији, па су турске власти по свим епархијама, поред егзархијских епископа, постављале и епископе Цариградске патријаршије. И пре званичног проглашења Бугарске егзархије, дотадашњи пиротски Митрополит Софроније, под великим притисцима Бугара и Порте морао је да напусти свој положај још 1868. године. На његово место Бугари су довели Партенеја Зографског (1818–1876).

ПАРТЕНИЈЕ ВАСИЉЕВ ТРИЗЛОВСКИ
Митрополит пиротски од 1868. до 1874. године

Извори у српској историографији о његовом животу и делатностима у Пиротској митрополији веома су скромни, док у бугарској и нарочито македонској литератури налазимо доста података о њему.



Митрополит Партенеје рођен је 1808. године у Галичнику, у данашњој Македонији, као прво дете Василка и Досте. Крштено име му је било Павле, а пре монашког чина потписивао се као Павле Васиљев Тризловски.

Писмености се учи најпре у Манастиру Светог Јована Бигорског, а 1836. године прелази у Охрид, где му је учитељ био познати бугарски просветитељ, књижевник и борац за национално ослобођење словенских народа Димитар Миладинов (1810–1862).

Након Охрида, учи се у грчкој школи у Солуну и Цариграду. Од 1838. до 1842. године студира на Атинском универзитету, под покровитељством архимандрита Анатолија Зографског. По завршетку студија 1842. године прима монашки постриг у Манастиру Зограф на Светој Гори. Са Свете Горе као калуђер одлази у Одесу на

Духовну академију, а затим у Кипријановски манастир у Молдавији. Године 1846. завршава кијевску Духовну академију, а 1850. године Духовну академију у Москви. Почетком 1851. године почиње да служи у цркви при руском посланству у Цариграду. Године 1852. био је предавач у монашкој школи у Манастиру Зограф, а од 1852. до 1855. године предавао је црквенословенски језик у Богословском училишту на Халки. Двадесет деветог октобра 1859. године Цариградска патријаршија га хиротонише и поставља за Поленинског епископа. Хиротонију је извршио Солунски митрополит Неофит у патријаршијској цркви у Цариграду.

Године 1867. наречен је за Нишавског митрополита, али је у Пирот дошао тек након протеривања Митрополита Софронија 1868. године. Када је 1871. године самоиницијативно проглашена Бугарска егзархија, митрополит Партелије остао је Пиротски митрополит.

Био је велики пропагандиста бугаризма у Пироту и у великој мери је допринео развоју бугарских школа. С. Петровић наводи да је „почео јавно да гони свештенike и учитеље који су се јавно осећали Србима“. Са собом је у Пирот довео и Христа Пасарова, учитеља пловдивског Класног училишта, који је основао прву бугарску школу. Бугарска школа била је смештена у згради митрополије у дворишту Пазарске цркве. Митрополит Партелије је богослужио на црквенословенском, а беседе држао на бугарском језику.

Његов највећи допринос свакако је подизање нове пиротске цркве у насељу Тија бара, посвећене Успењу Пресвете Богородице. Он је успео да од султана Абдул Азиса издејствује ферман за њену градњу. Изградња цркве је почела 10. децембра 1870., а завршена је 1871. године. Цркву је зидао мајстор Јован Илић из Славиње, а изградњу цркве су финансирали угледни пиротски грађани. Једно звono за цркву даривао је краљ Милан. У Тефтеру Нишавске митрополије записано је да је на изградњу цркве потрошено 200.000 гроша. Осветио је и Цркву Светог оца Николаја Чудотворца у селу Студена, која је подигнута трудом и заслугом стрелачког проте Раденка Гмитровића.

Године 1872. основао је и прву женску школу у Пироту, а прва наставница ове школе била је Маријула Русева. Исте године у Пироту и околини се појавило велико нездадовољство због Митрополита Партелије, како због његове бугарске асимилаторске политике према српском становништву, тако и због високог црквеног пореза. Синод Бугарске егзархије је због тога послao у Пирот неколико својих представника, Митрополита Григорија и епископе Доротеја, Мелентија и Илариона. Циљ њихове посете био је да покушају да поправе затечено стање и нездадовољство народа.

Како се стање није мењало, Митрополит Партелије бива позван 1874. године у Цариград, где је октобра исте године смењен. Македонска историографија наводи да је сам поднео захтев за разрешење због здравствених проблема и да се преселио у Цариград, где је провео остатак живота трудећи се за интересе Егзархије. Митрополит Партелије умро је у ноћи између 19. и 20. фебруара 1876. године у Цариграду. Сахрањен је у бугарској Цркви Светог архијакона Стефана (буг. Желязнатата църква), где се и данас налази његов гроб.

Оставио је запажено место у бугарској књижевној делатности. Превео је житија Светог Климента Охридског и Охридског архиепископа Теофилакта, са грчког на црквенословенски. Сакупљао је и старе повеље и рукописе. Године 1859. објавио је два документа из Охридске архиепископије који се тичу Рилског манастира. На катедри пиротских митрополита наследиће га Евстатије, дотадашњи Митрополит пелагонијски.

ЕВСТАТИЈЕ ДИМИТРАКИЕВ

Митрополит пиротски од 1874. до 1878. године

Бугарски извори сведоче да је рођен око 1832. године у селу Големо Белово, у пазарџијској области у данашњој јужној Бугарској. На основу његове кондукт листе (=персоналног листа) Бугарске егзархије из 1886. године, сазнајemo да се школује најпре у родном месту, а касније у Пловдиву. Године 1850. постаје искушен Рилског манастира, одакле одлази 1853. године у Свету Гору. Манастир Зограф, у коме прима постриг око 1857. године, шаље га у Богословску школу на Халки. Са Халке одлази на студије у Јаши у данашњој Румунији, а затим у Кијев на Духовну академију, где завршава средње образовање. Године 1866. завршава и Московску духовну академију, где стиче степен кандидата богословља. Из



Москве одлази у Берлин, где 1876. завршава филозофију. Од 1867. до 1870. године студира медицину у Паризу. По завршетку студија враћа се у Манастир Зограф, где отвара монашку школу и болницу.

Двадесетог септембра 1872. године, на инсистирање бугарског Егзарха Антима, бива хиротонисан и наречен за Епископа пелагонијског, са седиштем у Битољу. Због лоших односа Цариградске патријаршије и самопроглашene Бугарске егзархије, Порта одбија да му потврди постављање, па га због тога Егзархија поставља на Врачанску митрополију.

Због тога што је био веома образован, велики борац за Егзархију, а услед насталих проблема са Партелијем Зографским, Синод Бугарске егзархије на предлог Софијског митрополита шаље га у Пирот да среди стање настало услед скуба у односима Егзархије са Цариградском патријаршијом. Одмах по доласку у Пирот затворио је све грчке школе и довео нове учитеље из Бугарске. Богослужио је у новој цркви у насељу Тија бара и како С. Петровић бележи „амвон нове цркве у његово време постаде трибина бугарштине. О већим хришћанским празницима ишао је до цркве свечано, на коњу, праћен од заптија и полицијског старешине“.

Више података о његовом животу и делатности остало је забележено из периода после ослобођења Пирота, 16. децембра 1877. године. На сам дан ослобођења града, око 11 сати ујутру, Митрополит Евстатије је на улазу у град са свештенством дочекао команданта српске војске Ђуру Хорватовића. Одатле је кренула литија до Старе цркве, где је служено благодарење у част победе. Прота Ђорђе Игњатовић из Топлог Дола, у својим „Успоменама“ сведочи о једној непријатности приликом сусрета Митрополита Евстатија са ослободиоцима града: „Пред народом беше владика Евстатије са свештенством, који – кад се приближи ћенерал са ајутантима на десетак корачаја – изговори ове фаталне речи: ‘Ми је Блгарети пиротски благодариме на српското оружје, којето ни днес освободи от петвековног ропства.’ – Те његове речи јако дирнуше ћенерала, те га пресече у говору речима: ‘Сад није време да гледамо ко је ко, но сваки цару царево, а Богу Божије’.“

Уред још увек несрећених политичких околности пре Санстефанског мира и Берлинског конгреса, однос Београдске митрополије према новим ослобођеним крајевима био је веома значајан. Тога ради, Митрополит београдски Михаило, уз помоћ краља

Милана, у својству владиног изасланика за црквена дела шаље у Пирот свештеника Николу Ружичића (потоњег Епископа нишког Никанора). Претпостављамо да је овакав гест Митрополита Михаила и краља Милана имао за циљ уклањање егзархијских свештеника и учитеља, али и увид у делатност Митрополита Евстатија. Наиме, када је Пирот ослобођен, Митрополит Евстатије се јавно одрекао свог дотадашњег рада у корист Бугарске егзархије, оправдавајући се да је желео да заштити народ од фанариотског утицаја и јелинозаторске политike његових претходника. Како је на једном месту забележено „дао је часну реч да ће бити добар Србин“. Код Митрополита Михаила и краља Милана постојала је, вероватно оправдана сумња у истинитост његових намера.

Први сусрет Митрополита Евстатија и свештеника Николе Ружичића био је званичан. Из овог периода, као архивска грађа, значајно нам је писмо поменутог свештеника министру црквених дела Краљевине Србије, г. А. Васиљевићу, датовано 18. јануара 1878. године, где каже: „Начелник округа пиротског г. Ђока Стефановић одвео ме је ка г. митрополиту и представио ме њему. Господин митрополит, по виду моме, примио је Вашу наредбу са задовољством и особитом радошћу, изразивши се, да се је нуждовао у таквом лицу. С тога молио је, да Вам се изјави особита благодарност на Вашој доброти. Приликом овом, дозволите ми г. министре, да Вам јавим, да је на мене врло храбар упечатак произвела цела опстанивка господина митрополита. Кућа у којој живи, више је него жалосна, а стање његово изгледа, као једног пустињака. О конзисторији, а камоли о другим званичним телима ни трага нема, као и о црквеним протоколима и рачунима.“

Свештеник Никола Ружичић био је обавезан да у Нишавској митрополији спроведе у дело акт Митрополита Михаила упућен Нишком епископу Виктору и Пиротском епископу Евстатију. Значајан документ из архивске грађе којом располажемо је и посланица Митрополита Михаила епископима у Нишу и Пироту, у којој се између осталог позивају да, усред новонасталих околности, приступе Београдској митрополији, помињу на богослужењима краља Милана и краљицу Наталију, као и Митрополита Михаила.

Митрополити, нишки Виктор и пиротски Евстатије, спровели су у дело овај акт Митрополита Михаила. Одбацили су своје титуле егзархијских митрополита и пристали уз Српску митрополију и Митрополиту Михаила. У сагласности са Цариградском патријаршијом, са њих је скинута анатема. Однос, сада владике Евстатија и Српске митрополије био је добар. У прилог овоме навешћемо да је свештеник Никола Ружичић средином јануара 1878. године у Пироту формирао одбор Црвеног крста који је требало да помогне српску војску, а владика Евстатије изабран је за његовог првог председника. Митрополит Михаило и Епископ Евстатије ће се први пут лично срести у Нишу 13. фебруара 1878. године, на дан Светог Симеона Мироточивог, поводом освећења нишке Саборне цркве Силаска Светог Духа на apostole. Том приликом на светој литургији, богослужили су заједно Митрополит Михаило, Епископ Виктор и Епископ Евстатије. Након освећења Цркве, краљ Милан приредио је свечани пријем у свом двору. У „Новинама српским“ број 42 од 23. фебруара 1878. године, описан је догађај освећења нишке Саборне цркве. Тамо је између осталог и забележена беседа Пиротског епископа Евстатија, изговорена у краљевом двору.

Након Берлинског конгреса, крајем јула 1878. године, када је Пирот коначно припао Краљевини Србији, владика Евстатије удаљен је из Пирота. У српској историографији и архивској грађи нисмо могли да пронађемо објективан закључак због чега је владика Евстатије смењен са трона Нишавске епископије. Према подацима којима наши извори располажу, владика Евстатије је послат у Манастир Светог Романа у Ђунису. Последњи помен владике Евстатија у српској историографији налазимо августа 1878. године, у акту крушевачког начелника, који од државе тражи 1431 динар „колико износи трошак Епископа Евстатија у Крушевцу“.

Ипак, бугарски извори мало другачије бележе хронологију догађаја и ближе расветљавају околности око смене и претеривања владике Евстатија. Како бележи К. Венев, након Берлинског конгреса, у Пироту је владика почeo да подбуњује народ и тражи присаједињење Бугарској кнежевини. Тимочки корпус српске војске блокирао је град и ухапсио 48 побуњеника, а владику ухапсио и довео у Ниш. Архива Бугарске академије наука (БАН), чува писмо које владика Евстатије 17. фебруара 1878. године шаље Митрополиту Мелентију Софијском и Марину Дринову, председнику

бугарског посланства у Русији. У писму, између осталог, он пише да ће га из Ниша интернирати у Крушевац или Манастир Љубостињу, где ће бити заточен, због тога што сви житељи Пиротске епархије желе сједињење са телом бугарског народа и покровитељство Русије, а не Србије. Још моли и посредство руске дипломатије у његовом ослобађању.

Изгледа да је ово писмо имало жељени ефекат. По писању Е. Хаџиникове, под притиском руске администрације, Митрополит Евстатије је 1879. године пуштен из интернације и послат у Бугарску, где исте године бива постављен за управитеља Егзархијског духовног училишта у Самокову и депутат у Уставној скупштини (Учредитељно събрание), која је радила на конституисању независне Бугарске кнежевине под привременом управом Русије. Због сукоба са странком Режима надлежности (Режимъ на пълномощията), као члан Конзервативне партије, 1883. године одлази у Цариград. Године 1855. постављен је за митрополита у Једренима, у данашњој Турској. Упокојио се 9. децембра 1888. године. Сахрањен је у Цркви Светих Константина и Јелене у Једренима, у седећем положају иза олтара, где се и данас налази његов гроб. У националном архиву Пазарџика, остала је сачувана фотографија са његове сахране.



Пиротска митрополија је актом Београдског митрополита Михаила од 1. новембра 1880. године укинута, а њене територије у новој организацији Кнежевине Србије стављене су под духовну надлежност Нишке епархије и Нишког епископа Виктора Чолакова.

¹На основу Каталога епископија и епископа Цариградске патријаршије, до присаједињења Пиротске митрополије Бугарској егзархији, у Пироту су столовали следећи фанариотски епископи, који су носили титулу епископа нишавских: Серафим (+1808), Самуил (1808–1809), Харалампије (1809–1812), Самуил II (1812–1815), Мелентије, Архиепископ нишки и нишавски (1815–1821), Данило (1821–1823), Хризант (1823–1826), Јероним (1826–1836), Нектарије (1836–1853), Антим (1853–1860), Доротеј Иванов Спасов (1860–1861) и Софроније (1861–1867).

УСПОМЕНЕ ПРОТЕ ПЕТРА ИКОНОМОВИЋА

Моја биографија од постанка мого рођења па до последњег часа мoga живота. Рођен сам 1849. год. јуна 16-ог у четвртак у вече у сат три уочи петак. Крштен сам 1849. год. јуна 19-ог у недељу. 1866. год. маја осмог у свету недељу прстеновах моју попадију Зајицу. 1868. год. 12. маја венчах се са мојом попадијом Зајицом. 1874. год 16. фебруара субота првопосна на дан Св. Тодора рукоположи ме за јеродјакона преосвећени Виктор, а 17. фебруара 1874. г. у недељу православну произведе ме за свјаштеника госп. Виктор митрополит Нишки.

О мојој биографији наводим следеће:

1872. г. маја 12. поверена нам би мисија ослобођења и уједињења Српства и то блаженопочившег књаза српског Милана, госп. Митрополита Михајла, госп. Риста Радиваја Милојковића и Ранка Алимпића као што рекох исте

1872. год. маја 12-ог. Позваше мoga оца Јована Поповића Иконома и мене лично у митрополији. Ту застадосмо књаза Милана, Ристића, Радиваја Милојковића и Ранка Алимпића у митрополији. Књаз Милан упита мoga сина и мене како смо допутовали из Ниша? Како су Турци у Нишу? Како живе грађани Нишије с Турцима? Чине ли Турци зулум хришћанима и пређе одмах на ствар. Рече моме оцу: Господинеproto, ја сам Вас позвао преко високопреосвећеног митрополита са сином, да вас упитам, ви имате у Босни у Сарајеву сестру неку. Оћете ли ићи код ње да се видите са њом, а и нама учините једну услугу, као Србин. Ја сам рад да ослободим народ српски преко границу и продужим мисију мојих предака. Вама господинеproto и Вашем сину Пере поверавамо следеће: Ви ћете се одавде из Београда кренути у Босни за Сарајево. Ову моју поруку писмену, а и усмену, изручите вођи устанка, госп. Сави Косановићу, архимандриту. Да је моја жеља и мoga народа српског да се једном Српски народ ослободи ига турског, итд. 16-ог маја 1872. год. крену се мој отац Јован Поповић Иконом из Београда за Босну у Сарајево код своје сестре Магде, понев са собом својеучрно писмо г. Сави Косановићу од књаза Милана. То писмо књажево заковасмо га у ципелу испод пенџета у ковано. У повратку из Сарајева у Београд мој отац одседе у митрополији код госп. митрополита Мијаила, ово је знао архимандрит Нестор и Коста Црногорац, сви су свуда проводили по Београд мoga оца, а и сам г. Коста Црногорац, водио је мoga оца Јована и до дворца књаза Милана. По извршеној поруци књажевој 1873. год. позвани бисмо и опет од књаза Милана, митрополита Мијаила, госп. Јована Ристића и Ранка Алимпића, поверише и опет нама жељу српског владара да извршимо у Нишу заверу против петвековног тиранина, и то овак: Књаз Милан рече, господинеproto ви сте Ваше учинили, требали би и данас да продужите, али нећемо да вас више моримо. Ви сте стар човек, а и теби, требала би замена да се једном одморите. Зато

наређујемо Вама да Ваш син Петар продужи Ваше предузеће. Њему стављамо у дужност, да он продужи и даље. Моја је – рече књаз Милан воља и мoga народа да се Колу Рашићу и друговима учини једна завера како би и они били готови за устанак и придрже се устанку Босанско-херцеговачком. То ћете се постарати, Ви Пере, вашег оца да замениш. Што пре тражите од оног Бугарина Виктора да Вас произведе за свештеника и да Ви учините заверу Рашићу и друговима за ослобођење и уједињење Српства. То Вам стављам у дужност, и оде књаз Милан. Остадосмо са митрополитом, Ристићем, Радивајем Милојковићем и Ранком Алимпићем. Наредиши ми да одмах поднесем молбу Синоду и владици Виктору за рукополагање. По доласку из Београда исте године у Нишу, поднесосмо молбу Синоду у коме је председавао владика Виктор,

а чланови били су: попа Стјаноје, попа Илић, попа Сотира Међуровачког отац, прота Младен, Жила Адамушевић, Џека Преметарац и остали. Синод одби моју и мoga оца молбу, с тим велећи нећемо гркоман, ми имамо муку, од његовог оца попа Ване Иконома, а доцније имаћемо већу муку од његовог сина као млада човека. Кад постане свештеник правиће нам сметње. После њиховог решења, поднесосмо молбу још једну и другу и опет нас одбише. Поднесосмо и трећу молбу, на њој ставише решење овако: пошто и по трећи пут моли Иконом за његовог сина да се рукоположи за свештеника, то решавамо следеће: Јован Поповић Иконом даје следећу својеручну обавезу да неће више мешати се у парохији и у другим стварима општим и да стави у молби како је много стар, ћорав, сакат, не види ништа и да се неће мешати у никакве ствари опште, итд. Ово овакво решење достависмо Његовом Високопреосвећенству митрополиту Михаилу. После извесног времена, добисмо наређење да исту онакву молбу поднесемо Синоду па ако се и ка тој молби оглуше и не хтедну да ме рукоположи Виктор владика митрополит Мијаило наређује, да одмах одемо у Београд и да ће ме послати у Цариград, патријаршији да ме тамо у патријаршији рукоположе за свештеника у Нишу. Док је дошао оваки одговор од митрополита Мијаила, Коле Рашић лично отиде г. владики Виктору, нешто милиом, нешто силом и претњом, ондак се реши владика Виктор те ме рукоположи за свештеника и то овако: 1874. год. 15. фебруара за дјакона, 16-ог истог месеца за свештеника, а 24. фебруара 1874. год. учиних заверу, заверим, закунем Николу Рашића и другове на Часном Крсту и Светом Јеванђељу за ослобођење и уједињење Српства у кући Мијаила Божидарца.

Петар Икономовић, свештеник нишки

Преузето из Архива Епархије нишке, VD-P/006



Фото: Архив Епархије нишке

Петар Икономовић, свештеник нишки

КУЛТУРНИ ПРОГРАМ СВЕТОСАВСКОГ ДОМА САБОРНОГ ХРАМА У НИШУ

Недељни културни програм Светосавског дома Саборне цркве у Нишу покренут је октобра 2016. године са благословом Његовог преосвештенства Епископа рашко-призренског Теодосија, администратора Епархије нишке. Предавања у оквиру овог програма организована су у редовним приликама сваког уторка, у продужетку акатиста од 17 часова, у малој сали Светосавског дома, пред извесним бројем редовних посетилаца. Овај програм био је осмишљен и реализован као својеврсна смотра хришћанске интелигенције града Ниша и околине – свештеника, професора богословије и катихета. Свака од тема обрађених у овом програму представљена је широј јавности у облику резимеа на веб-сајту Православне епархије нишке, а целокупни снимци предавања снимани су и сачувани у архиви Радија „Глас“.

У периоду од октобра 2016. до јула 2017, у овом програму узели су учешће следећи предавачи:

4. 10. 2016. *Смисао божанствене литургије.*

Бобан Стојковић, протопрезвитер, професор богословије.

11. 10. 2016. *Владика Доситеј – светитељ на трону нишких епископа.*

Миодраг Павловић, протопрезвитер.

1. 11. 2016. *Хришћанско наслеђе града Ниша.*

Далибор Мидић, ђакон, катихета.

15. 11. 2016. *Царство Божје међу нама.*

Мр Љубиша Костић, презвитер, професор богословије.

22. 11. 2016. *Анђели и људи.*

Мр Иван Цветковић, протопрезвитер,
бивши професор богословије.

29. 11. 2016. *О читању Светог писма.*

Огњен Станковић, презвитер.

20. 12. 2016. *Покажање, примери из Светог писма.*

Стефан Ранчић, катихета.

27. 12. 2016. *Смисао поста у Православној цркви.*

Борислав Стаменковић, протонамесник.

3. 1. 2017. *Овалюћење у разумевању савременог човека.*

Дејан Николић, ђакон, професор богословије.

10. 1. 2017. *Штаје светосавље?*

Владимир Вељковић, катихета.

17. 1. 2017. *Светосавска традиција духовног руковођења.*

Радован Петровић, умировљени протопрезвитер ставрофор,
бивши професор богословије.

31. 1. 2017. *Православно гледиште о проблемима абортуса
и вантелесне оплодње.*

Стефан Цинцаревић, презвитер, професор богословије.

7. 2. 2017. *Мушки-женски односи у светлу јеврејског текста
друге главе Књиге посташа.*

Др Дарко Костић, катихета.

21. 2. 2017. *Душа после смрти.*

Мр Александар Стаменковић, презвитер.

7. 3. 2017. *Велики сабор на Криту 2016.*

Др Бобан Димитријевић, презвитер, професор богословије.



14. 3. 2017. „*Ослобађање од греха већа је благодат него ослобађање од невоље*“, анализа школске лектире „*Робинзон Крусо*“.

Кристина Костић, катихета.

21. 3. 2017. *Искушења у животу православних хришћана.*

Милан Николић, протопрезвитер.

28. 3. 2017. *Савремени подвигници Православне цркве.*

Мирољуб Стојановић,
умировљени протопрезвитер ставрофор.

4. 4. 2017. *Пројекција документарног филма „*Васкрс у Јерусалиму*“.*

Драган Станковић, презвитер.

25. 4. 2017. *Православна идеологија васпитања.*

Др Ивица Живковић, службеник,
бивши професор богословије.

2. 5. 2017. *Православна вера и питање самоубиства.*

Младен Маринковић, презвитер, катихета.

9. 5. 2017. *Светотајински живот цркве.*

Светислав Петровић, протопрезвитер.

16. 5. 2017. *Разлике у црквеном животу православних и протестаната.*

Биљана Стаменковић, катихета.

30. 5. 2017. *Радост постојања у Христу.*

Владан Стојановић, презвитер.

13. 6. 2017. *Језик и стил владике Николаја.*

Зоран Вучковић, наставник,
бивши професор богословије.

20. 6. 2017. *Пост и деца, искуства из верске наставе.*

Марина Ђокић, катихета.

4. 7. 2017. *О старију Илији, сведоку вере наших дана.*

Александар Ђорђев, протопрезвитер.

18. 7. 2017. *О односима између људи.*

Милан Костић, презвитер.

Митрополит волокаламски Иларион

БЕЗ БОГА ЈЕ НЕМОГУЋЕ ИЗГРАДИТИ ДРУШТВО КОЈЕ СТОЈИ НА ОСНОВАМА ИСТИНЕ И ПРАВДЕ

*Интервју са Митрополитом волокаламским Иларионом, 5. новембра 2017. године
у емисији „Црква и свет“, на каналу Русија 24*

Е. Грачева: Приближава се 7. новембар, датум велике Октобарске социјалистичке револуције. То је један од најтрагичнијих догађаја од почетка XX века, који је уједно и преусмерио сам ток светске историје. Владимир Путин је поводом стогодишњице револуције позвао на коначно подвлачење црте поводом раскола који постоји у народу, наглашавајући да би од сада 7. новембар требало посматрати као симбол окончања свих размишљаја која тај раскол вуче са собом. Шта овај датум пре свега значи за цркву?

Митрополит Иларион: За цркву овај датум пре свега значи молитвено сећање на милионе људи који су били жртве револуције и њених последица. Реч је, без сваке сумње, о веома трагичном догађају у историји наше отаџбине. Мада се о том питању сада могу чути разни ставови, како о самој револуцији, тако и о ономе што је било после ње, црква је, без обзира на све, свој став о томе показала канонизујући руске новомученике и исповеднике јубиларне 2000. године. Тада је црква молитвено, поименице, прославила више од хиљаду људи, док се сада у том црквеном диптиху налази више од две хиљаде имена. Треба нагласити да је црква, поред тих светих



мученика чија имена су нам позната, прославила и оне хиљаде и стотине хиљада мирјана, монаха, свештеника и архијереја, чија су имена позната једино Господу. Црква је и тим поступком отворено посведочила о томе ко су биле жртве, а ко злочинци. Лично мислим да је таква једна одлука заснована на историјској анализи коју црква предузима кад год се као друштво приближавамо сличним годишњицама. Превасходно, ми не смејмо да заборавимо невине жртве, дужни смо да се молимо за њихово упокојење. Такође не смејмо да заборављамо ни лекције којима нас историја учи. Мислим да је најбитнија лекција коју можемо да извучемо из револуције и догађаја који су јој уследили то да је без Бога немогуће изградити друштво на основама истине и правде. Уколико се власт свесно и демонстративно противи Богу, то само по себи значи да она није од Бога, да ти људи не испуњавају вољу Божју, већ вољу некога другог.

Е. Грачева: Може ли се рећи да је пре сто година црква, својом сервилношћу према држави, на неки начин погурала у револуцију хришћански настројену интелигенцију?

Митрополит Иларион: Не, црква никога није гурала ка револуцији, већ управо супротно. У лицу својих најбољих заступника, она је упозоравала на то какве последице могу из револуције настати. Треба нагласити да је и у хришћанској интелигенцији о којој ви

говорите постојала плејада, да тако кажем, пророка, која је предсказала ујасне последице револуције. Достојевски је био један од њих. Он је у свом роману *Зли дуси* пророчки описао управо људе који су у Русији 1917. дошли на власт. Црква је такође упозоравала на опасност од револуције устима сопствених пророка какви су били Свети Јован Кронштадски и Свети Филарет Московски. Управо је позиција могућности да упозорава на опасност од револуције повод неколицини ондашњих критичара из редова интелигенције, као и данашњим критичарима, за оптужбу против цркве да је тобоже била послушна држави. Међутим црква никада не показује такав однос према власти која не стоји на страни хришћанских идеала. Свима је познато да је црква, када су 1917. године большевици преузели власт и обнародовали свој програм уништења цркве и борбе против вере, масовно убијајући архијереје, свештенике, монахе, монахиње и верујући народ, подигла свој глас и да је ту власт патријарх Тихон предао проклетству.

Е. Грачева: Поменули сте писце пророке. Можда би овде било корисно поменути онога за кога се каже да је био „огледало руске револуције“. Да ли бисте Ви назвали Лава Николајевича Толстоја „огледалом руске револуције“?

Митрополит Иларион: Толстој је „огледалом руске револуције“, уколико се добро сећам, назвао Владимир Иљић Лењин. Мислим да је та квалификација по много чему исправна, будући да је Толстој био велики писац, прави литературни уметник, чијим се делима дивила целокупна Русија. У једном тренутку он је умислио да је морални судија. Тај тренутак поклопио се са његовим напуштањем цркве, које је он описао у својој књизи под насловом *Исповест*. Треба нагласити да његов одлазак из цркве није био само његов лични избор. Он је у једном периоду почeo да пише enormну количину књига на религиозне теме и питања, а све је то била антицрквена и антирелигиозна литература. Због чега је црква, на крају крајева, решила да га искључи из црквене заједнице? Не може се рећи да је то било изопштење колико констатација чињенице да се Толстој сам удаљио од цркве, да се својим ставом усрптиво њеном учењу. Када је та одлука Синода била објављена, Толстој се с тиме сложио, рекавши да није сагласан са црквом, да је против ње, да је у ствари он сам сеbe одлучио од цркве. Никаквих примедби с његове стране није било. Једина особа којој је било тешко да прихвати ту одлуку била је његова жена Софија Андрејевна. Толстој је добро разумeo да је то последица његових сопствених дела. Таквим својим ангажманом он је на неки начин и припремио руску револуцију, пре свега тиме што је устао на највећу светињу руског народа, на православну веру и на цркву. Мислим да је та његова антицрквена пропаганда, добрим делом и припремила руску интелигенцију и део народа да прихвати будућу большевичку власт.

Е. Грачева: Готово сто година после револуције, историчари констатују једну парадоксалну чињеницу, даје у годинама највећег прогона цркве било много више оних који себе убрајају у црквени и верујући народ него у Руској империји пре револуције, када је у документима постојала рубрика са ознаком вероисповести. Чиме се то може објаснити?

Митрополит Иларион: Ја не мислим да их је било више. Позната је статистика из 1937. године, када се током пописа становни-

штва вејли број људи изјаснио као верујући, иако нису били у обавези да ту рубрику попуњавају. Од 56,7% оних који су то учинили, 80% декларисало се православним хришћанима. Двадесет година борбе против религије, практично потпуно физичко истребљење цркве, само ако се узме у обзир бројност храмова, којих је од шездесет хиљада пре револуције остало око стотинак, стрељањем десеткован и епископат и клир, затворени апсолутно сви манастири и духовне школе, стварање атеистичких комитета – упркос својoj пропаганди и уништавању народа због вере, те 1937. године 56,7% људи изјашњава се као верујући народ. Лично мислим да то само по себи сведочи колико је заправо та њихова вера била јака. Иако гоњена, она је успела да се сачува у народу.

Е. Грачева: Колико се, по Вашем мишљењу, изменио поглед младих људи старости од 25 до 40 година, на личност Николаја II, узимајући у обзир откривање све више архивске грађе која је раније била недоступна, укључујући и фотографије царске породице?

Митрополит Иларион: Мени је јако тешко да о томе донесем неки закључак, пре свега због тога што се људи данас, а посебно омладина, генерално врло мало интересују за историју. То је један од оних проблема на које данас константно скрећемо пажњу. Међутим, путем изложби, билборда постављаних по Москви и осталим градовима, црква са своје стране напомиње људима о историји последњег руског цара, о његовој супружничкој љубави према својој жени и о трагичном крају целе те приче, која се завршила убиством царске породице у Ипатијевском дворцу. Нема случајности у томе што се у богослужбеним текстовима, састављеним после канонизације Николаја II и његове породице, његова смрт упоређује са смрћу Христа на Голготи. У суштини, голготска смрт Исуса Христа била је последица кршења закона и резултат првосвештеничке завере којом су успели да издејствују његову осуду на смрт. По свим људским мерилима ту чињеницу не можемо назвати никако другачије до безакоњем. Као што зnamо, то што је изгледало као највећи пораз, претворило се у најсветлију победу. Сада, уколико говоримо о последњем руском цару, његов животни пут је у неком смислу понављање Христовог пута. Он је, као и цела његова породица, заједно са малолетном децом, био невина жртва, а у очима цркве њихов крај је био мученички. Тако је моменат највећег стида и срамоте за нашу државу, црква преобратаила у моменат највеће славе. Управо кроз то трагично страдање ми смо добили наше небеске покровитеље и молитвене заступнице.

Е. Грачева: У чemu је тада био његов пропуст, као цара који је носио одговорност за тако велику државу и нацију?

Митрополит Иларион: Из наше перспективе, скоро сто година касније, веома је тешко судити о историјским грешкама било једних или других државника. Највероватније је улазак Русије у рат био кардинална грешка. Уопште, сваки улазак у рат везан је за последице које се често не могу предвидети. Поједине државе које су тада улазиле у рат нису биле сигурне да ће тај сукоб ескалирати до светских размера. Сви су се надали брзој победи уз чију помоћ би могли да реше своје политичке проблеме. На крају се показало да је тај сукоб довео не само до пада неколико империја, већ и до ивићемилионских жртава. Када је Николај II доносио решење о ступању Русије у рат, он, наравно, није могао све то да зна. Да ли је могао донети неку другачију одлуку? То је сада веома тешко рећи. На такво питање одговор могу дати најпре историчари. Остаје чињеница да је тај рат изнутра разјео снагу руског народа. Он је постао основа на којој су револуционарна стремљења почела неконтролисано да расну. Епилог је постao неизбежан када је тада противничка сила Немачка послала запечаћен воз са више од двеста револуционара предвођених Лењином, који су својом пропагандом и немачким новцем успели да ослабе народ и војску. Тако је револуција, о којој су пројековали велики умови XIX века, у нашој држави, нажалост, постала реалност.

Е. Грачева: Мислите ли да је Русија на почетку XX века имала прилике да постане напредна држава, условно говорећи, капитали-

стичког типа? Као што зnamо, у том периоду све реформе наилазиле су на неодобравање у свим слојевима друштва.

Митрополит Иларион: Мислим да је Русија имала прилику да достigne далеко веће успехе него што је то био случај, да се уместо револуционарним развијала прогресивним путем. Русија је имала огромни потенцијал. Економски раст био је у порасту, иако су спровођене реформе биле праћене извесном врстом отпора. Међутим, зар се исто не може рећи и за реформе које се спроводе у наше време? Нисмо ли и ми сведоци тога да власт критикована од либерала трпи исте критике и од конзервативаца? Лично сматрам да проблеми било које врсте могу бити решени прогресивним путем. Сведоци смо безброј дискусија о питању револуције и њених плодова, онога шта нам је донела и због чега је била потребна. Да, тачно је, сви ми имамо неке проблеме. Али хајде да се зауставимо и замисlimo над чињеницом шта би се дододило уколико бисмо сада кренули да



поткопавамо своју државу, да пустимо да по њој роваре туђини који ће уз помоћ финансија из иностранства срушити власт, преузети је и на крају нас усрећити масовним репресијама и гоњењима. Да ли нам је то стварно потребно? Управо смо сличну ситуацију и имали пре сто година. Русија је у крајњој линији, барем до почетка Првог светског рата имала стабилан и брз развој, нарочито на економском и просветном плану, али ништа мање и на осталим пољима. Сетимо се само да је план о електрификацији целе државе био разрађен још у време цара, иако је на крају приписан Лењину. Из тога видимо да је у царској Русији постојала могућност развоја, али да је она пропуштена због револуције коју је наша земља скупо платила. Цена револуције били су милиони људских живота. Мислим да нам сама ова чињеница даје одговор на питање да ли нам је она била потребна или не.

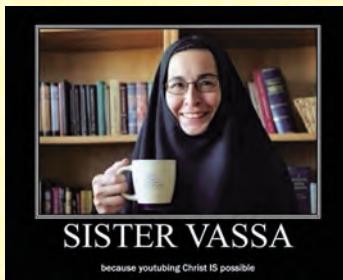
Е. Грачева: Како Ви гледате на чињеницу да су неки од крвника револуције били синови свештеника или верујући људи? Сетимо се само Стаљина, који је у Грузији завршио православну богословију.

Митрополит Иларион: Стаљин је био верник у једном почетном стадијуму своје делатности, али је после, без сваке сумње, напустио цркву. Чини ми се да су, на исти начин као што је међу дванаесторицом апостола био један Јуда, тако и у верујућем народу, па и међу децом свештеника, постојале Јуде, издајници који су напустили цркву и окренули се против ње. Таквих је било мало, можда један наспрам дванаесторице, можда чак и мање. Као што не треба узети за грех Господу избор дванаесторице од којих се један показао као издајник, тако не треба ни цркву оптуживати за то да су из њених недара изашли револуционари. На те оптужбе може се одговорити речима Јеванђеља: „Од нас изиђоше, али не бијају од нас“ (1 Јн 2, 19).

Са руског превео Бранко Малешевић
Фото: www.pravoslavie.ru

КАФА КОД СЕСТРА ВАСЕ

Jep Христа ЈЕСТЕ могуће поставити на YouTube



Др Васа Ларин је расофorna монахиња и православна литургијарка, водитељка популарних катихетских програма на интернету, познатих под називом „Кафа код сестра Васе“ (www.coffeewithsistervassa.com). Њено мисионарско деловање укључује једну свакодневну објаву (са кратким освртом на библијски одељак), седмични аудио-серијал и текући видео-курс Божанствене литургије (доступан на адреси patreon.com), као и неколико десетина YouTube видео-снимака.

Варвара Георгиевна Ларина рођена је 1970. године у држави Њујорк, САД. У раној младости напустила је школовање како би приступила чувеном женском манастиру Лесна у Француској, који се налази под управом православне Руске заграничне цркве. Увидевши да се млада монахиња вредно посвећује изучавању обимних садржаја, почев од историје црквеног типика до дела светих отаца на различитим језицима, њен духовни отац, знаменити берлински архиепископ Марко (Арпт), упутио је сестру Васу на Православни институт Минхенског универзитета. На овим студијама сестра Васа задобила је степен мастерса, а потом и докторат из историје византијске литургије, под менторским руководством познатог римског научника Роберта Тафта, од којег је усвојила – како сама каже – добру језуитску мудрост у области свог академског позива.

Као високообразована православна монахиња, сестра Васа је неколико година предавала на католичком факултету Бечког универзитета. То искуство донело јој је извесну фрустрацију, када је схватила да држи часове и пише углавном за студенте изван своје цркве, и то за мали број истраживача једне научне области. У њеној цркви места за жену која би подучавала православној литургици није било. Посматрајући примере професора познатих универзитета, који су своје курсеве постављали на интернет, а с друге стране и многе забавне садржаје појединача чија је порука доспевала до милиона људи широм света, опет свесна претеране сўмурности дела црквене политике она заједнице којој припада, сестра Васа је, након истека уговора са факултетом, одлучила да покрене нови посао – једну самосталну, самофинансирајућу мисионарску службу, уз помоћ интернет ресурса и неколико помоћника.

Мисија „Кафе код сестре Васе“, како је она сама дефинише, састоји се у томе да окупља људе широм света око обједињујућих истина нашег предања. То за њу, поред осталог, значи и премостити јаз који постоји између монашког живота и „света“. Она представља себе каква јесте у овом периоду свог живота, станујући у једном великом европском граду и у средњег разматрајући поруке различитих личности и догађаја из нашег црквеног календара. Такође уноси и пратећу грађу – гомилу незгода које види и доживљава на улици, чија позадина уме да буде прилично дубиозна – како би нагласила да православно монаштво, као ни православље уопште, не живе под неким стакленим звоном, без икаквог додира са „овим светом“. Мисија је, по речима сестре Васе, у томе да сјединимо све људе, не само неки изабран, специјални круг.

Сестра Васа прича да је, начинивши свој први видео рад „Мамант – светац тинејџер“, добила благослов свог епископа у Немачкој. Међутим, дошло је до отпора према овој врсти рада од стране централне администрације Руске заграничне цркве. Снимак је

убрзо скинут са званичног сајта ове заједнице. Поједини свештеници назвали су га „бесмислицом распеване католичке калуђерице“. Од тада није више било ни помена о њеним радовима на сајту цркве, као ни било какве подршке. Она је такав развој догађаја доживела као благослов, јер се на тај начин учимо да сами подржавамо себе. Одлучила је да своје аудио-серијале и видео курсеве наплаћује, како би преузела личну одговорност и избегла било чију бригу за оно што она у име цркве поручује.

Према искуствима сестре Васе, знатно је теже направити добро видео-издање него снимити аудио-материјал. Тада рад захтева вишесовне припреме, укључујући слике, текст и музику. Такође, то треба извести на видљив начин, што може бити прилично обесхрабрујуће, нарочито за православну жену – у Руској заграничној цркви – где извесни концепти „скромности“ јавну појаву жене чине неукусном. Потребно је имати храбrosti да будете своји, нарочито визуелно, пред потенцијално многоbroјним интернет аудиторијумом. То је – тврди сестра Васа – тешко и за њу саму, мада она, као жена, нема шта да изгуби, мислећи на некакву позицију или јерархијски чин. Тако њу, можда иронично, позиција жене у којој се налази ослобађа бриге о свом имену и последицама до којих он може довести.

Добро је што се путем овог медија појављује особа сама као неко сасвим јединствен – сведочи монахиња Васа. Ми просто морамо бити оно што јесмо када у данашње време преносимо Божју реч. Постмодерна психа има веома оштар радар за све што није аутентично. Уопште, она верује да су људи свих поколења позвани да у самом свом животу контекстуализују реч Божју коју су примили, најпре је уносећи у свој властити контекст, чиме се она „рађа“ у свету у којем живимо.

Тим сестре Васе користи Фејсбук, Твтер, Инстаграм, ЈУТјуб и руску друштвену медијску платформу В-контакт. Они шаљу своју дневну поруку путем мејл-листе на 2300 адреса. Такође два пута седмично постављају аудио-серијале и видео-курсеве за посетиоце који плаћају приступ. Затим, имају свој веб-сајт са седмичним стрипом и дневним освртима на Свето писмо или православну литургију. Њени помоћници одржавају контакт преко мејлова, проследијујући јој сва питања, на која она лично одговара. Сестра Васа такође лично пише одговоре на њиховим двема Фејсбук странама.

Лична питања, каже сестра Васа, могу бити веома мучна, јер људи су жељни да се отворе једној монахињи која живи негде преко океана. Она се у Бечу не среће ни са ким лично и све своје време посвећује молитви и раду. Држи се правила да своје садржаје саставља на основу онога што је у том тренутку интересује. Она не губи много времена испитујући шта ће њеним пратиоцима бити интересантно или популарно. Верује да ће оно што њој самој привуче пажњу бити занимљиво и њима, јер живе у истом свету.

Сестра Васа додаје: ако не можете поднети врућину, држите се даље од кухиње. Такозвани „православни интернет“ зна да буде brutalan. Али то се не тиче нас, све док хоћемо да ширимо Реч. Зато, поручује она, будите своји и делите себе, остајући близки Христу и његовој речи, старајући се, по речима Јеванђеља, да он расте, а да се ви умањујете.

ДАНАС ДЕЦА УЧЕ РОДИТЕЉЕ

Разговор са Миленом Биберовић, вероучитељицом

Милена Биберовић је рођена и одрасла у породици економиста. Деведесетих година они су се обратили интензивнијем црквеној животу, захваљујући оцу Илији (Милинковићу), нашем знаменитом духовнику, који је у Нишу и околини – како Милена каже – изграђивао живу веру у људима. Старчевим молитвама и саветима њена мајка оздравила је од тешке болести, а Милена се определила за овај узвишени позив којим се и данас бави. Као вероучитељ је почела да ради још као студенткиња Богословског института Српске православне цркве, а данас припада броју вероучитеља са високим теолошким образовањем и најдужим радним искуством.

Поред редовног програма за верску наставу који реализују у школи, Милена Биберовић осмишљава и планове за секције из верске наставе. У нишкој основној школи „Душан Радовић“ водила је драмску секцију, две секције за црквено појање и секцију за анализу библијских текстова и житија светих. Захваљујући њеном труду, ова школа је била запажена по учешћу великог броја ученика веронауке на приредбама поводом Дана школе и Ускrsa, чији се садржаји и слике могу видети и на сајту Православне епархије нишке.

Подучавајући ученике црквеном појању, ова вероучитељица се труди да их на посебан начин приближи богослужењима. Док је радила у основној школи у Мерошинији Балајицу, водила је ученике на литургију и учила их је да певају за певницом. Сада предаје у основним школама „Доситеј Обрадовић“ у Нишу и „Десанка Максимовић“ у Чокоту. Као некадашњи члан хора „Бранко“, Милена већ годинама пева за певницом Храма Светог Луке у Нишу, где јој се у све већем броју придружују ученици и ученице из оних школа у којима је предавала.

Који је смисао верске наставе у Србији данас?

Смисао веронауке има два нивоа: сотиролошки и васпитни. Да би се остварио сотиролошки циљ веронауке, да би се дечје душе спасавале, потребно је да се и родитељи ученика веронауке укључе и заједно са децом учествују на богослужењима у цркви. Нијеовољно само то да се дете упозна са садржајима програма верске наставе. Потребно је да оно и животом почне да потврђује своју веру, како су то чинили наши светитељи чије животе им ми, као нашаједнички узор, наводимо.

Током протеклих педесет година под комунизмом, смисао познавања вере свео се на пукотворавање традиције, прослављање крсне славе, без неког посебног знања о томе ко је био светитељ кога славимо и зашто уопште славимо. Комунизам је нанео велику штету генерацијама, тако да данас многа деца не знају ништа о томе шта је литургија, зашто треба да идемо у цркву, да постимо и да се причешћујемо.

Родитељи данашњих ученика ни сами нису имали веронакуку у школи, тако да их деца данас уче неким основама наше вере. Деца су данас као мали апостоли у својим породицама, они шире веру и усађују љубав према Богу код својих најмилијих. Вероучитељи се труде да деци на најразличитије начине усаде љубав према Богу, по речима апостола Павла: „Свима сам био све, да како год неке спасем“ (1. Кор. 9, 22).



У чему је стварни значај предавања верске наставе у државним школама?

Упознајући се са Светим писмом и житијима светих, ученици сами увиђају лепоту наше вере и препознају је као праву и истиниту. Успех у реализацији веронауке умногоме зависи и од личности вероучитеља. Ако деца виде да вероучитељ заиста примењује у свом животу оно чему учи децу, они ће следити његов пример као позитиван. Веронаука развија код ученика љубав и саосећање, толеранцију, а не сегрегацију, како је то покушао да представи г. Вербић, претходни министар просвете.

Постоји ли улога свештеника у верској настави?

Потребно је да свештеник и вероучитељ тесно сарађују, да се допуњују и помажу међусобно. Вероучитељ упућује ѡаке на пост и причешће, али је потребно да деца то исто чују и од својих парохијских свештеника, када ови посете њихов дом, да је ту реч о нечemu што је неопходно за спасење. Потребно је појачано учешће свештеника, како би веронаука остваривала своје циљеве.

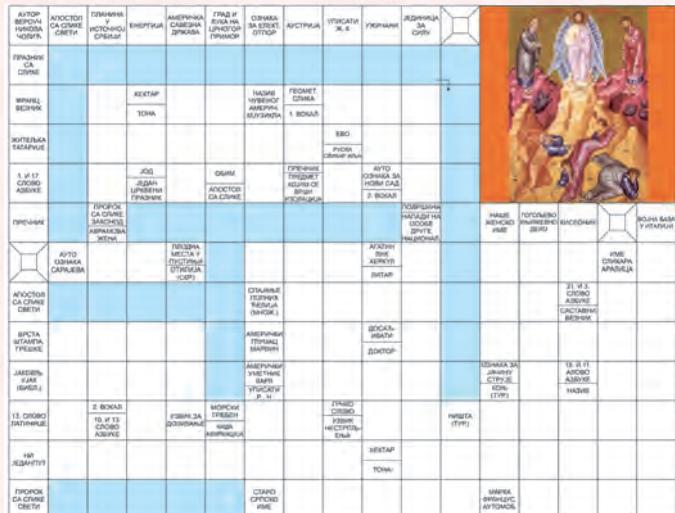


Који су проблеми верске наставе данас?

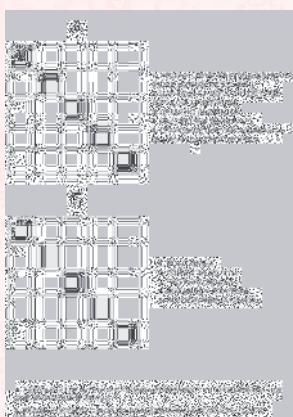
Један проблем је нерешен статус наставника, у смислу да вероучитељи немају стални радни однос, да још увек нису изједначени са осталим наставницима. Искрено се надам да ће се овај проблем ускоро решити и да ће вероучитељи добити достојно место у друштву, какво и заслужују. Такође, велики проблем настаје због недостатка уџбеника за основне школе. Надамо се одobreњу и изласку уџбеника који ће пратити нови план, јер је то веома важно у реализацији верске наставе.

ЕНИГМАТИКА У ВЕРСКОЈ НАСТАВИ

Креативни допринос Николе Чолића



Господин Никола Чолић, један од најискуснијих нишских катихета, у својој младости стекао је високо техничко образовање. Током радног односа на месту шефа смене у погону флотације Бор, положио је све испите на ондашњем Богословском институту Српске православне цркве, као и разлику испита на Практичном смеру Православног богословског факултета у Београду, до одbrane завршног рада. Готово петнаест година ради као катихета у основним и средњим школама Ниша и околине.



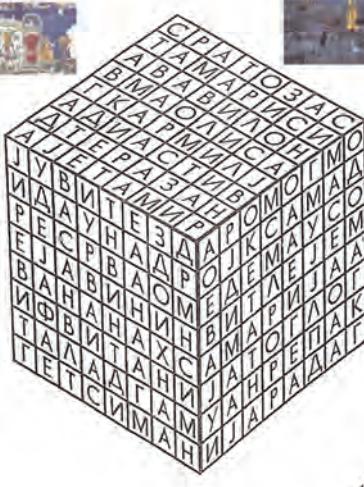
ГЕОГРАФСКИ И ПОМОВИ ИЗ БИБЛИЈЕ

АЗОТ
АРИМАТЕЈА
ВАВИЛОН
ВАСАН
ВИТАННИЈА
ВИТЕЗДА
ВИТЕЈЕМ
ВИТСАИДА
ГАДАР
ГАЛИЛЕЈА
ГОЛГОТА
ГЕТСИМАНИЈА

ГОМОРА
ДАМАСК
ЕДЕМ
ЕМАУС
ЈАВА
ЈОРДАН
ЈУДЕЈА
КАПЕРНАУМ
КАРМИЛ
НАЗАРЕТ
НИНИВА

МАГДАЛА
МИСИР
МОАВ
САМАРИЈА
СИЛОА
СИНАЈ
СОДОМА
РАМА
ТАВГА
ТАВОР
ТАРС

ТИВЕРИЈАДА
ТИР
УР
ХАНАН



БИТОВ ЧОЛИЋ

Још на почетку своје катихетске службе почeo је озбиљније да се бави енигматиком, која му је од раније младости била омиљена забава. Постао је сарадник листа „Светосавско звонце“ 2004. године. У почетку је састављао осмосмерке, анаграме, ребусе, скандинавке, бројчане, беле и домино-укрштенице. Пре неколико година почeo је да израђује и сложеније енигматске целине: мозаичке осмосмерке, плетенице, судоку-радове и библијске питалице.



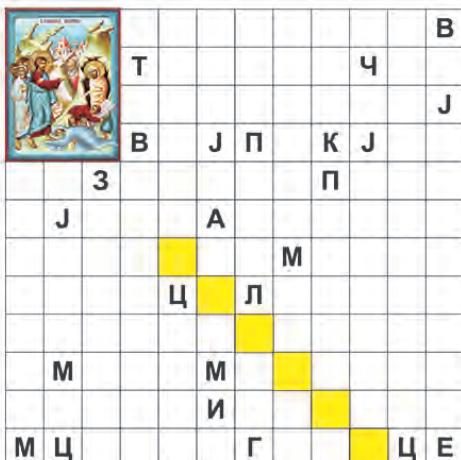
АМАЛИЧАНИ	ДАН	МИСИР	ТОРА
АМОНЦИ	ДВОР	МОЈСИЈЕ	ТУГА
АРОН	ЗАКОНИ	ПАСХА	УШИ
БАКАР	ЗАПОВЕСТИ	ПАТЊЕ	ФАРАОН
БОГ	КАЗНЕ	ПОСТАЊЕ	ХАНАН
БУБЕ	КРВ	ПТИЦЕ	ЧУДО
БУНТ	КРСТ	ЛУТ	ШТАП
ВИНО	КУМИР	РОБЉЕ	
ВОДА	КУПИНА	СИНАЈ	
ГРАД	МАНА	СПАС	
ГУЈА	СТУБ		

Првенствена преокупација Николе Чолића је шах. Приложио је неколико својих шаховских партија у монографској публикацији Рајка Лабана „Игра богова“, а учествује на турнирима и лигашким такмичењима широм Србије. Своје слободно време и даље посвећује енигматици. Многи енигматичари, како он каже, одликују се извесним енциклопедијским знањем, те за већи део појмова у укрштеницама и скандинавкама не користе речнике. То су обично људи разиграног духа, са израженим осећајем за игру бројева и речи. Није реткост да енигматичар саставља и сбирке афоризама.



У "ШЕСТИЦИ" СЕ НАЛАЗИ РЕШЕЊЕ
КЊИГЕ КОЈА ОПИСУЈЕ СТВАРАЊЕ СВЕТА
"РЕБУС И АНАГРАМ"





АД	ЛАЗАР
ВАСКРЕСЊЕ	МАРИЈА
ВИТАНИЈА	МАРТА
ГРОБ	МАГАРИЦА
ЕВХАРИСТИЈА	МЕСИЈА
ЗВОНЦА	ПОСТ
ИСАЈА	ПРАЗНИЦИ
ЈЕВАНЂЕЉА	ТРОПАР
ЈЕРУСАЛИМ	ЦВЕТИ
ЈОВАН	ЦВЕТНА НЕДЕЉА
ЈОНА	ЦРКВА
КРСТ	ЧУДО

Почетна слова свих појимова су у „мрежу“. Од сваког слова долази по једна реч. Ако се осмосмерка правилно испуни у обојеним пољима добија се име празника са слике.

Опус Николе Чолића састоји се од приближно сто педесет радова, што се за ствараоце у овој области сматра значајним бројем. Многи од тих радова доступни су у електронској форми. Један део његовог новијег стваралаштва, попут првословки, преметальки и осмосмерки необичног облика – коцкастих, пирамidalних и комбинованих – прилично је захтеван за електронску обраду. Господин Чолић често их примењује у својим школским групама као наставно средство, нарочито у делу предвиђеном за обнављање градива.

БОСФОР	МАКСЕНЦИЈЕ	САБОР
ВИЋЕЊЕ	МИЛАНО	СВЕТИТЕЉ
ДОГМА	МИР	СИЛА
ЕДИКТ	НЕБО	СЛАВА
ЗНАК	НИКЕЈА	СИМБОЛ ВЕРЕ
ИМПЕРИЈА	НИШ	ЦАРИГРАД
ЈЕЛЕНА	ПОБЕДА	
КОНСТАНТИН	РЕКА	
КРСТ	РИМ	



Искуство говори да ученици свих узраста воле овакав вид учења кроз игру. Никола несебично дели плодове свог креативног труда заинтересованим колегама. За ширу дистрибуцију и публиковање његових енigmatskih творевина засада нема довољно интересовања. Последњих година Никола Чолић самостално, уз помоћ штампара Марка Радуловића, објављује игрице за ученике верске наставе. Неки од наслова ових дела су: „Свети Сава“, „Шта знаш о празницима“ и „Стари завет“.

МОЗАИЧКА ОСМОСМЕРКА

У осмосмерку су унета почетна слова свих појмова. Од сваког почетног слова полази по једна реч. Ако исправно попуните мрежу у обојеним пољима, добијете назив празника са слике



БИЉЕ	МАГАРЕ	ПОБЕДА
БОГ	МАРИЈА	ПРОРОЦИ
ВИТАНИЈА	МАРТА	СИНОПСЕ
ВРБИЦА	МЕСИЈА	СЛАВЉЕ
ДЕЦА	НАРОД	СТРАДАЊЕ
ЗАХАРИЈА	НЕДЕЉА	ТАКОВО
ИКОНА	ОСАНА	УСТАНАК
ИСАЈА	ОБРЕНОВИЋ МИЛОШ	ФРЕСКА
ЈЕВАНЂЕЛИСТИ	ПОСТ	ЦАР
ЛАЗАР	ПРАЗНИК	ЦВЕТНИК

Никола Чолић остаје познат у свом родном Бору као шаховска легенда. У последњих десет година живота и рада у Нишу, постао је један од познатијих катихета. Неки вероучитељи користе његове енigmatske радове као наставно средство прворазредног значаја, на корист и задовољство својих ученика. Из њих стоји много уложеног времена, интелектуалног напора, пратећих трошкова и других одрицања једног човека, чији ведар дух и пријатељски приступ наговештавају још много година плодног рада.

ГЕОГРАФСКИ ПОЈМОВИ ИЗ БИБЛИЈЕ

АЗОТ	ВИТЕЗДА	ГОЛГОТА	ЈОРДАН	ЛУЗ	САМАРИЈА	ТИР
АМОН	ВИТЛЕЈЕМ	ГОМОРА	ЈЕРИХОН	МАГДАЛА	САПЕРТА	ТАВГА
АРИМАТЕЈА	ВИТСАИДА	ДЕКАПОЛИС	ЈЕРУСАЛИМ	МОАВ	СИЛОМ	ТАВОР
ВАВИЛОН	ГАДАРА	ЕДЕМ	ЈУДЕЈА	НАЗАРЕТ	СИНАЈ	ФИЛИСТЕЈА
ВАСАН	ГАЛИЛЕЈА	ЕМАУС	КАПЕРНАУМ	НАИН	СИХЕМ	ХАНАН
ВИТАНИЈА	ГАТ	ЕУФРАТ	КЕСАРИЈА	НИНИВА	СОДОМА	ХАРАН



КАКО САЧУВАТИ ЊЕГОША?

Серија предавања Милице Вучковић у години јубилеја „Горског вијенца“



Милица Вучковић, дипломирани филолог из Ниша, организоваје и модерира, као дугогодишња уредница књижевног клуба Студентског културног центра у овом граду, више десетина књижевно-културних дешавања, током којих је сарађивала са свим градским институцијама културе, гимназијама, факултетима и Војском Србије. Била је спољна сарадница Народне библиотеке „Стефан Сремац“, од које је добила и специјалну награду за успешну вишегодишњу сарадњу. Такође је волонтирала у библиотеки Центра за црквене студије. Награђивана је за есеје, поезију и прозне радове. Објављује приказе и огледе на порталима „Нови полис“, „Екерман“ и „Културни херој“. Са Нишким културним клубом, Културним клубом „Црњански“, Регионалним центром Ниш и другим удружењима, сарађује на организовању јавних трибина, промоција, предавања и семинара.

Милица тренутно похађа докторске студије на Групи за књижевност и српски језик Филозофског факултета у Новом Саду. Тема њене докторске дисертације је „Његош и Балкан“. Било би мало рећи да су Његошев лик и дело њена животна инспирација. Сви који познају Милицу Вучковић, који су је слушали или разговарали са њом, слажу се да је знаменити српски владар и песник фасцинација, чак и велика љубав ове младе стварателке. У 2017. години свет је обележавао јубиларну годину од настанка *Горског вијенца*. Тим поводом Глас Епархије нишке објавио је разговор са Милицом Вучковић. Недуго после тога она је отпочела серију предавања, јавних говора и школских часова широм Србије на различите теме везане за Његоша и његово дело. Овај велики замах наставља се и након завршетка јубиларне године, а по свој прилици то је тек почетак једне велике мисије. Поред „пупинизације“ Александре Нинковић Ташић, која је прошле године доспела до врхунца дугогодишњег рада на јавном промовисању великог Пупина у његовој родној Србији, изгледа да смо сведоци рађања другог сличног културног феномена, „онђегошавања“ свеколиког српства у десет првом веку, које предводи особа сличног надахнућа, као и истог, вечно младог узраста, оног броја година у којима је Његош био кадаје писао *Горски вијенец*.

Милица Вучковић је у јубиларној Његошевој години говорила на следеће теме: „Европа и Азија у Горском вијенцу“ (предавање у Народној библиотеци „Јефимија“ у Трстенику), „Зашто је Његош cool?“ (школски час у Народној библиотеци „Његош“ у Књажевцу), „Његошев национализам у светлу и сенци европских национализама“ (предавање у Народној библиотеци Сmederevo), „Хришћанска етика и народна епика у Његошевом стваралаштву“ (предавање у Народној библиотеци „Стефан

Првовенчани“ у Краљеву), „Косово – Његошева тачка бола и ослонца“ (школски час у Народном музеју у Крушевцу), „Његош пред историјом и религијом у десет првом веку“ (предавање у Великој сали Универзитета у Нишу, у организацији Центра за црквене студије), „Његошева вечноност: земни и бесмртни ум“ (предавање у Регионалном центру у Нишу), „Геноцид или антитероризам: Горски вијенац пред савременим идеологијама“ (предавање у Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис“ у Чачку), „Хришћанско и народно у Његошевом осећању света“ (предавање у Књижари Матице српске у Подгорици), „Вечна зубља вјечне помрчине“ (предавање у Духовном центру у Никшићу), „Вера и јунаштво – Што је човјек а мора бити човјек“ (предавање у Богословији Светог Петра Цетињског на Цетињу), „Његош, Свечовек. Владар, владика и песник: живот, смрт и вечноност“ (предавање у Народној библиотеци „Стефан Сремац“ у Нишу), „Његош, тајанствени геније: изазови тумачења. Како сачувати Његоша“ (предавање у Центру за стручно усавршавање у Лесковцу). Гостујући у нишким основним и средњим школама одржала је неколико часова о Његошу, најпре у Првој нишкој гимназији „Стефан Сремац“, а потом и у Основној школи „Бранко Мильковић“ и Правно-пословној школи.

Било је и других тема на које је Милица Вучковић јавно говорила током ове 2017. године: о стваралаштву Петра Кочића, Милорада Павића, о јапанској књижевности, о којој је у Нишу водила читав циклус. У свим овим областима анализе она налази додирне тачке са питањем Његоша и Балкана, било да се ту ради о романтичарској свести и борбама за ослобођење у сваком смислу те речи, или о византијском културном врелу из којег је изникао православни Балкан. Чак је и њено интересовање за далекоисточну културу руковођено потребом да се стално уочавају паралеле између

кодекса стarih борилаца с другог краја света и етике црногорског јунаштва, заједно са чојством, чашћу и осталим параметрима људскости. Тиме истраживања Милице Вучковић, осим књижевног, историјског и друштвеног, задобијају и шири антрополошки значај.

Школе и институције културе једноставно нису довршено брзе у организацији и позивању Милице Вучковић, како би она стигла да изнесе и друга питања која се тичу Његоша, а чије обраде куљају из њене душе. На реду су теме о „Његошевој тријади“ слободе,

пркоса и молитве, о Његошу између национализма и пацифизма, о одбрани вере и веровања у његовим делима, о филозофијунаштва код Његоша, о његовом култу чојства, о Његошу као Прометеју српства, о колективној (не)свести и снази индивидуалности у његовим делима, о Његошевим путовањима и препискама у којима се огледа



његово осећање света, о односу *Горског вијенца* према *Лучи микрокозма*, који Милица описује фигуrom „од камена до звезда“, о Његошу, Мильковићу и Дису као песницима метафизичких светова изван простора и изнад времена, о Његошевом пессимизму као оностраним оптимизму (предавање чији ће наслов бити „*Сирак тужни у микрокозму*“), о божанској искри у Његошу као ознаки светости и светлости, о хришћанским врлинама из Његошевих дела некад и сад, односно о епској етици у „врлом новом свету“, о „пустињаку цетињском“ јуче, данас, утре...

На крају циклуса који је трајао, или, боље је рећи, отпочео ове 2017. године, Милица Вучковић скромно тврди да је њен циљ био да допринесе да се у континуитету, а континуитет је – каже она – важна реч за опстанак неке идеје, на различитим местима и пред различитом публиком обележи година важна за развој српске језичке и књижевне културе.

Свако њено предавање и сваки школски час имали су другу тему и носили другачије атмосфере, које су зависиле и од тога колико је Његош у свим тим местима заправо жив, колико јаке потребе и интересовања постоји да се он сачува или ревитализује. Њој је било важно да њени сусрети буду искрени, интерактивни, непосредни, да одрже ниво достојан Његоша, да у целости укажу на важност трајања и на стремљење новом квалитету, пре свега надрастању предрасуда, нечemu што је преко потребно у нашем делу света.

То што ћаши, али и одрасли, лакше и брже усвајају Његоша ако се говори о занимљивостима из његовог живота, али и ако се његово дело доведе у везу са актуелним и њима познатим стварима, даје Милици Вучковић идеју о осмишљању интерактивних радионица, које она већ наредне године намерава да држи публици школског узраста на тему Његоша, Вука и читавог романтичарског периода. Тим путем млади људи могу да се упознају са истакнутим историјским догађајима, старом лексиком, ишчезавајућим вредностима и стичу друге предности и знања који би се током те интеракције указивали.

Чак се и у Црној Гори Његош показао као осетљива, недовољно позната и не увек добро протумачена тема. Његош је тамо, као и свуда у Србији, својатан и одбацивањ, крњен и скрњављен. Случајеви извлачења појединачних мисли и порука из контекста, злоупотреба и манипулација Његошевим идејама у садашњем третману овог свечовека од стране његовог народа, следоче о сталним манама нашег менталитета, од неслоге до кановске братомржње, исте оне на које је Његош с болом указивао и због којих се, по његовим речима, „Бог драги на Србе ражљутио“. Површна и погрешна тумачења Његоша, која су и данас широко распрострањена, прете да постану погубна по његово место не само у литератури, већ и у националној идеологији, још више у идејама о људскости (човечности). Милица Вучковић зато мисли да је Његоша, мадаје он без сумње значајна личност и своје цркве и свога народа, најбоље осветљавати као песника рефлексије усредређене на човека. До оних слојева Његошевог дела који надахнују на борбену одлучност, одговорно одлучивање, чојствену егзистенцију, ваља стизати – тврди она – кроз оно универзално, божанско, тако питко а дубоко, толико поетично а опет умно.

Како националисти, тако и они други, могу замерити Милици Вучковић на тези да Његоша треба извлачiti из национализма. Очito је – тврди она – да не можемо сачувати Његоша, уколико га и надаље будемо сводили на политичке интересе, свакодневна ситна неразумевања, чије последице нису тако ситне: Није ствар у томе може ли Његош данас да помогне Црној Гори – што је било кључно и најчешће питање с којим се Милица тамо сусретала. Црна Гора: а заједно са њом и Србија, треба да помогну Његошу да остане оно што јесте: „пустињак цетињски“, „гениј свемогући“. На том данас најважнијем, антрополошком аспекту Његошевог дела инсистира Милица Вучковић, јер се преко њега можемо вратити племенитости, толеранцији, човекољубљу и човечности. Чак и кад је ништаван и слаб, човек код Његоша има своју мисију – што космос форми-

ра се око њега. Није наша одговорност само лична и колективна: судећи по Његошу, она је још и космополитска, космичка, божанска. Да су Његошу биле доступна знања о светским културама, сва она знања која ми данас имамо – размишља наглас Милица Вучковић – би ли се његова мисао више развијала у правцу *Горског вијенца* или *Луче микрокозма*?



Много је несвакидашњих реакција; живих излива захвалности и писама са изразом дубоког респекта дошло до Милице Вучковић. У Подгорици и Никшићу публика је у први мањи запрепашћена чињеницом да ће им о „мушким темама“ говорити жену, и то слабашне грађе и неведниког раста. Такође, бунило их је то може ли неко из Србије добро да расуђује на тему Његоша. „Драго ми је да су моје предрасуде разбијене. Ово је једно од најбољих предавања које сам чуо“, рекао је Гојко Перовић, протојереј, ректор Цетињске богословије: „Оно што сам чула, начин на који је та млада, крхка особа говорила о тако комплексној теми, о нашем светионику у књижевности, задивили су ме. Њена моћ да својим мислима и асоцијацијама преточеним у речи за све време излагања у потпуности окупираслушаоце, фасцинантна је“, каже за наш часопис проф. др Надежда Лайнинић Стојановић из Ниша, која је у својој младости живела на Цетињу. Постоји још много заблжених речи, непосредних обраћања, накнадно записаних утисака, који се данас, уместо некадашњих писама, телеграма или пратића у локалној штампи, шире у виду статуса и коментара на личним фејсбук-профилима.

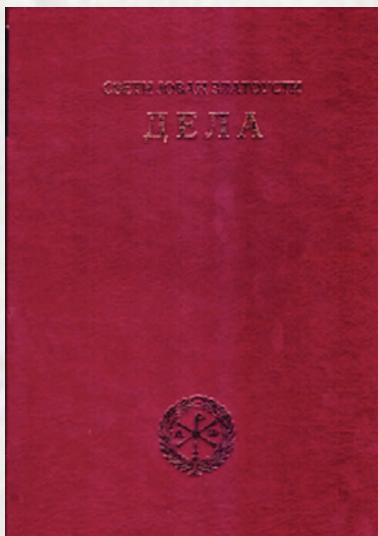
Говор Милице Вучковић заиста је високо надахнут, њене емоције видљиве, изрази течни, граматички и естетски правилни, кохерентни, без допуштања да публици попусти пажња, њен однос искрен и непосредан, целокупно њено обраћање нешто што може да троне, да доведе до суза. Осим Александре Нинковић Ташић која на сличан начин говори о Михајлу Пупину, нема сличних беседника у нашем окружењу. Једина подршка коју Милица има стиже од набројаних библиотека, музеја и школа које су једнократно организовале понеки њен наступ. Брзо заборављање, равнодушност, непрепознавање вредности и нечије борбе за њих, уврежена су обележја наше средине. Култура, институције и шира јавност нису се придржиле ни одужиле, нису одговориле на дар Милице Вучковић: Њено надахнуће, подобно оном које је руководило „цетињског пустињака“, неће због тога ослабити.

Она има за узор некога ко је био далеко изнад свих одзива и неодазивања, некога ко је исто тако био сам, а остао је вечно млад.

Ивица Жиковић

**ПЕТИ ТОМ ДЕЛÂ
СВЕТОГ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ**

Свети Јован Златоуст, *Дела*. Том V, превео са старогрчког и приредио Дејан Ј. Лучић, Ниш: Епархијски управни одбор Епархије нишке 2016.



**ШЕСТИ ТОМ ДЕЛÂ
СВЕТОГ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ**

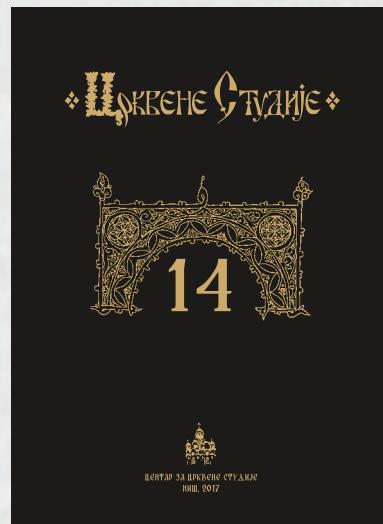
Свети Јован Златоуст, *Дела*. Том VI, превео са старогрчког и приредио Дејан Ј. Лучић, Ниш: Епархијски управни одбор Епархије нишке 2017.



Пети том *Делâ Светог Јована Златоустог* у издању Епархије нишке, са благословом њеног администратора, Његовог преосвештенства Епископа рашко-призренског г. Теодосија, састављен је од беседа посвећених тумачењу места из Светог писма Новог завета. У поговору овог издања, преводилац се осврће на то што је приређивач оригиналног издања, након похвалних беседа од којих се састојао четврти том, одлучио да већ у наредном представи чудесни и благодатни ерминевитички дар Златоустог. То је подстакло г. Лучића да у овом тексту анализира однос између реторике и ерминевтике, беседништва и тумачења, најпре у делима Светог Златоустог, а затим и уопште, а посебно у предању светих отаца цркве. Мада, зачудо, у обновљеном интересовању за узајамни однос реторике и ерминевтике у савременом свету, Златоуст – како Лучић овде пише – није добио адекватно место, он је, по општем признању, и у једној и у другој достигао највише. Заправо, према тврђама патролога, Златоуст је и најзначајнији као тумач Светог писма. Он је тежио да развије и побољша историјско-филолошки метод приступа Светом писму, објединујући темељно егзегетско истраживање, беседничку поуку и богословску анализу. Свето писмо је, по његовом мишљењу, неисцрпна ризница смисла скривеног у дубини слова и слогова, а задатак тумача је да тај смисао извуче и објасни. Беседе из петог тома *Делâ Златоустог* показују како је то чинио највећи међу њима.

**ЧЕТРНАЕСТИ БРОЈ
РЕНОМИРАНОГ ГОДИШЊАКА**

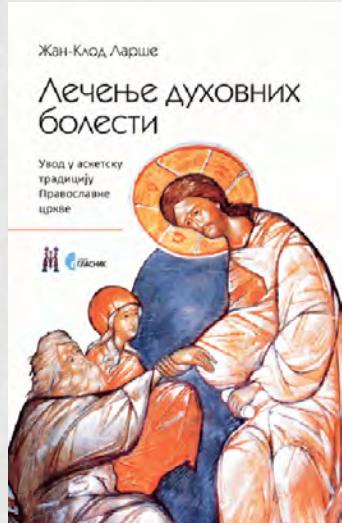
Црквене студије, Година XIV, Број 4, Ниш: Центар за црквене студије, Универзитет у Нишу, Центар за византијско-словенске студије, Међународни центар за православне студије 2017.



Часопис *Црквене студије* покренут је 2004. године као годишњак Центра за црквене студије. До сада је изашло четрнаест бројева, а његови издавачи данас су и Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу и Међународни центар за православне студије. Овај часопис је донео један нови методолошки приступ науци, а у уводном тексту уз први број записано је да је формирање Центра „представљало значајан корак у институционализацији новог методолошког приступа у профилисању научне политике у областима које се везују не само за средњи век, већ и за новије форме испољавања православне културе и уметности“. У *Црквеним студијама* своје радове објавили су значајни научници из земље и света, а Редакција пружа простор и млађим истраживачима. У годишњаку се објављују радови из теологије, филозофије, филологије, историје цркве, историје уметности и археологије, као и других области. Текстови се објављују на српском, грчком, руском, бугарском, македонском, француском и енглеском језику. Научни ниво часописа верификован је од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја категоријом M24. Годишњак *Црквене студије* налази се у бројним светским библиотекама. Редакцију часописа чине еминентни академици и научници из земље и иностранства. Од педесет четири оригинална научна рада, у овом броју издавамо неколико значајних истраживања из области историје цркве и посебно Епархије нишке.

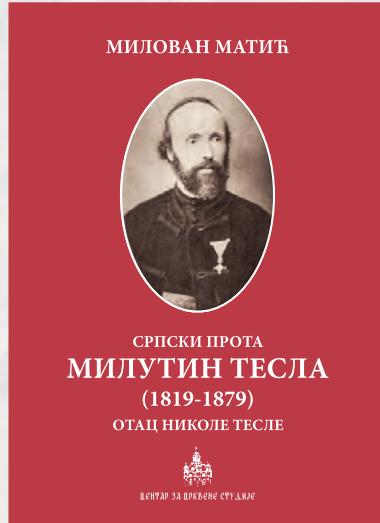
МОНУМЕНТАЛНИ ТРАКТАТ ИЗ ДУХОВНЕ МЕДИЦИНЕ

Жан-Клод Ларше, *Лечење духовних болести. Увод у аскетску традицију Православне цркве*, Ниш: Међународни центар за православне студије, Београд: ЈП „Службени гласник“ 2017.



ЗНАЧАЈНА ЛИЧНОСТ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ И КУЛТУРЕ

Милован Матић, *Српски прота Милутин Тесла (1819–1879). Отац Николе Тесле*, Ниш: Центар за црквене студије 2017.



РАСКОШНИ СРЕДЊОВЕКОВНИ ТЕКСТ

Снежана Милојевић, *Од премудрих чула. Огледи о старој српској књижевности*, Ниш: Међународни центар за православне студије 2017.



Жан-Клод Ларше сматра се једним од водећих православних теолога у свету. Његова дела, преведена на седамнаест језика, сврставају га у врх најугледнијих научника из области православне теологије и духовности. Већ дуги низ година Ларше одржава тесне везе са Српском православном црквом, као преводилац и издавач дела Николаја Велимировића на француском. Неколико Ларшевских књига преведено је на српски језик, од којих је већину објавио Центар за црквене студије. Жан-Клод Ларше је дугодишињи сарадник и члан редакције годишњака овог центра, на чији позив је већ два пута гостовао у Нишу и Београду. Монументално дело *Лечење духовних болести* објављено је у много издања на више европских језика. Француски *Études* назвао га је непоновљивим трактатом из духовне психологије, новим томом „Добротољубља“, који је посвећен исцељењу. Данило Николић, редактор превода и писац поговора српског издања, оцењује ово дело, писано на 770 страна, као својеврсни теоријско-практични компендијум, флорилегион који у себи садржи све беочуге ланца човековог духовног живота. Размотривши најпре антрополошке претпоставке православног учења, о првобитном здрављу и пореклу болести човека, Жан-Клод Ларше у овој књизи детаљно наводи опис, симптоме и патогенезу духовних болести, које светоотачким језиком идентификује као страсти, а потом анализира опште услове лечења страсти и дистизања врлина.

Милутин Тесла, прота, национални радник, песник, полиглота и просветитељ, дуго је у неправедном и неоправданом забораву. Мало где се могло наћи нешто више података о његовом богатом и тешком животном путу, друштвеном ангажману, мисионарском раду и пресудним утицајима на одгој славног сина. Прота Милутин је, сам по себи, значајна личност српске историје и културе и заслужује далеко већу пажњу јавности него што му је до сада указивано – стоји у уводу другог, допуњеног и исправљеног издања ове књиге. Скромна намера овог рада, по речима самог аутора, јесте да на једном месту сакупи све доступне речи Милутинове, сведочења његових савременика и другу релевантну грађу. Милован Матић, физичар и публициста из Ботуње код Бруса, један је од најбољих познавалаца визионарских стремљења Николе Тесле. Опчињен Теслиним животом, делом и визијама, он је још од детињства почeo са проучавањем његовог живота и дела, да би до данас, радећи на библиографији великог научника, прикупio више од двадесет хиљада библиографских јединица. Матић је аутор мноштва студија, чланака, фелтона, пројекта, изложби и монографија о Николи Тесли. У овој књизи он скреће пажњу на неосветљени лик и дело Николиног оца, личног проте Милутина, чиме жели да подстакне на даља истраживања о овој изузетној личности свога времена, чија животна прича осликава судбину српског народа у овим крајевима.

Ауторка огледа сабраних у овој књизи је професорка из Прокупља, сарадница Међународног центра за православне студије, која је свој научни рад усмерила на истраживања из области српске књижевности, а у последње време и ка ужој области старе српске књижевности. Ова књижевност је једно од најзначајнијих подручја православних и црквених студија у општини, стога што сама по себи представља ризницу светог предања. У текстовима старе српске књижевности, коју још називамо и српском средњовековном и српском црквеном књижевношћу, баштини се библијско, светоотачко и богослужбено предање, а један важан циљ мисије Центра за црквене студије од самог почетка био је да укаже на њену необјашњиву и неоправдану запостављеност, како у општој култури, тако и у богословском образовању наше средине. У томе је и специфична важност ове књиге, чија ауторка учествује на бројним научним скуповима, а своје радове објављује, осим у референтним филолошким часописима, и у зборницима теолошког карактера. Од шест овде сабраних радова, два су посвећена делу Савиног животописца Доментијана, који до данас представља највећи изазов изучаваоцима српске црквене књижевности. „Раскошни средњовековни текст“, пише у уводу Снежана Милојевић, „уз свесрдну помоћ књиге над књигама, Светог писма, и поука светих отаца, одшкрину ми је врата онога што виде, чују, осећају премудра чула аутора ове епохе“.

СЛУЖЕЊА ЕПИСКОПА НИШКОГ

У периоду од 14. августа до 14. децембра 2017. године Његово преосвештенство Епископ нишки г. Арсеније је:

14. августа – на празник Изношења часног крста служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу, у присуству Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја и Његовог преосвештенства Епископа рашко-призренског г. Теодосија;

19. августа – на празник Преображења Господњег служио литургију у Манастиру Преображења Господњег у Липовцу, на дан храмовне славе;

20. августа – у недељу 11. по Духовима служио литургију у Храму Светог Николаја у Алексинцу; служио помен пострадалима на Шуматовачком брду;

22. августа – у уторак недеље 11. по Духовима служио литургију у Геронтолошком центру у Нишу;

27. августа – у недељу 12. по Духовима служио литургију у Храму Светог Николаја у Нишу;

28. августа – на празник Успења Пресвете Богородице служио празнично бдјење у Манастиру Успења Пресвете Богородице у Сукову; служио литургију у Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Пироту, на дан храмовне и градске славе;

29. августа – на празник Преподобног Романа Ђушишког служио литургију у Манастиру Светог Романа у Ђушишу, на дан храмовне славе; служио молепствије за освећење звона за Храм Светог Романа у Мерошини (Архијерејско намесништво топличко);

30. августа – на празник преподобног Нестора Синаита (Витковачког) служио литургију у Храму Рођења Пресвете Богородице у Витковцу (Архијерејско намесништво Алексиначко);

31. августа – у четвртак недеље 12. по Духовима служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу, поводом трогодишњице архијерејске службе;

2. септембра – у суботу недеље 12. по Духовима служио литургију у Храму Васкрсења у Нишу; служио молебан са призивом Светога Духа за почетак школске године за ученике Призренске богословије Светог Кирила и Методија привремено у Нишу;

3. септембра – у недељу 13. по Духовима саслуживао на литургији којом је началствовао Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј у Сарајеву, на устоличењу Његовог високопреосвештенства Митрополита дабробосанског г. Хризостома;

10. септембра – у недељу 14. по Духовима служио литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу;



11. септембра – на празник Усековања главе Светог Јована Крститеља служио литургију у Храму Светог Јована Крститеља у Лебану, на дан храмовне славе;

16. септембра – у суботу недеље 14. по Духовима служио литургију у Храму Успења Пресвете Богородице у Тешици (Архијерејско намесништво Алексиначко); служио молепствије за освећење парохијског дома у истом месту;

17. септембра – у недељу 15. по Духовима саслуживао на литургији којом је началствовао Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј у Бијелини, на устоличењу Његовог преосвештенства Епископа зворничко-тузланског г. Фотија;

20. септембра – у среду недеље 15. по Духовима служио годишњи парастос пострадалим српским и грчким војницима на Војничком гробљу код Пирота;

21. септембра – на празник Рођења Пресвете Богородице служио празнично бдјење са монашћем у Манастиру Пресвете Богородице у Височкој Ржани; служио литургију у Храму Рођења Пресвете Богородице у Лесковцу, на дан храмовне славе;

27. септембра – на дан Воздвижења часног крста служио литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу, у присуству Његовог блаженства Папе и Патријарха Александријског г. г. Теодора Другог и Његове светости Патријарха српског г. г. Иринеја;

30. септембра – у суботу недеље 16. по Духовима служио молепствије за освећење часног крста за Храм Светог Василија Острошког у Нишу;

1. октобра – у недељу 17. по Духовима служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на апостоле у Нишу; служио молебан са призивом Светога Духа за почетак нове академске и школске године;

7. октобра – на празник Преподобног Симона Монаха служио литургију у Војној капели Преподобног Симона

ГОСПОДИНА АРСЕНИЈА

Монаха у Касарни „Књаз Михајло“ у Нишу, на дан крсне славе Треће бригаде Копнене војске Србије;

8. октобра – у недељу 18. по Духовима служио литургију са освећењем Храма Свете Тројице у Јеловици (парохија Манастира Пресвете Богородице у Височкој Ржани);

9. октобра – на празник Светог апостола и еванђелисте Јована Богослова служио празнично бдјење и литургију у Манастиру Светог Јована Богослова у Поганову, на дан храмовне славе;

12. октобра – у четвртак недељу 18. по Духовима служио парастос жртвама бугарске окупационе војске у Нишу;

14. октобра – на празник Покрова Пресвете Богородице служио празнично бдјење и саслуживао на литургији којом је началствовао Његово преосвештенство Епископ крушевачки г. г. Давид у Манастиру Пресвете Богородице у Ђуниксу, на дан храмовне славе;

15. октобра – у недељу 19. по Духовима служио литургију у Храму Силаска Светога Духа на apostole у Власотинцу;

21. октобра – у суботу недеље 19. по Духовима служио литургију у Храму Светог пророка Илије у Нишкој Бањи;

22. октобра – у недељу 20. по Духовима служио акатист Преподобним Зосиму и Јакову Туманском приликом дочека њихових моштију у Храму Светог Николаја у Нишу;

23. октобра – у понедељак недеље 20. по Духовима служио литургију у Храму Светог Николаја у Нишу;

27. октобра – на празник Преподобне матере Параксеве служио празнично бдјење у Храму Свете Петке у Кумареву (Архијерејско намесништво прво лесковачко); служио литургију у Храму Свете Петке у Нишу, на дан храмовне славе;

28. октобра – у суботу недеље 20. по Духовима служио литургију у Храму Светог Николаја у Вукањи (Чукурочачка парохија, Архијерејско намесништво Алексиначко); служио молепствије за освећење камена темељца за изградњу новог храма посвећеног Светом Сави у овом месту;

29. октобра – у недељу 21. по Духовима саслуживао на литургији којом је началствовао Његова светост Патријарх српски г. г. Иринеј у Манастиру Светог Јована у Јашуњи, поводом обележавања пет стотина година овог манастира, на којој је protosinđel Јоаникију додељено звање архимандрита;

31. октобра – на празник Светог апостола и еванђелисте Луке служио литургију у Храму Светог Луке у Нишу, на дан храмовне славе;

1. новембра – на празник Светог Прохора Пчињског служио литургију у Манастиру Светог Прохора Пчињског, на дан храмовне славе;

5. новембра – у недељу 22. по Духовима служио литургију у Храму Светог Пантелејмона у Нишу;

8. новембра – на празник Светог великомученика Димитрија служио празнично бдјење и литургију у Манастиру Светог Димитрија у Дивљани, на дан храмовне славе;

10. новембра – на празник Светог Арсенија Сремца служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу;

12. новембра – у недељу 23. по Духовима служио литургију у Саборном храму Силаска Светога Духа на apostole у Нишу; служио помен нишким свештеномученицима и мученицима у параклису храма;

14. новембра – на празник Светих бесребреника Козме и Дамјана служио литургију у Капели Светих бесребреника Козме и Дамјана у Специјалној болници за психијатријске болести у Горњој Топоници (Вртишка парохија, Архијерејско намесништво треће нишко); служио молепствије за освећење комплекса Војне болнице у Нишу, на дан славе ове установе;

19. новембра – у недељу 24. по Духовима саслуживао на литургији којом је началствовао Његово високопреосвештенство Митрополит Мандић и Кинурије (Цариградске патријаршије) г. Александар у Храму Светог апостола Андреја у Патри на Пелопонезу у Грчкој, као представник Српске православне цркве на Међународној православној конференцији „Глас Светог апостола Андреја у савременом свету“;

21. новембра – на празник Сабора Светог архангела Михаила служио литургију у Саборном храму Светог архангела Михаила у Нишу, на дан храмовне славе;

22. новембра – на празник Светог Нектарија Егинског служио литургију у Храму Светог Луке у Нишу; служио акатист Светом Нектарију Егинском у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу;

26. новембра – у недељу 25. по Духовима, на празник Светог Јована Златоустог служио литургију у Храму Светог краља Стефана Дечанског у кругу Казнено-поправног завода у Нишу;

29. новембра – у уторак недеље 25. по Духовима служио литургију у Војној капели Преподобног Симона Монаха у Касарни „Књаз Михајло“ у Нишу; служио молебан поводом одласка војника у мировну мисију;

3. децембра – у недељу 26. по Духовима служио литургију у Храму Успења Пресвете Богородице у Доњој Врежини (Архијерејско намесништво треће нишко);

4. децембра – на празник Ваведења Пресвете Богородице служио вечерњу службу са монашењем у Манастиру Успења Пресвете Богородице у Вети; служио литургију у Манастиру Пресвете Богородице у Сићеву, на дан храмовне славе;

7. децембра – у четвртак недеље 26. по Духовима служио литургију у Храму Вазнесења Господњег у Белој Паланци;

10. децембра – у недељу 27. по Духовима служио литургију у Храму Свете великомученице Недеље у Паси Польани (Архијерејско намесништво прво нишко).



Излази са благословом
Његовог преосвештенства
епископа нишког
господина Арсенија

Пета серија
Број 7 (1/2018)

Први број прве серије објављен 1899. године.

Издавач:
Српска православна
епархија нишка

Излази:
четири пута годишње

Тираж:
1000 примерака

Штампа:
„Пунта“, Ниш

ISSN 2560-3469



ГЛАС ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ

ГЛАСИЛО ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ
ЗА ХРИШЋАНСКУ ПРОСВЕТУ И КУЛТУРУ



УСТОЛИЧЕЊЕ ВЛАДИКЕ НИШКОГ

стр. 1



ПОСЕТА ПАТРИЈАРХА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ
ГРАДУ НИШУ

стр. 6



ПЕТСТО ГОДИНА МАНАСТИРА СВЕТОГ
ЈОВАНА КРСТИЉА У ЈАШУЊИ

стр. 20



СТО ТРИДЕСЕТ ГОДИНА
ЦРКВЕНО-ПЕВАЧКЕ ДРУЖИНЕ „БРАНКО“
стр. 23

БОЖИЋ У БЕЛОЈ ПАЛАНЦИ ЗА ВРЕМЕ ВЕЛИКОГ РАТА стр. 28
УСПОМЕНЕ ПРОТЕ ПЕТРА ИКОНОМОВИЋА стр. 34
КАКО САЧУВАТИ ЊЕГОША
(Серија предавања Милице Вучковић у години јубилеја „Горског вијенца“) стр. 42

У овом броју:

Панделис Калацидис, Дитрих Бонхефер, Иларион Волокаламски, Васа Ларина,
Иван Цветковић, Жељко Живковић, Милан Ранђеловић, Далибор Мидић,
Милена Биберовић, Никола Чолић

Византијско-словенска чтења (Научна конференција), Културни програм
Светосавског дома, Прикази

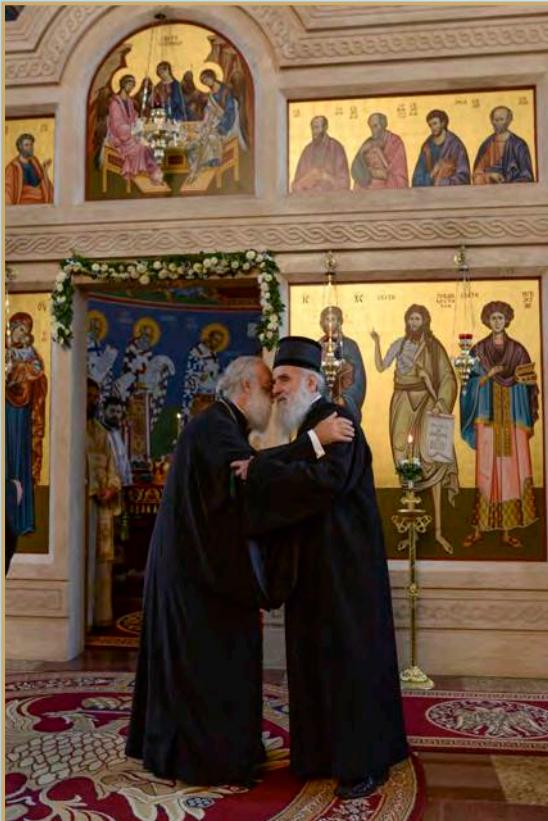
ИЗ ЛЕТОПИСА ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ
СЛУЖЕЊА ЕПИСКОПА НИШКОГ

Уредник: Ивица Живковић
Редакција: Ђакон Дејан Николић, Ђакон Далибор Мидић,
Милан Ранђеловић, Милица Вучковић

Адреса: Епархија нишка, 18000 Ниш, Епископска 3
e-mail: glas@eparhija-niska.rs

Лектура: Милена Мишић Филиповић
Дизајн и компјутерска обрада: Срђан Павловић

Светлосни записи на предњој корици: Ђакон Драган С. Танасијевић – инфо СПЦ



ПОСЕТА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ ПАТРИЈАРХА ГРАДУ НИШУ



Фото: Михајло Лазаревић

ПЕСТО ГОДИНА Манастира Светог Јована Крститеља у Јашуњи



Фото: Новица Петровић